

הישיבה המאטים-ועשרים-וש של הכנסת החמישית

יום שני, ח' אדר תשכ"ג (4 מארס 1963)

ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ב. אידלסון: הגני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. נשמע תחילה הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ח. ליאור: ברשות היושבת-ראש, הגני מתכבד להודיע כי על שולחן הכנסת הונח היום מטעם הממשלה, לקריאה ראשונה, חוק הגנת השכר (תיקון מס' 3), תשכ"ג—1963.

ב. שאילתות ותשובות

היו"ר ב. אידלסון: כעת נשמע שאילתות ותשובות:

1. הפרוצדורה לקבלת רבנים חברי-הכנסת א. חסין שאל את שר הדתות ביום כ"ו בשבט תשכ"ג (20 בפברואר 1963): עם העליה החדשה הגיעו לארץ רבנים אשר שירתו בקודש בארצות מוצאם. אחדים מהם שירתו עשרות בשנים ואחרים רק שנים אחדות. לפני התקבלם למשרה דומה בארץ, נדרשים אחדים מהם לעבור בחינות, בו כומן שאחרים מקבלים מינויים ונבחרים בלי כל בחינה וכלי דרישות כל-שחן.

לכן רצוני לשאול את כבודו: א. הידוע הדבר לכבוד השר? ב. מהי הפרוצדורה הכללית לקבלת רבנים? ג. מי קובע, מי צריך לעמוד לבחינות ומי אינו צריך לעבור בחינה בכלל?

שר-הדתות ז. ורהפטיג: א. כן.

ב. הפרוצדורה הכללית לקבלת רבנים היא בהתאם לפרק השני של התקנות הקובעות את שיטת הבחירות או המינויים של מועצת הרבנות הראשית, לשכות הרבנים ורבני הקהילות, משנת 1935, ובחוקים שהכניסה מועצת הרבנות הראשית לישראל.

הבחירות לרבנים מקומיים נערכות עליידי המוסדות המקומיים, ואילו מתן הכושר לרבנים קודם לבחירות נתון לרבנות הראשית לישראל.

ג. הרבנות הראשית לישראל. רוב רובם של הרבנים עומדים לבחינות. במקרים מיוחדים, כשהמדובר הוא ברב מובהק ומפורסם, פוטר אותו הרבנות הראשית מחובה זו.

2. הקמת מכוון להקרנה בחיפה

חברי-הכנסת ב. עוזיאל שאל את שר הבריאות ביום י"ג בשבט תשכ"ג (7 בפברואר 1963): נאמר לי כי בחיפה רבתי, החולים הקוקים להקרנות קובלט, עליהם להסתפק במכונה המתאימה לכך, שבבית-החולים האיטלקי שבציר הנ"ל.

3. שימוש בצבעים בתעשיות המזון והתרופות

חברת-הכנסת א. רזיאל-נאור שאלה את שר הבריאות ביום ב' באדר תשכ"ג (26 בפברואר 1963): בעלון "ידיעות", היוצא לאור עליידי איגוד הצרכנים בישראל, נתפרסמה ידיעה שלפיה משתמשים בישראל בצבעי מאכל, שהוכרו כמסוכנים עליידי מוסד הבריאות העולמי. כן נאמר באותו פרסום כי מכוון התקנים הכין רשימה חדשה של צבעים המותרים בשימוש אשר מתוכה נמחקו מספר צבעי מאכל שיש בהם משום נזק לבריאות הציבור. אולם הרשימה לא נתפרסמה עד כה.

בקשר לכך הגני לשאול את כבוד השר:

א. הנכון הדבר כי נתגלה צבע מסוכן בתרופה למזון לותילב?

ב. אם התשובה לשאלה הקודמת היא חיובית — מה בדעת משרד הבריאות לעשות כדי להוציא את התרופה הנ"ל מן השוק?

ג. הנכון הדבר כי בתעשיית המזונות בארצנו משתמשים בצבעי מאכל העלולים לסייע להיווצרות גידולים ממאיי-רים, או לגרום להרעלה כללית?

ד. אם התשובה לשאלה ג' היא חיובית — מה יש בדעת משרד הבריאות לעשות כדי למנוע תקלות רציניות אלו?

ה. אם אין יסוד לשמועות אלו — מה יעשה משרד הבריאות כדי להסיר את החששות הנ"ל מלב הציבור?

נבדקו ואושרו עלי ידי ארגון הבריאות העולמי. בביקורת הנעשית עלי ידי מעבדות משרד הבריאות לא נתגלה שימוש בצבעים מסוכנים.

ד. המחקרים בשטח זה עשויים לפעמים לפסול שימוש בצבע שהיה מותר לפני כן. לכן צריכים גם אנו לשנות את רשימת הצבעים המותרים בהתאם למחקרים הנ"ל.

לפני למעלה משנה מינה משרד הבריאות ועדת מומחים להכנת רשימה חדשה של צבעים על בסיס המחקרים האחרונים לשם תיקון החוק. הוועדה סיימה את עבודתה לפני חודשים מספר, אך לא עלה בידי המשרד לפרסם את התקנות החדשות בגלל חילוקי דעות בוועדה. בראשית פברואר שנה זו הושג הסכם על פרסום התקנות, והן כעת בשלב הכנתן הסופית לקראת פרסומן.

ה. משרד הבריאות מקיים פיקוח על צבעי מזון וכן הוא דואג לעדכון התקנות בשטח זה. המשרד מפרסם מדי פעם בפעם את תוצאות הביקורת. אין ביכולת משרד הבריאות לערוך צנזורה על פרסומים בעיתונות בעניינים הנוגעים לבריאות. יש ביכולתנו רק להודיע את האמת בעניין זה.

ג. חוק התקציב לשנת 1963/64, תשכ"ג — 1963 *

(קריאה שניה)

שוב הזדמנויות שונות להציע פירוק נשק מלא ומוחלט, בפיקוח הדדי, בינינו לבין שכנינו הערבים. אין אנו מקבלים עמדתן של מדינות מסוימות ומסיפות מוסר לאחרות ואינן מוכנות להגשים הטפותיהן ביחסיהן שלהן ובסכסוכים שהן מעורבות בהם. אנו מוכנים בכל עת לקבל על עצמנו כל מה שאנו תובעים מאחרים, אך לצערנו אין שכנינו הערבים הולכים בדרך זאת.

בסיפוק רב מקבלת ישראל את המשכו של ההליך הדקולוניזציה אשר בעקבותיו זכו גם השנה מדינות חדשות לחירות הלאומית, באפריקה ובמזרח הקאריבי של היבשת האמריקנית. בכרכה מיוחדת קיבלנו הצטרפותן של מדינות צעירות אלה למשפחת האומות המאוחדות, ומקור גאווה וכבוד מיוחד לנו בעובדה שרובן של מדינות חדשות אלה כבר נכנסו באורח פעיל לרשת קשריה הבינלאומיים של מדינתנו. אני תקווה, ואני יודעת שכל אזרחי המדינה שותפים לתקוותי זאת, שההליך האנושי של שחרור עמים יתקדם וילך עד אשר תיעלמנה השאריות האחרונות של שלטון עם ברעיה. איחולינו שלוחים לעמים העומדים על סף עצמאותם הלאומית והמדינית, ותקוותנו היא שייגיעו לחירותם ללא זעזועים פנימיים או חיצוניים ויוכלו להקיים מרצם ויכולתם לתפקדי הפיתוח האדירים העומדים לפניהם. גם בעצרת האחרונה השמענו קולנו שוב ושוב למען יוחש תהליך זה, ואנו קוראים לכל המדינות אשר יש עוד שטחים בשלטון לעשות הכל להחשט שחרורם. על מדינות אלה להבין שלאשרנו הגיע הזמן לשלטון על עם אחר אינו רק אימוסרי אלא גם בלתי-ניתן למעשה.

בד בבד עם ההתירה לעצמאות מדינית ולאומית, גוברת בעולם תודעת החובה אצל המדינות המפותחות יותר להיחלץ במלוא יכולתן לעזרתן של המדינות המפותחות פחות. גדלה ההכרה שקידומן המהיר של המדינות החדשות הוא מענינה החיוני של משפחת העמים כולה, וככל שיינתן להן מן הנסיון והידע אשר נרכשו במקומות אחרים, תחוש השנה

ו. מהי מדיניות משרד הבריאות לגבי השימוש בצבעי מאכל במזון ובתעשיית תרופות וכדומה?

ז. אימתי יש בדעת המשרד לפרסם את רשימת הצבעים המותרים בשימוש וכן את רשימת הצבעים האסורים בשימוש לטובת בריאות הציבור?

סגן שר הבריאות י. רפאל:

א. לא נתגלה כל צבע מסוכן בתכשיר למחלות-לב.

בתרופה „פרודיגל“, המיוצרת עלי ידי בית-התרופות „צרי“ לפי אישור מלפני שנים מספר, נמצא במקרה הצבע רודמין. היצרן הפסיק את השימוש בצבע הנ"ל ביולי 1961, אם כי אין הוכחה ברורה, שצבע זה הוא מסוכן. אך הואיל ומספר מחקרים העלו לגבי חשש מסוים, הוחלט להוציא את הצבע הנ"ל מרשימת הצבעים המותרים.

ב. לפי מיטב ידיעתנו, אין בשוק תרופה למחלות לב המכילה צבע מסוכן. המכון לביקורת ולתקנים של חמרי רפואה בודק את התרופות הנמצאות בשוק. כל תכשיר רפואי טעון גם אישור מטעם משרד הבריאות.

ג. הצבעים המותרים בארץ הם במסגרת הצבעים אשר

היו"ר ב. אידלסון:

אנחנו עוברים לסעיף ב' של סדר-היום: חוק התקציב לשנת 1963/64, משרד החוק. רשות-הדיבור לשרת החוק.

שרת-החוק ג. מאיר:

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. מאז הדיון על תקציב משרד החוק דאשתקד עברו שמונה חודשים בלבד, ועל חלק מן המאורעות וההתפתחויות אשר התרחשו כבר עמדתי בהודעתי לכנסת ביום 12 בנובמבר 1962.

העולם היה עד לאירועים רבי משמעות במשך השנה האחרונה, ובעת משבר קובה אף נראה קרב לסף המלחמה. שמחנו יחד עם כל עמי תבל שהתבונה המדינית והרצון הטוב הפיגו מתיחות עלינו זו והעבירו את סכנת ההתלקחות המלחמתית. הדבר הושג בדרך המשא-ומתן הישיר בין כל הנוגעים בדבר, הדרך הסבירה היחידה לפתרון חילוקי דעות. אני מברכת שוב את או תאגט להיבחרו לתפקיד הרם של המזכיר הכללי של ארגון האומות המאוחדות, ולחלקו החשוב ביישוב המשבר.

משבר קובה, ביחוד על רקע הניסויים הגרעיניים הנמשכים והולכים, הטביע חותם של חומרה מיוחדת על דיוניו של המושב ה-17 של עצרת האומות המאוחדות. אם עד לאותו משבר הייתה אימתה של מלחמה גרעינית בחינת חשש רחוק ומופשט, הרי פתאום לבשה סכנה איומה זו בשר וגידים ונסעה חדרה עמוקה בלב האנושות כולה.

המשא-ומתן על פירוק נשק אשר התנהל במשך תקופה ארוכה בחסותו של האו"ם בגינה לא הביא תוצאות של ממש, והעצרת נאלצה להקדיש לנושא זה הרבה מעבודתה, הן במליאה והן בוועדה. אנו שותפים בכל לבנו למגמה הגוברת לשחרר את האמצעים החומריים העצומים המוצאים לצרכי שימוש ולתכונה צבאית ולהפנותם למטרות החיוניות של פיתוח כלכלי וחברתי שהעמים כמיהים להם. אנו דוגלים במגמה זאת בעולם כולו, ובכל חלק ממנו, ועל כן ניצלנו

זה בשני כיוונים: מצד אחד, בקשירת קשרים חדשים, ומצד שני, בהעלאת רמת הייצוג בין ישראל לבין מדינות שונות. נתמנה שגרירה הראשון של ישראל באחיופיה; וזה עתה החליטה ממשלת קפריסין על מינוי שגרירה הראשון בישראל. יש חשיבות מיוחדת בהתפתחות זאת הנוגעת לשתי מדינות אלה הקרובות לחופינו, ואני רוצה להביע תקוותי שבדרךן ילכו מדינות אחרות אשר צורת יחסיהן אתנו איננה עדיין מניחה את הדעת ואיננה תואמת את הענין ההדדי. מספר ציריות הועלו לדרגת שגרירויות — פולין, ונסואלה, פיגלנד ואיסלנד. אני מקווה שגם תהליך זה יימשך ונגיע במהרה לרמת ייצוג אחידה עם כל מדינות העולם.

בנאומי אשתקד יכולתי להצביע על ייצוגה הגדל של ישראל במסדות בין-לאומיים שונים ובגופים של האומות המאוחדות. השנה זכתה ישראל לשתי תוספות חשובות במסגרת בין-לאומיות אלה. היא נבחרה לוועדה לתכנון כינוי ושיכון של המועצה הכלכלית והסוציאלית של האו"ם, ולוועד הפועל של אונסק"ו. כן נבחרנו לוועד הפועל של אי"קם — הוועדה הבין-ממשלתית להגירה מאירופה.

אחד הביטויים הנאמנים ביותר לקשרים אמיצים בין עמים הם ביקורים רשמיים של אישי עם אחד בארצו של האחר. נתברכנו גם השנה בשורה ארוכה של אורחים יקרים מכל חלקי עולם. אירחנו בקרבנו את נשיא חוף השנהב ואת מלך בורונדי. קיבלנו פניהם של ראשי ממשלותיהן של טרינידאד-טובאגו ואוגאנדה; של מאוריציוס, גאמביה וסור רינם. ביקרו אצלנו שרים, חברי פרלמנטים, אישי ציבור, אנשי רוח ומינהל ציבורי, נציגי ארגונים, ועוד ועוד. אני מקדמת בברכה את שר החוץ של ליבריה הנמצא בימים אלה בקרבנו. ביקוריהם של נציגי הממשלות הביאו בעקבותיהם במקרים רבים לידי חתימת הסכמים ובריתות בין ישראל לבין מדינותיהם. במשך התקופה הנסקרת חתמה ישראל על 28 הסכמים בין-לאומיים. מהם 3 בריתות ידידות, 8 הסכמים לשיתוף טכני, 3 הסכמי מסחר, 4 הסכמי אסדות, 7 הסכמי תרבות ו-3 הסכמים שונים. גם השנה נארת בישראל מבקרים רבים אשר נאותו לקבל הזמנתנו, ביניהם מספר ראשי מדינות.

באותה עת ביקרו אישים ישראלים במקומות שונים כאורחי מדינות ידידותיות. נשיא המדינה ורעייתו יצאו בקיץ אשתקד להחזיר ביקוריהם של נשיאים ביבשת אפריקה. הם שהו בסיודם בקונגו-בראזאויל, בקהיליה המרכז-אפריקנית ובליבריה, וערכו ביקור קצר בליאופולדוויל. בכל מקום זכו הנשיא ורעייתו לקבלות-פנים חמות ולביטויי ידידות רבים.

ראש הממשלה ורעייתו ערכו באוגוסט ובספטמבר ביקור רים רשמיים בארצות הצפון והיו אורחיהן של ממשלות שבדיה, נורבגיה, דנמרק, פיגלנד ואיסלנד. בקבלות-הפנים הנלהבות לראש הממשלה ורעייתו, היתה שוב הוכחה לקשרי הידידות ההדוקים ולזיקה האנושית החמה בין מדינות אלה — נושאות חזון החופש, הדמוקרטיה והקידמה הסוציאלית — לבין מדינת ישראל והעם היהודי. ביקור זה בא לאחר שביקרו אצלנו רוב ראשי ממשלות ארצות הצפון, ואני בטוחה שהם מסמלים מערכה מוצקת של יחסי גומלין.

לי עצמי היתה השנה הזכות לבקר בקאנאדה כאורחת ממשלתה. בשיחות אשר היו לי נוכחתי שוב בקרבת הלבבות ובקרבת המחשבה הקיימות בין שתי מדינותינו והמוצאות ביטויין בזהות עמדתנו בנושאים בין-לאומיים חשובים. בראשית שנה זאת ערכתי סיור באחדות מארצות מזרח אפריקה. פגישותי אלה עם העמים אשר זכו לעצמאותם זה לא כבר, או העומדים על סף חירותם הלאומית, היו לי לחוויה עמוקה.

המטרה. בירכנו על יזמתו החשובה של המזכיר הכללי של האומות המאוחדות בהכינו באביב 1962 על "עשור הפיתוח מטעם האו"ם". יזמה זו מיועדת להביא לידי גיוס כוחות חומריים ורוחניים למתן תנופה רבתי להתקדמותן הטכנולוגית, החברתית והכלכלית של המדינות החדשות. כידוע לכנסת, תומכים אני במשימה כבירה זאת לא רק עקרונות ובאורח מופשט, אלא ניתן לומר שבשנים האחרונות מילאה ישראל תפקיד לא-מבוטל בהתחייטה של מגמה זאת ובמימושה הלכה למעשה במסגרת אפשרויותיה.

הוועידה הבין-לאומית הגדולה בגינבה על תפקיד המדע והטכנולוגיה בקידומן של המדינות החדשות, אשר התקיימה בפברואר שנה זאת מטעם האו"ם, ואשר יזקה ישירה בינה ובין ועידת רחובות 1960, היא דוגמה נאה ויעילה להגברת המאמצים אשר נטל על עצמו העולם במכלול זה. בראשה של משלחת ישראל לוועידה זאת עמד שר החינוך והתרבות. מר אבן נבחר גם לתפקיד של אחד מסגני נשיא הוועידה, ונאומו המרכזי וזה להד חיוכי לתהיירגיל בקרב משתתפי הוועידה. במשלחתנו השתתפו אנשי מדע ומומחים בשטחים שונים אשר נטלו חלק פעיל בדיונים. בין השאר הם הרצו בבקיעות חקלאות ומים, פיתוח קהילתי, בריאות, הכשרה מקצועית ועוד. טבעי ונאות הוא שמועידה זו דווקא ועידת אנשי מדע ומעשה קונסטרוקטיבי, יצאה קריאה לוועידה לפירוק נשק להגביר מאמציה להגיע להסכם ולעשות להפסקתם המהירה של הניסויים הגרעיניים. אני רואה מקור לסיפוק רב בעובדה שבצדן של ארצות-הברית וברית-המזרח, ברזאיל, פולין ואוסטרליה, היתה ישראל אחת ממש השושיבנות של פניה זאת.

כאן המקום להזכיר גם את הוועידה אשר התקיימה בפורטוריקו באוקטובר 1962, מטעם "חטיבת השלום", בה היה לי הכבוד להשתתף יחד עם עוד חברים ממשד החוץ, אשר בדקה את תפקיד כוח-האדם בפיתוחן של ארצות מתפתחות. בוועידה ההיא השתתפו באורח פעיל 41 מדינות, ונכחו בה משקיפים רבים. סגן נשיא ארצות-הברית, אשר עמד בראש המשלחת האמריקנית לוועידה, הטעים בנאומו את הגורם העיקרי במשימה אשר עמדה במרכז הוועידה — האדם ויכולתו.

הוא הביא ראיה ממזבן של שתי ארצות דלות למדי באזרותיהן הטבעיים — יפאן וישראל — אשר הגיעו לרמה גבוהה במיוחד של התפתחות בזכות תכנון ופיתוח של מקור רות כוח-האדם אשר להן. בביקורי במקומות הכשרה מטעם החטיבה התרשמתי עמוקות מן הרצון העז הפועם בלב אנשים צעירים להקדיש מיכולתם ומנסיונם למלאכת קודש זאת.

המטרה הנשגבה של שיתוף בין-לאומי במגמה לעקור מן השורש פיגור ונחשלות ולקדם את תנאיהם החברתיים והכלכליים, התברווחים והאנושיים של חלקי עולם נרחבים, מחייבת ליכוד כוחות מצד המדינות אשר מזלן ונסיונן הרב והממושך העלו אותן לרמה גבוהה של התפתחות. אין זאת, כאמור, חובה מוסרית של תלוקת אוצרות וידע בלבד, אלא בביצועה של משימה זו צפונה גם הבטחה לקיום תפילה כולנו שהאמצעים האדירים העומדים לרשות העולם יופנו ממסלוליהם המאיימים על שלומנו לנחישים פוריים של בניה ופיתוח, של שיתוף-פעולה וערבות איש באחיו ועם ברעוהו.

כנסת נכבדה. בסקירה התמציתית המודפסת על תקציב משרד החוץ ומכונה, אשר הופצה בין חברי הכנסת, צוינה במספרים יבשים ההתרחבות וההסתעפות של רשת קשרינו כולנו העולם. מובן שרשת הייצוג המתפתחת אינה אלא ביטוי אחד לתהליך המתמיד של חיזוק מעמד ישראל בעולם. אני שמחה להביא לידיעת הכנסת שהשנה התקדם תהליך

ביקורו של ראש הממשלה בארצות הצפון, ורצוני לציין את הפגישות שהיו לי בזמן האחרון בבירות אירופה. אוכיר את פגישותי עם ראש ממשלת איטליה ועם שר החוץ האיטלקי ואת ביקורי אצל שר החוץ השווייצרי.

רצוני להביע כאן הערכה לצעדים אשד ננקטו לאחרונה בשאלת הרכוש ללא יורשים של קרבות הנאצים המוחזק בבנקים שווייצריים. אני מביעה הערכתי זאת לממשלה ולפרלמנט הפדרלי אשר נהנינו חקיקה מתאימה, ואני תקוו שבכך תעלה שאלה כאובה זאת על הדרך לקראת פתרון ראוי וצודק.

כידוע לכנסת, פעילה ישראל בבדיקת דרכים למציאת מסגרת פורמלית ומעשית ליחסיה הכלכליים העתידיים עם השוק האירופי המשותף, היא הקהילה האירופית. צרכים כלכליים חיוניים של המדינה הביאו לידי גיבוש מחשבה זאת בראשיתה, ועלי לציין ששחזרי תקפות הכנה ארוכה למדי הגענו עתה לשלבי מגע אשר יש בהם חווה ראשונה. אוכל לציין מתוך הערכה, שכל המדינות הנוגעות בדבר מראות הבנה מלאה לקשיים הגדולים שהמשק הישראלי נתקל בהם נוכח התאגדותה הכלכלית של אירופה.

החלטת מועצת השרים של הקהילה האירופית מיום 24 בספטמבר 1962 לפתוח במשאומתן אתנו, שימשה מקור תנופה עיקרי לפעולתנו. יודגש כי זאת הפעם הראשונה שהקהילה החליטה להיכנס למשאומתן רשמי עם מדינה כלשהי מחוץ לאירופה, והחלטת השרים היותה מפנה יסודי במאבקנו. כחודש לאחר קבלת ההחלטה, ביום 26 באוקטובר, נפתח המשאומתן הרשמי בין הקהילה לבינינו, כשבראש משלחתנו שר האוצר, והמשלחת מורכבת מנציגי משרדי הארץ, צר, המסחר והתעשייה, החקלאות והחקר. בהתווית העקרונות המנחים למשאומתן זה הודגש הצורך למצוא פתרון מעשי כולל לבעיותינו במסגרת חוזה רומא, המונה ביסודה של הקהילה. כידוע לכנסת, היה בינתיים למועצת השרים של הקהילה דיון נוסף בענייננו. מובן שיש צורך ארוכה הדרך לפנינו, ועוד יקומו בה קשיים, אך אני מקווה שעלינו עליה לטובה, ובשקידה ובסבלנות נגיע אל המטרה.

המגמה הכללית לליברליזציה, המאפיינת כיום את מדיניות הסחר העולמית, חייבה אותנו לפעולה גם מחוץ למסגרת המוגדרת של הקהילה האירופית. בהקשר זה נודעת חשיבות להצטרפותנו להברות מלאה לג.א.ט. — האמנה הכללית בדבר סחר ותעריפים. הצטרפות זאת אושרה עליידי הכנסת ונכנסה לתוקפה הלכה למעשה ביולי 1962. חברותנו בג.א.ט. העלתה קרננו ומעמדנו במערכה הכלכלית הבינלאומית.

במסגרת ג.א.ט. נעשות עתה הכנות לקראת ועידת שרי המסחר אשר תיערך באביב הקרוב. לוועידה זו תהיה חשיבות רבה בהתווית מדיניות הסחר הבינלאומי בעתיד, ובכלל חשיבותה זאת החליטה הממשלה ששר המסחר והתעשייה ישתתף בה. הוועידה תבחן את האפשרויות להתפתחות מכס גלובלית לשם יצירת תנאים חדשים להתפתחות המסחר, תוך שימת דגש מיוחד בארצות המתפתחות ובצורך למצוא סדרי עדיפות למסחרן.

ביחסינו עם מדינות מזרח אירופה לא חלו שינויים יסודיים. עם זאת אציין שוב את העלאת רמת הייצוא בין ישראל לבין פולין אשר ממנה שאבנו עידוד, ואת התנועה הגוברת של מופעים אמנותיים וספורטיביים בישראל מטעם קבוצות ויחידים ממזרח אירופה. יש לברך על הופעות אלה, ואני שמחה לציין שגם אמנים ישראלים הופיעו בפולין. אני מקווה שהודמנויות דומות ינתנו לאמנינו בארצות אחרות במזרח

בכל מקום מצאתי ידידות לישראל והערכה למאמציה לשתף את העמים המשתחררים והמשתחררים בנסיון אשר רכשנו במדינתנו בשטחים שונים, שהם חיוניים לעמים אלה.

שרי ממשלת ישראל ייצגו את המדינה בחגיגות עצמאות או באירועים לאומיים אחרים בכמה מן הארצות החדשות. שר העבודה השתתף במעמד מתן העצמאות לאוגנדה, ושר המשפטים נכח בחגיגות יום הרפובליקה של טאנגאניקה. שר השיכון והפיתוח ייצג את ישראל בשמחתו של עם טרינידאד וטובאגו בצאתו לעצמאות.

אבקור עתה בקצרה יחסי ישראל עם חלקי עולם שונים. היחסים האמיצים בין ישראל לבין ארצות-הברית נמשכים כיום כדרך מסורתם. גם השנה נפגשתי לשיחות יסודיות עם מזכיר המדינה של ארצות-הברית, וגם ניתנה לי ההזדמנות להיפגש לשיחה עם הנשיא קנדי ולהביא לפניו כמה מבעיני תניו העיקריות ולהחליף עמו דעות בנושאים בעלי עניין משותף. חובה נעימה היא לי לציין את הבנתה של ממשלת ארצות-הברית לבעיותיה הבטחוניות של מדינתנו. הבנה זאת הורגמה לשפת המעשה בנכונותה לממור לנו סילי מגן אשר היינו זקוקים להם ביותר נוכח הזדיונות הנמשכת והגוברת של שכנינו, ובניכר של מצרים, כאשר שליטים מכריזים השכם והערב שהנשק הרב שהם אוגרים מיועד לכלותנו. כן הוסיפה ממשלת ארצות-הברית להושיט לנו עזרה כלכלית בממדים חשובים. סיומה של התכנית האמריקנית לסיוע טכני בישראל בא מתוך הבנה והסכמה הדדית, והוא נובע מן העובדה המעוררת שארצות-הברית רואה את ישראל כמדינה שהגיעה לשלב של פיתוח, שבו אין עוד צורך בסיוע מיוחד זה. קיימת ידידות איתנה בין ארצות-הברית לבין ישראל, והעובדה שקיימים גם הבדלי גישה וחילוקי-דעות בינינו בעניינים מסוימים איננה אלא טבעית ביחס עמים בני-חורין. ובכלל עלינו להישמר מלראות בחיי לוקידעות עם מדינות ידידותיות ערעור בעצם הידידות הגדולה הקושרת אותנו.

חלה התרחבות נוספת במערכת קשרינו ההדוקים עם מדינות אמריקה הלטינית. ביטוי נאמן לידידותן של מדינות יבשת זאת מצאנו גם השנה בהשתתפותן בדיון על הפליטים הערבים בעצרת האו"ם, עליו עוד ארחיב את הדיבור בהמשך דברי. שיתוף-הפעולה הטכני והתרבותי, הן במישור הממשלתי והן באמצעות איגודים מקצועיים וגופים ציבוריים אחרים, מתקדם והולך. למדינות החדשות באזור זה — גיאמיקה וטרינידאד — הואמנו שגרירי ישראל, ואני מנצלת הזדמנות זאת כדי להביע לשתי מדינות חדשות אלה ברכותיה ואחרי ליה של מדינת ישראל בדרך העצמאית. נשמח להרחיב את שיתוף-הפעולה עמהן אשר כבר הוחל בו, וברצון נעמיד לרשותן מנסיונו ככל אשר תשיג דינו.

יחסינו האמיצים וההדוקים עם מדינות אירופה המערבית הוסיפו להעמיק. יחסים אלה נובעים משורה ארוכה של גורמים, ממסורת אנושית ושותפות בסבל, מזיקה תרבותית ומקרבה חברתית, מצרכים כלכליים, ועוד. בחלק זה של העולם מצויות אחדות מידידותיה הנאמנות של ישראל, ואנו ערים ליחסן הכן ומוקירים תרומתן החשובה לביצורה הכלכלית והבטחוני של מדינתנו. אני שמחה לציין שוב את היחסים המיוחדים הקושרים אותנו עם הרפובליקה הצרפתית.

קשרינו עם מדינות אירופה מתפתחים לשביעת-רצוננו בכל השטחים. עלי להזכיר כאן את התוספת הנכבדה של מדינות אירופה בדיון על הפליטים בעצרת האו"ם, כאשר שתי מדינות מאזור זה — לוקסמבורג ואיסלנד — הצטרפו לידידתנו הולאנד בשושיבניות להצעת ההחלטה הקוראת למשאומתן ישיר בינינו לבין ארצות ערב. כבר עמדתי על

23 באמריקה הלטינית ו־10 באגן הים התיכון. חשיבות מיוחדת יש בקשרי השיתוף המהרחבים עם שכנותינו הקרובות, ביניהן תורכיה וקפריסין. כן חלה התקדמות רבה בפעולותינו בשטח זה בארצות מרכז אפריקה, ובעת סיורי באזור זה היתה לי אפשרות לעמוד מקרוב על יעילות הביצוע ומסירות מבצעייה של פעולה זאת ועל היחס החיובי כלפיה מצד העמים והממשלות במדינות אלה.

בשנה שעברה מסרת לבית על ראשית הפעולה בשטח זה בארצות אמריקה הלטינית. בשטח זה חלו התפתחויות ניכרות, ונדבך חשוב הוא ההסכם אשר נחתם בינינו לבין ארגון מדינות אמריקה, ביחוד בתחומי החקלאות והקואופרציה.

בשנת 1962 השתלמו בישראל 1,600 איש ואשה שהגיעו אלינו מרחבי תבל ולקחו חלק ביותר מ־60 מסגרות השתלמות. באותה התקופה נשלחו מישראל 326 מומחים ונערכו 36 סקרים ותכניות על-פי הזמנתן של המדינות המארחות. במספר ארצות נערכו קורסים גיידיים וקבוצים בעזרתם של צוותים ישראליים. כמחציתם של המשתלמים הגיעו אלינו מאפריקה, כ־400 מארצות אגן הים התיכון, ויתרם מחלקי עולם אחרים.

הודקו קשריה של ישראל עם מספר ארגונים בין־לאומיים לשיתוף ולסיוע, והוגברה השתתפות ישראל בהם; מומחים ישראליים משרתים כיום במסגרותיהם של ארגונים בין־לאומיים מייים חשובים, ביניהם ארגון המזון והחקלאות וארגון הבריאות העולמי של האו"ם, הארגון האירופי לשיתוף־פעולה כלכלי, ועוד.

רצוני לציין את שותפותם הבלתי־מסויגת של משרדי ממשלה רבים בעבודה חשובה זאת, וביחוד את חלקם הנכבד של מוסדות ציבוריים לא־ממשלתיים — עיריות ורשויות מקומיות, מוסדות מדע, בריאות וחינוך, ההסתדרות וההתאחדות העובדת, וגורמים וגופים פרטיים. לעתים קרובות נאלץ משרד החוץ לפנות אל גורמים אלה תוך בקשה לסייע בשיגור מומחה פלוני או באירוחו של משתלם פלוני, ותמיד נתגלו הבנה מלאה ושיתוף־פעולה מעשי מלא מצדם.

בתחום השיתוף הבין־לאומי הונהגו גם השנה חידושים — בשטח ההשתלמויות האקדמיות בישראל, בשטח הקמתם של מפעלי פיתוח והכשרה, בהבאת דמות הבד"צ והנח"ל לארץ צות שונות, ועוד. מובן מאליו שפעולות אלה מחייבות נכונות רבה בכתב־אדם מקצועי, ומלבד העבודה המעשית שנעשתה והנעשית בביצוע משימות שונות, דואגים המוסדות המוסמכים גם להכשרתה של עתודת כוח־האדם להרחבת פעולותינו בעתיד.

כנסת נכבדה, אין בפי בשורה על שינוי מהותי בבעיה המרכזית במערכת חיינו המדיניים. העזושים התמדיים העוברים על מדינות ערב, אשר נוספו עליהם יוגמות חדשות בתודשים האחרונים, לא הביאו לידי תמורה כלשהי ביחסינו עם העולם אשר בשכנותנו אנו חיים. נהפוך הוא, במקומות מסוימים אף גברה נעימת השטנה והאיבה ולשון האיומים, ובגבולנו הצפוני מתגרה סוריה באורח מסוכן בחיינו וברכושנו.

מתוך שורה ארוכה של אירועים בין־עריביים אוכזר רק שניים אשר עוררו עניין ותילוק־ידעות בעולם כולו. בהודעת לפני הבית ביום 12 בנובמבר 1962 הבהרתי את עמדותנו למתרחש בתמן. אין אנו סניגורים למשטר הריאקציוני של האויבים, אך אין אנו יכולים שלא לכוזר שהוא נתקבל בכבוד גדול, כעמוד־התווך של הדמוקרטיה והקידמה, לא רק בקהיר אלא גם בבירותיהן של מדינות מתקדמות יותר. אין אנו

אירופה. מדינת ישראל רואה בקשרים הרבותיים שלוחה חשובה בייחסים בין עמים, והיא תעשה הכל לקידום מתוך הנחה שיושבתו על הנדיות.

ביחסינו עם ארצות יבשתנו, עם אסיה, יש תזוזות בעלות־ערך, אך עוד רבה כאן המלאכה לפנינו. עם אחדות ממדינותיה החשובות של אסיה אין לנו אותה מערכת קשרים אשר היתה בודאי משרתת טובתן וטובתנו גם יחד. יש להצטער על יחסה הבלתי־צודק והבלתי־ספורטיבי של איגוד נסיה למשלחת ספורטאינו שהיתה צריכה להשתתף במשחקי הספורט האסיאתיים בנאקארטה. הדיון שנתקיים בישיבת הוועד האולימפי הבין־לאומי הוכיח שמשפחת העמים איננה מוכנה תמיד לעבור בשתיקה על פגיעות שרירותיות בזכויות הוולת.

יבשת אפריקה היתה ומוסיפה להיות מרכז חשוב במערכת יחסיה הבין־לאומיים של ישראל. כבר דיברתי על הבין־קורים השונים אשר נערכו בה, ועל האורחים אשר באו ממנה. אני שולחת את ברכתנו לניאסאלנד ולקניה הקרבות לעצמאותן הלאומית והמדינית. אנו עוקבים בעניין ובהזדהות מוחלטת אחרי המשכו של תהליך הדקולוניזציה. אנו שותפים לסירוק הכללי מן הפתרון אשר הסתמן בקונגו ומן האחדות אשר הושבה למדינה משוסעת ועקובת דמים זאת. כל הימים היתה עמדת ישראל לטובת קונגו מאוחדת ושלמה, ובמשך כל תקופת הפיצול היו יחסיה עם הממשלה המרכזית בליאופולדוויל הרוקים ביותר.

אפריקה איננה בעיני מדינת ישראל והעם רק חלק עולם נכבד הנוטל עתה מקומו הנאות בחברת העמים החופשיים. אפריקה בעינינו — סמל לשאיפה לשוויון ולסלידה מפני קיפוח והפליה אשר גם דפי תולדות ישראל מלאו אותם. אנו חשים זיקה נפשית ורגשית עזה אל עמי אפריקה המתעוררים לדרכם העצמאית. אנו יורעים להערך, אולי יותר מעם אחר, את נחשולי התודות והגאווה הפוקדים עתה יבשת גדולה זאת. לא מוגרו עוד כל סימניה של האפליה, ולא תוקן עוד כל המעוות, אך אין ספק שתקוין זה יבוא, כי מחוייב המציאות והמוסר הוא. ישראל נטלה, נוטלת ותיטול חלק פעיל בכל מעשה ובכל משימה המיועדת להשלים את החזרת הכבוד האנושי והלאומי לעמים נדכאים באפריקה ובכל מקום אחר.

נגע הפליה מעורר סלידה בכל מקום ומקום. היא באה בדמויות שונות — רדיפה גזעית ודתית, ניארגאציזם, אנטי־שמיות, ועוד. שורש אחד לכולן, וסכנה אחת לכולן, והן מתעוררות זו בזו. אנו עוקבים בדאגה אחרי סימני התעוררות האנטישמיות במקומות שונים בעולם. אחרי שורה ארוכה של התפרצויות אנטישמיות בארצות רבות, אשר החלו בחי' לולם של בתי־כנסת ומוסדות דתיים וציבוריים אחרים בחורף 1959/60, הסבה ממשלת ישראל תשומת־לבן של הממשלות והאו"ם לתופעות אלה ותבעה צעדים נמרצים לדיכוי. אנו מקבלים בברכה את ההתענינות הפעילה של האו"ם בסוגיה כאובה זאת בעקבות זימחני. מובן שנעקוב אחרי מאמציה של הוועדה לזכויות האדם לנסת אמנות המיועדות להילתם בנגע האפליה בכל צורתה, ונתרם את חלקנו למאמצים אלו. בדינוני הוועדה השלישית של העצרת הושמעו דברים טובים ואמיצים בשאלה זאת מפי נציגי מדינות שונות — אוסטרליה, קאנאדה, ניריילנד, ועוד. אני רוצה לציין במיוחד את חלקה של ליבריה בהעלאת הנושא לדיון ואת הדברים החשובים והתכליתיים אשר השמיע נציגה. בארץ הוקם ועד מייצק, בהשתתפותם של אישי ציבור ומשפטנים, אשר יסייע בידי משרד החוץ לגבש הצעות מעשיות לגיסוחן של אמנות אלה. כנסת נכבדה, שילוח שיתוף־הפעולה הבין־לאומי של משרד החוץ עברה שלבי התרחבות נוספים. ישראל מקיימת קשרי שיתוף עם 87 ארצות, מהן 38 באפריקה, 16 באסיה,

לחסל את ישראל. תגובת אחדות ממדינות ערב עלתה השנה בחריפותה והשמצותה על כל אשר התנסינו בו בעבר. הם יצאו במסע הסתה הנאציסטי נגד העם היהודי ומדינת ישראל, אשר כמוהו לא שמענו מאז ימי היטלר, ואשר היינו בטוחים ששוב לא נשמע. ובוודאי לא העלינו על דעתנו שדברי בלע והשמצה אלה יושמעו מעל במת ארגון האומות המאוחדות, אותו ארגון אשר קם על הריסותיה של התועבה ההיטלרית ואשר מסמל תקוות העולם ששוב לא יילכד בציפורני מפלצת השנאה הגזעית. אני יודעת מה רב היה הזעם ומה גדולה היתה הסלידה בלבם של נציגי העולם הנאור נוכח דרך זאת של ויכוח בכיכר, ואחדים — כנציגי דנמארק ונירילנד — הוקיעו אותה באורח חד-משמעי.

דבריהם של נציגי ערב לא הותירו ספק שמגמת ממשל-חיהם איננה פתרון שאלת הפליטים או יישול כל שאלה אחרת השנויה במחלוקת ביניהם לבינינו, אלא פניהם לחי-סולה של מדינת ישראל. נסיונותיהם השונים של הערבים להעביר החלטות בהתאם למבנה כללי זה נכשלו כשלוני חרוץ — וביניהם יומתם למנות אפוסטרופוס מטעם האו"ם לפיקוח על רכוש נפקדים בישראל. היתה זאת הפעם הראשונה מאז 1950 שהערבים לא הביאו הצעה אשר הציעו להצבעה בוועדה.

אין בכוחנו לשנות את פני הדברים, ואף שאני משוכנעת שיבוא יום וישרור שלום בין כל עמי המזרח התיכון, והפוטנציאל הרוחני והחומרי העצום הצפון בארצותינו יופנה למאמץ קונסטרוקטיבי ומושיף וליעדים גדולים המחייבים הגשמה, הרי אינני בטוחה, לצערי, שיום זה קרוב מאד. מראשית עצמאותה של מדינת ישראל — ועוד לפניה — הבענו את התקווה ליחסי גומלין פוריים ושלווים בין העם היהודי המחדש ויומו הלאומי במולדתו ההיסטורית, ובין עמי ערב אשר הגיעו לעצמאות ביותר מהירסר בחלות עשירות ורחבות ידיים. בתקווה זאת אנו דבקים ואותה נוסף להביע, ואני יודעת שהיא תקום ותהיה. היא תקום כאשר ישלטו במדינות ערב משטרים אשר גם להמונים יהיה חלק בהם, כאשר יקומו ממשלות בדרך הבחירה הדמוקרטית, אשר ידאגו דאגה אמיתית לצרכי עמיהן. לא נחסוך מאמצים לקרב אותו יום אשר יהיה יום גדול לא רק לנו, אלא גם להמוני העם הערבי.

בינתיים נעשה כל אשר ביכולתנו לחיזוקה של המדינה מבפנים ולביצורה מפני הסכנות מחוץ. כל עוד נמשכת הגירת התכונה הצבאית והמלחמתית במצרים ובמקומות אחרים בעולם הערבי, מצווים אנו לא רק בדריכות בטחונית לאומית ואישית מתמדת, אלא גם בהבטחת הכלים הדרושים להרתיע תוקפן מפני ביצוע מזימותיו. הערכתנו ותודתנו נחונות למדיניות הערות לאיומים על חיי ישראל ולסכנות הנשקפות לה, ואשר הסכימו לעזור לנו במאבק הרתעה זה. לא ייפלא אם העולם מסקי מסקנות מעשיות מהכרזותיו של נאצר שבכוחו לפגוע בטיליו בכל מקום מדרום לבירות, ומספק לקרבן המיועד אמצעים להגנה על חייו ועל רכושו. עזות-מצת היא מצד התוקפן להציג משחק של נעלב ונפגע כאשר איומיו מולידים תגובות טבעיות.

אנו מצטערים יותר מנאצר ומיתר שליטי ערב כי נגזר עלינו שוב להוציא סכומים גדולים לצרכים בלתי-פרודוקטיביים. אנו רואים לפני המדינה הזאת ולפני העם הזה צרכים חיוניים יותר ויעדים נשגבים יותר מהוצאת כספים לרכישת כלי מלחמה. אולם, הגיעה השעה כי יוכן בארצות ערב ובעולם כולו שלא נותר על עצמאותנו ועל חירותנו ביתר קלות מאשר כל עם אחר. הברירה ליחסים טובים באזור המשותף לנו — לגמרי בידי שכנינו. פנינו לשלום, ולכל הקשור בו, אך אם יכפו עלינו התגוננות בכוח — נעמוד

עושים את עצמנו גם שופטים למשטרו של סלא. תמיד אמרנו ותמיד הדגשנו — וזאת עמדתנו היום — שכל עם ו עם חפשי להחליט בעצמו מה צריך להיות המשטר שעל-פיו הוא חפץ לחיות. ברם, אנו עדים בתימן עד היום הזה להתערבות צבאית חיצונית רבת-ממדים מצד מצרים. מטוסיו ושירותיו של נאצר ממלאים תפקיד צבאי מרכזי, ולפעמים נדמה אף יחיד, בהרעשותיהם והפצצותיהם של כפרים ומאהלים ברחבי תימן. למאבק פנימי, למערכה בין שני מחנות יריבים בתוך תימן, נכנס מבחוצץ, ללא רסן וללא סייג, גורם אשר אין לו רשות להיכנס, כמו שאין רשות כזאת לשום גורם אחר. אינני יכולה שלא להביע שוב תמיחתי העמוקה כיצד משלים העולם ללא ערעור עם הפרה גלויה ועזת-מצת של מגילת האו"ם ועל עקרונות המשפט הבין-לאומי.

לפני שבועות אחדים התחוללה הפיכה בעיראק. כבמקרה של תימן, אין אנו נוקטים עמדה לגופו של המאבק הפנימי אשר הביא לידי התפתחויות אלה. זהו עניינו של העם העיראקי. אולם כחברים במשפחת עמי התרבות אין אנו יכולים שלא להביע סלידתנו המוחלטת משפיקוח-הדמים אשר ליוותה הפיכה זאת, ומסימני הלוואי האחרים אשר ציינו אותה במימושה. אינני יכולה לתאר לעצמי דבר מועזע ואיום יותר מהקרנת הפומבית של הריגות ורציחות בטלוויזיה. אלה אשר קיבלו בהתלהבות את משטרו של קאסם ב-1958 היו גם הראשונים להביע שמחתם כאשר נרצח, ולא קשה לנחש מה תהיה מידת שיתוף-הפעולה של נאצר עם השלטון החדש בעיראק, אם יתגלה שהוא שואף לדרך עצמאית שלא בתכתיב מקהיר.

אינני חופשית מלהדגיש שאי-היציבות במזרח התיכון הערבי גברה עוד יותר בעקבות המאורעות האחרונים. אנו יודעים מכבר את זהותו של המניע המרכזי העומד מאחורי נסיונות החבלה וההתחיה באזורנו, ועמי ערב מתנסים בידיעה זאת הלכה למעשה לעתים קרובות. אין ארץ בעולם הערבי אשר בה לא ניסה נאצר להחדיר ולהשליט את עושי מלאכתו — ברצח ובשפיכת-דמים, באיומים ובכל דרך אחרת; ועדיין לא ירדתי לסוף מחשבתם של ה"מומחים" הרואים יסוד מייצב וממתן באותו הגורם העיקרי התורם לאי-יציבותו של אזורנו.

למותר לציין ששליטי ערב מנסים להשיג את מטרותיהם המוצהרות כלפי מדינת ישראל. גם כשהם מסוכסכים ביניהם לכין עצמם, הם רואים חובה לעצמם להתחרות ביניהם באי-בתם לישראל. אנו מצדנו הבענו, כבעבר, את נכונותנו הבלתי-מסוייגת והבלתי-מרתנית ליישב כל שאלה השנויה במחלוקת בינינו לבין שכנינו בדרך המשא-ומתן הישיר כיאות למדינות ריבוניות. אנו העלינו נכונותנו זאת שוב בעצרת האחרונה של האומות המאוחדות בהקשר שאלת הפליטים העיראקיים, ואנו מברכים על כך שמספר ניכר של מדינות באפריקה, אמריקה הלטינית ואירופה חידשו יומתן מאשקד והצטרפו לשושבנות של הצעת החלטה אשר נועדה להביא את הצדדים לידי הידברות בלתי-אמצעית. עשרים ואחת מדינות חברו השנה יחדיו ביזמה זאת — לעומת שש-עשרה בעצרת הקודמת — כשתכליתה האחת לממש גם באזורנו אותם העקרונות היסודות המשמשים ללא ערעור בעל שאלה בין-לאומית אחרת ובכל מקום אחר בעולם. הכעת ההחלטה אשר קראה למשא-ומתן ישיר לא נקטה שום עמדה מהותית לגופה של השאלה; היא לא נטתה לצד זה או זה בסכסוך הערבי-ישראלי; היא אך חזרה בלשון פשוטה על דרישה המושמעת והמבוצעת בקשר לכל מחלוקת בין-לאומית אחרת בהתאם לעיקרי המגילה של האומות המאוחדות. היא פסלה את דרך המלחמה אשר מדינות ערב דוגלות בה ואת שאיפתן

ריקה אין חלק בה ואין ענין בה. מדינות ערב נעזרות בהסתתן זאת נגדו במדינות אשר עליה ענין המוצהר בטובת עמי אפריקה צריכות היו לראות ברכה בעבודתו, אך הן מודרכות יותר עלידי חישובי קשריהן עם מדינות ערב מאשר עלידי טובת עמי אפריקה. נדהמתי למקרא מאמר אשר הופיע בירחון הסובייטי הנקרא „אסיה ואפריקה“, מיום 12 בדצמבר 1962, בכותרת „קואופרטיבי שקר ישראליים“. בעל המאמר מכנה את קיבוצינו (ואני מצטט) „מחנות עבודה“ לקליטת יתרות אוכלוסיה חסרת-אמצעים, ומאשים אותנו בכך שאנו מייצאים קיבוצים לאפריקה במצוות האימפריאליזם.

לא אעלים עין מן ההחלטה המאכזבת שנתקבלה בוועידה אשר נתקיימה במושי שבטאנגאניקה עלידי הקונגרס לסולי דריות של העמים האפריאסיאניים. ברם, עלי להדגיש שארגון זה, אשר מושבו הקבוע בקהיר, איננו ארגון של ממשלות או מדינות, אלא של גורמים בלתי-רשמיים. בסורי באפריקה ובאסיה, בפגישות הרבות עם נציגיהם המוסמכים של עמים אלה, בהתנהגותם כלפינו בעצרת האו"ם ובניירות עולמיות אחרות, שמעתי וראיתי את עומק זיקתן של מדינות אלה ליחסי ידידות עם ישראל. מציאות זאת היא המשקפת נאמנה את מכלול היחסים ההדדיים הפוריים ולא החלטה הפגנתית זאת או אחרת המתקבלת אישם בהשראת הקואליציה של מצרים וידידה.

אני שמחה לציין שאי-ההבנה אשר נתעוררה סביב הירדן של נשיא גאנה ידידתו בקשר לגבולות ישראל, הובהרה עתה רשמית עלידי שמשלת גאנה בשביעת-רצונו המלאה. הבהרה זאת תואמת את גישתו המציאותית של הנשיא אנקורמה לשאלות המזרח התיכון אשר כבר בוטאה עלידי במושב ה-15 של עצרת האו"ם ועלידי נציגיו בהודמנויות אחרות.

כנסת נכבדה, כאשר מתקרבת מדינתנו לסיום שנתה החמש-עשרה, יש במערכת יחסי החוץ שלה אורות וצללים. אין שמץ ספק שמשנה לשנה גוברות קרני האור ונסוג הצל. אין מי שמיטיב לדעת ממני, מה רבה ועצומה עוד הדרך לפנינו, אולם נדמה לי שניתן לומר שמאבק אחד אשר נמשך מאז עצמאותנו יצאנו כנצחים, — מן המאבק נגד המאמצים לבודדנו בעולם. וסבורה אני שלא אטעה אם אומר שהגברת ביטויי האיבה הערבית כלפינו היא ראה — אולי פרודוסלית — להכרתם והודאתם הגוברת בקיומנו ובמעמנו הבינלאומי המתבצר. כאשר הכרה והודאה אלה ימצאו את ביטויי הגיוני והישר, יפתחו לפני כולנו, לפנינו ולפנינו, שערי עתיד של שלום.

היו"ר ב. אידלסון:

אנו ניגשים עכשיו לדיון. רשות-הדיבור לחברי-הכנסת לנדאו, ואחריו לחברי-הכנסת הררי.

חיים לנדאו (תנועת החירות):

גברתי היושב-ראש, חברי הכנסת. התחרה הנאצית בחימ, המלווה הפעם התערבות צבאית גלויה, ההפיכה בעיר ראק, צוינדיך נוספים הם לחר הגעש והשואה אשר סביבנו. רחוקים הם מלהביא רווחה או יציבות לאזור בו אנו חיים. להיפך, אור וסימן הם להתפתחויות העלולות להתרחש בו. ההשתלטות הצבאית בחימ, אם חצלות, מיועדת לשמש לנאצר קרש קפיצה למען שליטה בסעודיה; והתבססות השי פעה בעיראק אך גרבת את חירותו לסוריה ותאפשר להגביר את לחצו על הממלכה הקרויה ירדן.

חברי הכנסת, זו המציאות המדינית החדשה המהייצבת

גם בה, כמו שעמדנו בה בחמש-עשרה שנותיה הראשונות של המדינה.

כנסת נכבדה. חובה על כולנו לראות את המציאות באומץ ובבהירות, ולהסיק ממנה את המסקנות ההגיוניות היחידות. לא עלידי ויתורים בענינים חיוניים לקיומנו, ולא עלידי נאור מים ומאמרים אשר יש בהם הטלת אשמה בנו, נגיע אל השלום המקווה. אני משוכנעת שמחוץ לסיעה אחת קטנה בבית, יודעים כולנו שאין צורך לנהל בישראל תעמולה — לא עלידי אנשי הארץ ולא עלידי אורחים מבחוץ — על חיוניות השלום.

עלי להפנות מלים אחדות לאוזניה של ממשלת דמשק. גבולנו איננו הפקר. הראינו אורח-ירוח והתאפקות לנוכח התגברות חמורות ביישובינו ופגיעות בשטחנו. נמצה עד תום כל אמצעי של שלום להחזיר את הסורים למושב מדרכם המסוכנת, אך אל יפתחו אם אנחנו, ככל עם אחר בעולם, לא נותר על חובתנו וזכותנו להגן על גבולותינו, על חיי אזרחינו ועל רכושנו.

כבר אמרתי שבשאלת הפליטים לא נערך גם בעצרת האחרונה דיון עיני לגופו, כמו שלא נערך בעצרת הקודמת. כל נסיון כן להביא לידי פתרון של שאלה הומניטרית זאת ימצא בישראל אוזן קשבת. כל נסיון, באצטלה של הצעה לפתרון השאלה, לפגוע בריבונותה של המדינה או לסכן את בטחונה הפנימי והחיצוני, יידחה ללא סייג. את פתרון הכולל של שאלת הפליטים רואים אנו בשטחי הנרחבים של העולם הערבי. פתרון כזה הוא הגיוני, צודק ומעשי.

הלוחמות הערבית איננה מצטמצמת בתכונה צבאית, ובאיומים מלחמתיים המושמעים מתחנות השידור ומעל דפי העיתונים. בעיני שליטי ערב, כל אמצעי כשר במלחמתם בישראל. אחת מזרועותיה המסורתיות של תוקפנותם הוא החרם הכלכלי, הקיים מאז קום המדינה. בסיפוק רב אני לוחמנת כי גוברת ההתנגדות העממית בעולם מפני שיטת לוחמות זאת. עובדה היא שיותר ויותר גורמים כלכליים בעולם מראים עמידה איתנה בפני האיומים הסחטניים של החרם הערבי. העולם למד לדעת שההתנגדות בפועל לאמצעי סחיטה אלה אינה כרוכה בהפסד ממון או שווקים, והיא כמובן מוסיפה לבעליה כבוד ושיעור-קומה מוסרי ואנושי. יותר ויותר חברות וגופים כלכליים בין-לאומיים נכנסים לקשרים הדוקים של סחר והשקעה עם המשק הישראלי, על אפס ועל חמתם של מאיימי החרם. וכבר יש מקרים לא-מעטים שהמחרים היה למוחרם, והמדיח למודח — ומאלפת הדוגמה של משחקי הספורט האסיאנים, שכבר הזכרתי. גם אותה יש לראות באספקלריה של החרם הערבי. וכאשר הציגה מצרים מועמדותה לחברות ב.א.א.ט.ט, עמד הארגון על כך שתתחייב במפורש להסתלק משיטות חרם ודרכי לוחמות כלכלית אחרות, בטרם תתקבל לארגון.

מדינות ערב עושות כמיטב יכולתן להצר צעדינו בקשרינו הרבגוניים בכל מקום ומקום, וביחוד בקרב העמים הצעירים לעצמאות. אני שמחה שיידינו באפריקה ובמקומות אחרים דוחים כשאש-נפש נסיונות אלה להתערב בעניניהם הפנימיים. אני מעלה על נס שוב את עמדתן השקולה והגבוהה של רבות ממדינות אפריקה בדיון על הפליטים בעצרת, כאשר שתיים-עשרה מהן היו שושבניות של הצעת ההחלטה אשר כבר הזכרתי. אני מטילה ספק אם אמנם במדינה אפריקנית אחת נעשה נסיון מצד מדינה ערבית ליום פעולה למען קידומה ופיתוחה של אותה מדינה לקראת יעדים חיוניים לה. תכלית של מדינות ערב, ושל מצרים במיוחד, אחת ויחידה: לגייס מדינות אפריקניות למלחמתן בישראל. מלחמה אשר לעמי אפ-

מול המציאות המדינית והצבאית החדשה אנו רוצים לקוות, כי גורמים רשמיים לא יוסיפו לראות בהתפתחויות סביבנו רק ענין פנימי של ארצות אלה, כפי שהכריזו לא פעם, ואת נאצר כגורם מייצב באזור, כפי שראוהו במשך שנים וללא פעולה נגדית ראויה לשמה, ואיפשרו לו לזכות גם באהדת ארצות־הברית ועזרתה.

מן ההכרח כי יהא ברור, שישראל לא תוכל להיות אדישה מול נסיונות נוספים של השתלטות נאצרית באזור, ובחודאי לא מול נסיון כזה בתוך גבולותיה של ארץ ישראל. אמנם אמרו דוברים רשמיים לא פעם אחת — לצערי, לא שמענו זאת בדברי שרת החוץ היום, — כי במקרה של נסיון כזה לא תוכל ישראל לשבת בחיבוק ידיים. מובן מאליה, כי גם הודעה זו ניתנת לפירושים שונים. אני רוצה להביע תקווה — ובעוד מועד — כי מדינת ישראל לא תסבול בשום פנים ואופן הצבת תותחים של נאצר כמה מאות מטרים מהגבול הזה או כמה קילומטרים מנתניה.

בוודאי, מבחינת זכותנו שאינה ניתנת לערעור על־ידי שום כיבוש וזר וחולף על ארץ אבותינו השלמה, אין שום הבדל אם התותחים הם בפיקודו של נאצר או של חוסיין. אולם ודאי וודאי שמבחינת מצבר הסכנה לא רק לבטחוננו אלא לעצם קיומנו — והרי בשמירת הקיום תלוי העתיד —, ההבדל עצום ומכריע, בין המצב הקיים ובין העלול להיווצר, אם מעבר לקווי שביתת־הנשק יעמוד כוח אויב משולב ומתוגבר תחת פיקוד אחיד.

כדי למנוע סכנה זו, העלולה להיות לאו דווקא רחוקה, חובה היא — לא רק היסטורית אלא מדינית ממש — לשאת את זכותו של העם היהודי על ארץ ישראל השלמה. נזכור את הנסיון של שנת 1956 עם ההודעות המוקדמות חסרות האחריות הלאומית והתבונה המדינית, על ש־אין אנו חומרים שעל אחד של אדמת זרים, בעוד המדובר באדמת המולדת. נלמד מן הנסיון הזה, כי במקרה של הכרח לאומי־קיומי למנוע את הסכנה, אשר ביחס לחומרתה אף הדוברים הרשמיים משמיעים הכרזות חדשות בקריים —, כלום תהא זו שוב מעין פעולת כיבוש של מה שנקרא "אדמת זרים", או שחרור רקיום זכות שאינה ניתנת לערעור?

חובה עלינו להגיד זאת ברורות כיום. הן להתערבות הצבאית המצרית בתחום התלוותה תופעה מדינית ללא חקדים. גם ארצות־הברית וגם האו"ם אחריה, הכירו במשטר ההפכית בתיומן, שקם ומוסיף להתקיים על כיריגו, חייליו ושריונו של נאצר. למעשה הם הכירו בזכותו של נאצר לחתור ולהפעיל נשקו וצבאו בארץ לא לו. תמוה ומסוכן, איך יכלו להכיר בזכות האינטרוונציה שלו מחוץ לארצו, ואילו פירות עלול עזר צעד זה להצמיח ולהבשיל.

חברי הכנסת, אף כיום אל לנו לעמוד בלי מעש מול המתרחש סביבנו. מיעוטים לאומיים גדולים חיים בפחד ובדיכוי בארצות השכנות. בעיראק גם מאבק הגבורה של החברים לידי ביטוי במערכה עקובה מדם נגד השעבוד העיראקי הקאסמי או העארפי. בלבנון חיה המתחצית הנוצרית של האוכלוסיה בפחד מתמיד. נציגיה מתדפקים עתה על שערי גלילות, כי אין להם קשר לפאנ־ערביות מבית־מדרשו של נאצר ולא חפץ בה. היינו סעד בשבילים? ומפני שלא מצאו אזור קשבת לחדרתם אצלנו, פנו לנו עורף, כשם שעשו זאת הדורשים המתמרדים בסוריה לפני שנים מספר. במצרים למעלה משני מיליון נוצרים מדוכאים ובסוריה מיעוטים לאומיים לא מעטים תחת מגף הלאומנות הערבית. למה לא נחפש דרכים לסייע להם, בשאיפתם לשמור על עצמיותם ועל חירותם?

נגד עינינו. משמעותה הבטחונית ברורה אף היא. לא עברו ימים רבים מאז ההפיכה בעיראק, וכבר נערך הסכם צבאי בין עיראק ובין מצרים, לפיו תשגר מצרים לעיראק נשק ומומחים צבאיים. ובעקבות הסכם זה הוזרו נשיא עיראק להכריז באוני אחד מעורכי "קול ערב" המצרי, כי "בעיית ישראל תיפתר רק במעשים ובאזהדותן של מדינות ערב". המשמעות הבטחונית של התפתחות זו, שמטרתה להקיף את מדינתנו בצבת צבאית מצרית, חמורה פי כמה, אם ניתן את דעתנו לא רק לנשק הקונבנציונלי, הנמצא בידי מצרים ומדינות אחרות אשר באזור ובאפשרויות אשר להן להוסיף ולקבלו, אלא נביא בחשבון גם את הנשק הטילי הנמצא כבר, ובעיקר ההולך ומיוצר במצרים על־ידי מומחים גרמניים. אשליה תהא, כמובן, מצדנו אם נניח, כי זה סוף פסוק לכלי הנשק אשר בידי אויבנו.

מול מציאות מדינית וצבאית זו, אנו רוצים לקוות, כי כולנו — ליתר דיוק, כמעט כולנו — נהיה מאוחדים בתודעה, כי על ישראל להתחוק מבחינה צבאית בכל הדרכים ובמידת האפשר. ברור, כי ראשית כל דרוש מאמץ עצמי, בלתי פוסק, בלי הזנחות ובלי השהיות כדי שלא נעמוד לפני הפתעות.

מול סכנת ייצור הטילים קרקע־קרקע על־ידי מצרים, המבוצע בידי מומחים גרמניים, איננו יכולים בשום פנים להבין, למה נמנעת ממשלת ישראל מלפעול בשטח הדיפלומטי ובקרב דעת־הקהל לסיכול סכנה חמורה זו. ייתכן שנעשית פעולה שקטה, אך אין היא יכולה לעמוד בשום יחס לגורל הסכנה. ובינתיים עובר זמן, והזמן חשוב. כי בינתיים ניתן למצרים — בעזרת המומחים הגרמניים — להתקדם, להתקדם בהכנות, בייצור, בהשגת מלאי של חומרים וציוד הדרוש לפיתוח הטילים והפעלתם. למה אין הממשלה מפעילה את דעת־הקהל בארצות־הברית ובאירופה ללחץ על גרמניה, למען תדע מה חמורה אחריותה בייצור כלי המשחית על־ידי אויב? כינוי גברתי שרת החוץ, מה פשר השתיקה הממושכת הזאת?

שומה עלינו, חברי הכנסת, ואף רשאים אנו לתבוע — ובראש וראשונה ממשלת ארצות־הברית אשר הכירה רשמית בהפרת מאזן הנשק לטובת אויבנו, כי יוסיפו לנו כל־ינשק מתאימים, — פרט ל"הוק" שאיננו הולם את הסכנות — שיוספקו לנו טילי קרקע־קרקע, שבעזרתם נוכל למנוע התקפת אויבנו בטילים מסוג זה. יישמעו דברים ברורים אלה, אם לא מפי הממשלה, הרי מפי האופוזיציה.

חברי הכנסת, אנו רואים חובה לעצמנו לומר בהזדמנות זו לקבוצה ההיא, אשר התארגנה בסיסמה, כי ישראל תבצע את פירוה האזור מנשק גרעיני, כי משגה חמור הוא בידה להפנות תביעה זו לישראל, כי איננו סבורים, שאסור לקבוצה פלונית או אלאומית להביע דעתה בעניני בטחון.

לא בדינו הדבר. מירוץ הזיון למיניו, ראשיתו ויומנתו בידי אויבנו כל השנים ובעיקר בזמן האחרון, ואנו מופת־עם פעם אחר פעם. האם לא הפתיע אותנו ייצור הטילים במצרים? עוד רחוקים אנו מהתחלה של יכולת אטומית נצועה ביותר לצרכי מחקר ושימוש משקי, וכבר הוזרו אצלנו — ולא אלא ראש הממשלה בכבודו ובעצמו — להכריז כי הוא חווה מעצמה אטומית ישראלית בעגלא ובזמן קרוב. ודברי התפארות אלה רחוקים בוודאי מלהביא תועלת כלשהי. אולם תיתכן הפתעה של נשק גרעיני באזור. תיתכן הפתעה כזו מצד אויבנו, המאיימים גליות ורצוים להשמידנו. היסופים גם אז, רבותינו המפזרים, להציע לנו את סיסמתם להתגונן בה? ובינתיים פעילותם רק מחשידה והתועלת ממנה ודאי לא לנו.

ואין פגיעות הסורים מצטמצמות לאזורים המפורזים. גם כסביבת הישוב "כורזים", והוא אינו מפורז, ריבונות לנו להלכה, והמעשים לא לנו.

אין להשלים בשום פנים ואופן עם מצב זה של ויתורים ונסיגות. כל עמידה על זכויותינו, חיוניות היא. כל נסיגה, כל סימן של נכונות לנסיגה, רק מגבירה את תאבון אויבנו ואת תוקפנותם, כשם עצם הסכמתנו לפירוט שטחי מולדת גרמה לנו צרות, סיבוכים וסבל לא מעטים.

אף במצב הדיג בכינרת נמשכות הפגיעות. השנה, כפי שנתגלה, עם מאסרו של הדיג הסורי לאחרונה, ניסה הצבא הסורי לקבוע עצמו שותף לריבונות על הכינרת. הוא מוציא רשימות דיג לדייגים הסורים; הוא, הצבא הסורי, מעודד דיג בלתי-חוקי זה, ומנסה לתפוס עליו ועל רשינותיו, ולקבוע בדרך זו עובדה מדינית, שמכנתה חורגת מבעיית הדיג.

אנו חובעים כי מצב זה ייפסק, ומיד. ביכולתנו להפסיק. נסיון פגיעה זו בריבונותנו על הכינרת, יש לחסלו בראשיתו, ובידנו לחסלו.

חברי הכנסת. רבו לאחרונה השמועות והפרסומים על יומות ומגעים בבעיית הפליטים הערביים. ייתכן שחלק מפרסומים אלה הוא בחינת השערות גרידא. אולם ניתן להניח, כי אנו עומדים, כנראה, לפני יומות ומגעים כאלה, שמטרתם ברורה מראש — השגת הסכמתה העקרונית של ישראל להחזרת פליטים.

על רקע זה נתעוררו שוב ה"ניואטולוקיסטים" אצלנו, והם מדברים כידוע בשפה מדויקת יותר, בשפת המספרים. אורחיהם מחוץ-לארץ, בתוכם ידידים של עמנו, אחד מהם הגיע אפילו לנוסחה אריתמטית — החזרת פליטים באחוזים, ביחס לגודל העליה. הנה תוצאות הפעולה בין ידידים, כאשר העמדה ביסודה רעועה, כאשר העמדה ביסודה ותרגית. בין כך ובין כך אין בעמדות האלה כל סיכוי לפתרון, אבל התוצאה שלהן היא אחת: החלשת עמדתם של ידידים, ולחץ גובר של אויבים.

אין ספק כי ה"ניואטולוקיסטים" קיבלו עידוד רב לפעול לותם מעמדתה המערפלת של הממשלה ומרמזיה השונים בחודשים האחרונים.

שרת-החוץ ג. מאיר:

חברה-הכנסת ברזילי, אתה שומע?

חיים לנדאו (תנועת החירות):

זה נכון. ההבדל ביניכם הוא למעשה זה: האחד קובע מספרים, והשני איננו מדבר עדיין על מספרים.

אף היזמות והמגעים מעבר לים התחזקו לאור ההיסוסים והנסיגות, התכססיות כביכול, של דוברים רשמיים.

לא באתי לחדש היום את הוויכוח המהותי בשאלה. עמדתנו ברורה. אין כל אפשרות, כי מדינת ישראל תחזור פליטים לשטחה. באתי רק להזהיר פעם נוספת, כי דרכה של הממשלה אך תהיה לסיבוכים מיותרים ותרבה סכנות. בדרך זו אנו עלולים להגיע למצב, שהסכמתה העקרונית של הממשלה להחזרת פליטים בעינה תעמוד. ניתבע לקיימה הלכה למעשה, ואילו ביחס לסייגים הנדרשים — אלה יידחו לחיפוש דרכי ביצוע לאחר מכן.

אף בענין זה, כבכל יתר העניינים, רק עמידה ללא נסיגה, עמידה שהיא מוצקת מכל הבחינות, תקל על הלחץ, ובסופו של דבר תפסיק אותו. הלוואי והלכנו בדרך זו כל השנים, בלי הויגזים המזורים והמוזיקים.

שומה עלינו להתריע ולשנן לממשלות ולדעת-הקהל בעולם החופשי — ובפרט בארצות-הברית — על הסכנה שמהווה משטרו של הרודן המצרי לאזור כולו ולא רק לנו. למה לא נחזיר את האמת כי הכסף הניתן כסיוע כלכלי לארצו, נהפך בידו לאמצעי להשיג נשק סובייטי ולממן את תת-רשתיו ומלחמותיו באזור? ניתן להניח, כי לאור הנסיון בתמין ייקל עתה להסביר אמת זו, הידועה לנו מזמן.

חברי הכנסת, אשר לפעילותנו ביבשת אפריקה — ואף זו אינה חופשית מתחירתו של נאצר — עלינו ללכת בעיניים פקוחות. הבעיה הנקבת של אפריקה היא: היצליחו מדינותיה העצמאיות הצעירות לעלות, בבטחה ובמהרה, על דרך של יציבות חברתית, רמת חיים ותרבות, ויסיפו ליציבות ולש-לום העולם, או נתונות יהיו לסבל ולזעזועים ויעמיקו את הניגודים ויהיו זירה נוספת לחתרנות ולמלחמה קרה?

יכולה ישראל להתגאות בעזרה שהושיטה ומושיטה לארצות יבשת זו. ואכן מוצדק האמון שניתן בנו. הן לא באנו לחתור, לא באנו להתערב ביחסים הפנימיים. כמדינה שזכתה לעצמאותה לפני זמן לא רב, באנו לסייע ולתרום מנסיגותנו ביד אלה, שזכו לכך אחרינו.

כמובן, יכולתנו מוגבלת. ודאי אין היא קיימת למעשה מבחינה חומרית, לעומת צרכיה הגדולים של יבשת זו. בעיה זו חייבת למצוא פתרונה עליידי האו"ם כולה, או עליידי מדינות מבוססות בעולם החופשי, שענין להן באפריקה בת-חורין. למרות זאת אין עזרתנו מבוססת כלל וכלל. ולאור יכולתנו המוגבלת, לאור הנסיון, אני מציע, כי נבקע את דרכי העזרה והסיוע שלנו. והכלל המנחה, לדעתי, צריך להיות זה: נעזור, ראשית כל, לאלה שאינם כפויי טובה לעזרתנו זו. מוזר, אם נרבה בסיוע דווקא במקום, ששם מכריזים עלינו כעל "מכשיר בידו האימפריאליזם והקולוניאליזם".

איננו באים לבקש פרס על עזרתנו, אך אין ידיות אלא הדדית. דרושה איפוא מדיניות של סלקציה ושל עדיפות יות במידת העזרה המושטת, על בסיס של ידיות תבורת ידיות.

מבחינה זו, עלינו להוסיף ולהושיט את מלוא העזרה לארצות גוש בראזאיל, ושנים לב במיוחד, לצרכי הארצות הקרובות לנו: חבש, טאנגאניקה, אוגאנדה וקניה. עם ארצות אלה, המקיפות יחד עם פרס ותורכיה את חגורת נושא האויב והשנאה לישראל, עלינו לפתח יחסי ידידות במלוא ההיקף, ובמלוא המהירות. שם עלינו להושיט עזרה; שם עלינו לסייע בכל מה שנוכל. שם עלינו גם להזהיר מפני הסכנה המצרית, המנסה כבר לעורר איבה וגזנים, כדרך שהיא עושה זאת בארצות אפריקה רבות. ידיות זו דרושה לנו. ידידותנו יכולה לתת לא פחות. רבים גם האינטרסים ההדדיים המדיניים, המשקיים והחברתיים, הקיימים בינינו לבין הארצות הללו.

גברתי היושבת-ראש, שומה עלינו לתת את הדעת על המצב בגבול הישראלי-סורי באזור הכינרת. כבר התרגלנו כי באזור זה, חלקו מפורז וחלקו בלתי-מפורז, ריבונות ישראל נפגעת מדי פעם בפעם.

השנה הגענו למצב רציני. בהשתמשם במשקיפי האו"ם, מנסים הסורים לא רק להכתוב לנו אילו שטחי אדמה בתוך ישראל יעבדו איכרים ישראלים, ואילו שטחי אדמה יהיו מחוץ להישג ידינו. השנה החל סימון קווים בתוך האזור המפורז, וממשלתנו משתתפת במשחק מדידות זה וסימון קווים זה, אשר עלול לגרום תקדים מסוכן ביותר, ואשר בכונת הסורים ובחסות משקיפי האו"ם, מיועד ליצירת שני אזורי חסות פוליטיים, בשטח שעל כולו חלה ריבונות ישראל.

הכוונה: נסיון לעקור את הקיבוץ היהודי משרשי קיומו הדתי והלאומי, למען יחדל להתקיים בתור שכזה. בשקש ההפחדה החמור ביותר בברית-המועצות משתמשים נגדו — האשמות בריגול וספקולציה מטיחים נגדו. וכי אין זה מחירי לקרוא בעתון סובייטי, באחת ה"פראבדות", כי "רבנים וצדיקים שולי חים מרגלים לרוסיה ובשידורים ומכתבים מארגנים פעולות חבלה נגד מדינה זו". וכי אין זה מחירי לקרוא הודעה של קומוניסט יהודי קאנאדי, זלצברג שמו, שהודיע כי בהיותו במשלחת קומוניסטית קאנאדית כמוסקבה, ענה שליט הקרמ' לין לשאלתו בענין היחס ליהודים, כי "יהודים הם security risk — סכנה בטחונית".

חברי הכנסת, אם כך הדבר, גדולה חרדתנו לבאות שבעתידים. לא ירגיענו איגרות תשובה המדברות בשם קונ' סטיטוציה ומדיניות רשמית. יכולים אנו להתייחס רק לעובדות.

חברי הכנסת. קיבוץ יהודי בן שני מיליונים וחצי עומד לפני סכנה של חלול לאומי, ודווקא למען קיום יחסים תקינים עם ברית-המועצות, אין מדינת ישראל יכולה לעמוד מנגד ולהחרים, חובה עלינו, ראשית כל עלינו, וכמובן על העם היהודי כולו, ולא רק עליו — על כל חלק נאור וחפשי בעולם — להתריע על הסכנה הנשקפת ליהודי ברית-המועצות. חובתנו לפעול מעל כל במה אפשרית ולהפעיל כל גורם אפשרי, למען תבוטל האפליה הנהוגה כלפי יהודי ברית-המועצות, למען יופסק מסע ההפחדה ולמען יוסר צל ההריגות מעל לראשיהם.

ועל הכל — נתבע את זכותם של כל יהודי ברית-המועצות הרוצים בכך, לעלות לישראל ולהצטרף אל בני עמם ביהדות. חובתנו היא — כל נאכזב.

היו"ר ב. אידלסון:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת הררי, ואחריו לחבר-הכנסת כסה.

יוהר הררי (המפלגה הליברלית):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כרגיל בכל עת בשנה זו, בבואנו לדון על התקציב, אנחנו עורכים מאזן של מדיניות החוץ שלנו. ואם כי אנחנו מפלגה אופוזיציונית, ובניגוד גמור למה שחוזרים ואומרים עלינו — שמשום שאנו באופר' וציה, אנחנו מותחים ביקורת לשמה — הרי לעולם איננו נרתעים אף לרגע מלהסכים עם אותם הדברים שלדעתנו הם ראויים לכך, ואף לשבח את הדברים שצריך לשבח. יחד עם כך לא נהסס לשלול את כל מה שלדעתנו יש לשלול.

עלי לומר שהמאזן הכללי של מדיניות-החוץ שלנו איננו שלילי, והוא חיובי יותר משהוא שלילי, אם כי יש לנו טענות פה ושם על כמה וכמה דברים. ובכך, לא נחול לטעון ולהת' ריע על כך — אם כי אנחנו יודעים את רגישותה הגדולה של שרת החוץ לכך — שמשדר החוץ איננו מנצל את כל הפוטנציאל האנושי אשר ישנו בציבור. וגם אם יראו לנו פה ושם שישנם בודדים במשרד החוץ אשר אינם משתייכים למפלגה זו, אי שנים בודדים במשרד החוץ אשר משתייכים לשכבות שונות בציבור — אנחנו משוכנעים, ואני משוכנע שגם שרת החוץ יודעת זאת, שייצוגה של מפלגה אחת במשרד החוץ, בזרוע המבצעת את מדיניות החוץ שלנו, גדול הרבה יותר באופן פרופורציוני מן המקום שמפלגה זו תופסת בישור.

אנחנו מצטערים על כך, לא מפני שאנחנו דורשים שדווקא אנשים ממפלגתנו יוכנסו למשרד החוץ. אנחנו מצ' טערים על כך מכיוון שאנחנו רואים בזרוע שצריכה להגשים

חברי הכנסת. חרדה רבה נחרד העם היהודי, בארץ ובתפוצות הגולה, מול גילויי האנטישמיות בברית-המועצות. חרדה זו חרגה מתחום בני עמנו. דעת הקהל וחסידיו אומות העולם, אף הם החלו להיות ערים לבעיה, ויצויין איש הרוח הדגול, הלורד ראסל, אשר הכרת מצפוננו עוררה אותו לפעור' לה, להעמיד את השליטים הסובייטיים על מעשי האנטישמיות הממורים בארצם.

לא תופעה חדשה היא שנאת ישראל ברוסיה. היא היתה קיימת במשטר הצארי ונשארת קיימת במשטר הקומוניסטי. "הבסיס האיתן והקבוע כנראה לאנטישמיות הרוסית לא נשמט מעולם", כותב ה"מנצ'סטר גרדיאן" בימים אלה.

עדים היינו לדיכוי אנטישמי מחריד בתקופת סטאלין. כל הדרכים היו כשרות. הגליות המוניות, רצח אמנים, סופ' רים ורופאים יהודיים; ויחד עם זאת חיסול כל אשר נותן בסיס לאפשרות קיומו של קיבוץ יהודי; רדיפת הדת היהודית, עקירת האות היהודית; באחת — כל הדרכים שהוליכו אל עקירת הקיבוץ היהודי משרשי עצמיותו הלאומית.

כל הפשעים האלה נעשו, כמובן, בחסות הקונסטיטוציה הסובייטית, המבטחה, כידוע, שוויון-זכויות וזכות קיום לאומי לבני כל הלאומים בברית-המועצות.

סטאלין מת. היום מלאו עשר שנים למותו, וגדמה לי כי מיליונים רבים בברית-המועצות מזכירים תאריך זה בלי צער רב.

דוד הכהן (מפא"י):

אל תשכח את ברייה.

חיים לנדאו (תנועת החירות):

סטאלין מת. באו שליטים חדשים. הקונסטיטוציה בברית-המועצות לא נשתנתה; אף האנטישמיות לא נשתנתה: מאז הוועידה העשרים בשנת 1956, אמנם הוקע סטאלין על מעשיו, אף על מעשיו האנטישמיים, אך האנטישמיות נשארה. הקו ביסודו נמשך, לא במדיניות רשמית. גם בימי סטאלין הוא לא היה בחזקת מדיניות רשמית. הוא נמשך למעשה.

המשך הקו, תחילתו ב"עצה המעשית", שנתן השליט החדש בקרמלין לעמיתו הפולני: "יותר מדי אברמוביצי'ם אצלכם בשלטון". המשכו — בסגירה המונית של בתי-כנסת ברחבי ברית-המועצות. בשנת 1956 הודיעו הסובייטים לאו"ם על קיום 450 בתי-כנסת, ובי 1961 הודיע רדיו מוסקבה על קיומם של 150 בלבד, ויודעי דבר אומרים, כי כיום נותרו רק 40. ולאחרונה מחליטים, באורח פלא, המתפללים עצמם, לסגור בתי-כנסת שנותרו עוד לפליטה.

המשכו של הקו — באיסור אפית מצות לפסח. המשכו — בהסתה גלויה נגד הדת היהודית, זו הדת היחידה הנרדפת כיום בברית-המועצות, כפי שבוטא הדבר, למשל, ב"פוד' קארפאצקיה פראבדא", שנתיים לאחר הוועידה העשרים, וכך כתוב שם: "בהתאם לאמונה היהודית, כל בני הדתות והאמו' נות האחרות נזונו לעונש ללא רחמים ולהרס, למען מדינת ישראל שנמשחה על-ידי אלוהים בעצמו לשלוט בעולם".

המשכו — במאסר עסקני קהילות יהודיות באשמות כזב של ריגול. ולאחרונה, בפסקי-דין מות נגד יהודים. מאז חודש יולי 1961, מאז חודש עונש המוות ברוסיה הסובייטית, הוצאו להורג 69 יהודים על "הטאים כלכליים", על-פי המושגים הסובייטיים, 60% מכל המוצאים להורג באשמה זו, ושמותיהם היהודיים פורסמו ברחבי המדינה, כיד התעמולה הסובייטית הטובה עליה.

חברי הכנסת. לא קשה לראות למה מכוונים מעשים אלה בתוך ה"סובייטיש היימלאנד". הן אחת יכולה להיות

עזרתנו הוא — ידידות כלפינו, ידידות שאנו מעריכים מאד ומחשיבים מאד. מבחינה פוליטית אותו גוש אפרו-אסיאני שהוא הגוש הגדול ביותר בזירת האומות המאוחדות, ושללה צריכים היינו לחשוש מפני גידולו, הנה תודות לעזרתנו ותודות למדיניות הנכונה שלנו נהפך לאחד מבצלי-הברית הטובים והגדולים שלנו. והטריטוריה שהוכנס בגוש האפרו-אסיאני כתוצאה מן הידידות הגדולה שמדינות אפריקה מראות לנו — מבחינה מדינית יש בו סיפוק לא מועט ונחמה גדולה.

חברה-הכנסת לנדאו נגע בכל פקעת הבעיות המכאיבות והמדאגיות של רוסיה הסובייטית. יודע אני עד כמה קשים המגעים והיחסים עם רוסיה הסובייטית. לא אנו אשמים — ואני אומר זאת בשלוה גמורה — במצב היחסים שבינינו ובין רוסיה הסובייטית. אוסיף רק כי כל מה שניתן לעשות — נעשה. אנו רואים לפעמים שגם רוסיה הגדולה יש לה קשרי זור של מפנה במדיניות. וקשה לחזות מראש את המדיניות שלה בענינים שונים. כל מה שניתן לעשות מצדנו, והייתי אומר אפילו יותר מכך, עלינו לעשות כדי לרכוש ידידותה של רוסיה הגדולה.

ברוך ששמענו היום מפי שרת החוץ, היא שיבחה בין השאר גם את הידידות הרבה של ארצות אמריקה הלטינית כלפינו. אבל עלי לומר שלפעמים אני מלא חרדה, כי בגלל היקף הפעולות העצום שקיבלנו על עצמנו, פה ושם אנו מזניחים לפעמים ידידים שאנו סבורים שהם כבר ידידים קבועים ואיתנים. ולא אומר יותר מכך לגבי מדינות אמריקה הלטינית. אנו צריכים להרבות את מאמצנו בכיוון זה — ואומר אני זאת לאור הסתכלותי בצערת האומות האחרות — נדמה לי שאין צורך לציין את התודות שראויות להן המדינות הידידותיות לנו ובראשן ארצות-הברית וצרפת. מבחינה ישראלית יהיה זה מצער מאד אם ארצות-הברית וצרפת לא ימצאו שפה משותפת ביניהן ונצטרך לשמוע בכנסת על נייטרליסטים ממין חדש הבוחרים בנייטרליות בין ארצות-הברית ובין צרפת.

אבל עם כל התודה, התודה הכנה והמלאה, אשר צריכה להימצא בפנינו לארצות-הברית וליתר המדינות, הרי רואה אני בשעה זו את אחת הדאגות או הסכנות של מדיניותנו דווקא מצד מדינה ידידותית זו. לגבי מדינות האויבות לנו והעוינות אותנו, אנו יודעים, בלי ספק, בעצמנו להיוהר. הקושי הרב הוא כיצד לעמוד בפני מדינות ידידותיות מאד הבאות אלינו בתביעות אשר לא נוכל להיענות להן. ארצות-הברית של זמננו עם הנשיא קנדי בראשה, עם התיאוריה של ה"גנו פרונטיר", של תזוזה בלתי-פוסקת, כאשר כל עמידה במקום לגבי מדיניותה שלה רואים הם ככשלון, וכל תזוזה רואים כהתקדמות, התפתחות והישגים, הרי צריכים אנו לחשוש מפני אותם הניצנים שנתקלנו בהם בדרך של ד"ר גינסון — ובלי להיכנס עכשיו לפרטים, למגרעות ולחסרונות שבו — אחד הדברים היסודיים הגרועים ביותר שבו הוא בכך שהוא יסוד לפתור את בעיית הפליטים הערבים בלי להביא לידי איווה פתרון סופי בינינו ובין מדינות ערב. ועלינו איפוא להזהיר כל ידיו שלנו או כל ידידה שלנו — אם המדובר על מדינות — ששום פתרון מסוג כלישהוא וממין כלישהוא איננו פתרון אם לא יביא לידי יחסים תקינים, דוגמת היחסים הנהוגים בין כל המדינות, בינינו ובין מדינות ערב.

ואומר רק זאת על בעיית הפליטים, אשר עליה בלבד אפשר לדבר שעה תמימה. במשך חמש-עשרה שנה השכלנו בכשרון רב לעמוד איתנים נגד כל לחץ וכל תביעה בדבר בלתי-צודק לחלוטין, לפי עניות דעתי. אם הצלחנו חמש עשרה שנה לעמוד בכל הלחצים שהופעלו עלינו ובכל הווי

את מדיניות-החוץ שלנו, זרוע ממלכתית, כללית, ציבורית, יקרה לכולנו. אנו סבורים שהכוחות והכשרונות הצפונים בעם מתחלקים באופן שווה בין המפלגות השונות, ואינם נמצאים כולם במפלגה אחת דווקא. לכן לא נחול להתרועע על דבר זה.

ומכאן אעבור למאזן מדיניות-החוץ של מדינת ישראל. נדמה לי שעלינו לציין בבהירות שלגבי המדינות השכנות לנו — מדינות ערב — אין מורגשת כל התקדמות ביחסים שבינינו לביניהם. זוהי עובדה אולי מצערת, אבל עובדה שאין להאשים בה את משרד החוץ; עובדה שעלינו להכיר בה, להשלים עמה ולחיות עמה. לא הבינותי אפוא — אולי בגלל מגבלותי אני — מדוע ולשם מה ציין חברה-הכנסת לנדאו את כל המתרחש בתימן, בעיראק ובמדינות ערב אחרות, ואילו מדיניות אחרת היה רוצה שנקוט בקשר למאורעות המתרחשים במדינות אלו. עצם ציונם של דברים אלה שהם דברים כה ידועים לנו, ואנו ערים להם מבוקר עד ערב ומערב עד בוקר — איננו יודע לשם מה הוא בא, ואיננו יודע מה המדיניות האלטרנטיבית המוצעת לנו לגביהם.

עלינו לדעת שהשלוש בינינו ובין מדינות ערב הוא מאתנו והלאה, למרות העובדה הבלתי-מעורערת שכל שכבות העם וכל מפלגותיו היו ששים ומאושרים אילו השגנו שלום זה. שום מדינה ערבית על מפלגותיה, מעמדיותה ושוכבותיה אינה יכולה להצהיר הצהרה כזאת, כפי שאנו יכולים להצהיר. הורה בלב שקט מעל במה זו, כל אחד מאתנו וכל נציג משלנו.

אם אנו נסתכל במדינות שבמעגל רחב יותר, במדינות שמעבר למדינות ערב, מדינות שבפריפריה מסביב למדינות ערב, נדמה לי שנוכל להיות שבעי-רצון מהתקדמות המדיניות שלנו כפי שהיא מוגשמת עליידי משרד החוץ במדינות אלו. עלי להזכיר בהזדמנות זו, שחברה-הכנסת ברוך עוזיאל כבר הטיף ופרסם לפני שנים מעל הכמה שהוא קרא לה: "ברית הפריפריה" למדיניות של התקרבות מכסימאלית, כמובן במידת האפשר, עם כל אותן מדינות שנמצאות מעבר למדינות ערב ומקיפות אותן. יש רק להעיר, שאולי יש להציג בפני מדיניות זו סימן שאלה: עד היכן יכולים אנו להרחיק לכת בדרכים שאינן דרכי הדיפלומטיה המקובלת? יש גבול גם לדברים אלה. אם כי אמרתי שיש לשבח כל מה שנעשה, הרי נדמה לי שבימים מן הימים נצטרך להעלות על הפרק גם שאלה זו.

אם נשלח מבטנו למדינות רחוקות יותר, מדינות אסיה ואפריקה, הרי אם כי אין אנו יכולים להיות שבעי-רצון מההישגים בכל מדינות אסיה, כל הודע את הדברים חייב לציין שגם לגבי מדינות אלה חלה התקדמות. כמובן, לא התקדמות כפי שהיינו רוצים בה; לא התקדמות כפי שהשגנו — בהצלחה בלתי-מצויה — באפריקה, ובכל זאת התקדמות מסוימת.

כל השבחים למשרד החוץ ולמדיניות הממשלה לגבי מדינות אפריקה. אני סבור שהמאה שלנו תצוין כהיסטוריה כמאה של שחרור אפריקה ושחרור כוח עצום של בני-אדם שנעשו בני-חורין, התפתחו והתקדמו. ואם לנו, למדינת ישראל, יש חלק בהתקדמות זו, הרי זה גורם הנותן סיפוק למדינת ישראל. אם אנו יכולים ומסוגלים לעזור למדינות אלה המבקשות עזרתנו; אם הגזע שלנו, שהיה אחד הגזעים הנרדפים ביותר, יכול להושיט אותה עזרה שאנו מושיטים לגזעים שהיו נרדפים ועד היום מופלים לרעה במידה לא מועטה, — הרי זה סיפוק מאין כמוהו לקיומה של מדינת ישראל. כל מה שאנו מבקשים ממדינות אלה כתמורה על

את ילדי הפליטים נגד מדינת ישראל, אם סוכנות זו משמשת מכשיר לנגח בו את ישראל, הרי נדמה לי שטוב היינו עושים אלגו היינו שוקלים מסע לכניסול הסוכנות וביטול התפקיד של נציב הפליטים. הכסף יימסר במישרין למדינות ערב. המצב לא יהיה גרוע יותר בשל כך, והוא יכריח, לדעתי, את מדינות ערב לשאת תוך שנה, שנתיים או שלוש שנים באחריות לגורל הפליטים, שבשבילם מקבלות הן את הכספים ומתן יתבע דין וחשבון. אולי עליידי כך גניע סוף סוף למצב שבעצרת האו"ם לא יתוכחו עוד על הדינים והחשבוניות של נציב הפליטים הערביים לפלשתינה. אני מציע איפוא לשקול את הדבר הזה.

הדבר האחרון שרציתי לעמוד עליו, נראה כדבר יוצא דופן, ובוודאי רבים גם יגידו: מה פתאום מעלה הנואם את הבעיה הזאת? זוהי בעיית היהדות. אכן דווקאם בצדק — וכבר ציינתי זאת לשבח — לכל מיני עמים בלתי-מפותחים, ומתווים להם את הדרך ואומרים להם כיצד לחיות חיים לא-מיים גאים, עוזרים להם לשחרור מדינותם ולשחרור גועם. אבל "כרמי שלי לא נסרת". נדמה לי שאנו בטוחים כל-כך בקיבוצים היהודיים הגדולים שהם יודעים בעצמם כיצד להתפתח — ולהתפתח לא די, כי לפי השקפת-עולמנו הם צריכים להתפתח מגודות-מבט רוחנית ולאומית — שאנו מזניחים את פיתוחם, את העזרה שישאל צריכה וחייבת לתת להם. כל מאבק מדיני שאנו נאבקים יהיה הרבה יותר קל אם הקיבוץ היהודי במדינה כלשהי יעמוד איתן בהשקפתו שאנו צודקים בעמדתנו ובתביעתנו. ייתכן שזו ציונות — ואינני מתבייש שכל ימי הנני ציוני —, אבל נשאלת השאלה אם אין זה מכשיר מדיני ראשון-במעלה; ועם כל מה שאנו עושים — יודע אני את העבודה שנעשית באחד הקיבוצים היהודיים הגדולים, הגדול ביותר — נדמה לי שאיננו עושים די; נדמה לי שכולנו מושפעים באיזה אופן שהוא מהשקפותי הבלתי-נכונות והמזוורות של ראש הממשלה. איננו עושים די בשטח זה. כשם שאנו מסתערים על ישיבות גדולות ועושים פעולות הדרכה, הסברה וחינוך בקומץ אנשים, כך, נדמה לי, צריכה לקום מחלקה או מוסד שיתנו דעתם במלוא כוונת-הראש ובמלוא משקל הדברים לדאגה לקיבוצים אלה, פן נאחר את המועד.

אלה הן ההערות שהיה לי להעיר בקשר עם תקציב משרד החוץ. הצענו להפחית 5% מתקציב משרד החוץ, לא מפני שאנו חושבים שהתקציב של משרד החוץ גדול מדי, אלא מפני שהצענו להפחית באופן כללי 5% מתקציב המדינה, כי סבור אני שאפשר להגיע בו לידי ייעול וקיצוצים של 5%. ולכן, באופן טבעי באה הסתייגותנו והצענו להפחית 5% גם מן התקציב הזה. אבל עלי לומר בקשר עם תקציב זה, שמסופקני אני בסכומים הרבים המוצאים עליידי מדינת ישראל יש עוד 40 מיליון לירות שהביאו יכול כה מבורך וכה חשוב למדינה.

היו"ר ב. אידלסון:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת כסה, ואחריו — לחבר הכנסת אונא.

יונה כסה (מפא"י):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. שמענו סקירה מאוזנת ומקיפה של שרת החוץ, שהיתה בה תשובות של ציון הישגים ושל הדגשת בעיות. אין לי אלא לומר מעל במה זו "ישר כוח" לשרת החוץ ולמשרד החוץ על העבודה הגדולה והחשובה שעשו השנה.

את הערותי רוצה אני להקדיש בעיקר למען אחד, לכתוב את הממשלה ברי"ת-המועצות, ואני הקטן באלפי יהודה

כוחים הקשים בארגון האומות המאוחדות — דבר שאינו קל כל עיקר וקשה עוד מאד — ועל אף כל ההחלטות והנסיונות להכניענו בניין זה, סבורני שהוא אחד ההישגים הגדולים של מדיניות-החוץ שלנו בחודשים האחרונים, שהצלחנו להדוף ולסכל את הדירווח-שבון של ד"ר ג'ונסון. אני מקווה שנמשיך באותה עמדה איתנה ובאותה עקביות ובאותו עוז; וכפלי הדורשים מדיניות-חוץ נועזת ואשר חושבים תמיד בכיוון אחר — רוצה אני לומר בפירושו: מסופקני אם יש מדיניות-חוץ נועזת מזו, לדעת לעמוד בפני לחצים העלולים לבוא עלינו. אנו צריכים ללא כל רתיעה להמשיך במדיניות שידענו להחזיק בה במשך חמש-עשרה שנה, ואשר כל שנה נוספת שהצלחנו להחזיק בה מקרבת אותנו יותר ויותר, לדעתי, אל ההצלחה הסופית בה.

נדמה לי שיש כאן דבר משונה. מדינות ערב אינן דורשות רק את החזרת כל הפליטים, הן גם דורשות שינוי גבולות מדינת ישראל, הן דורשות הפסקת העלייה לישראל והן דורשות בינואם ירושלים. והנה בשנים האחרונות כמעט אין אנו נתקלים בשום לחץ לא לגבי בינואם ירושלים, לא לגבי שינוי הגבולות ולא לגבי הפסקת העלייה. הדבר היחיד שיש מקום לחשוש שיוצאו עלינו, זו תמיד הדרושה שנקבל חלק מן הפליטים. ונשאלת השאלה, אם הלחץ הזה העלול לבוא עלינו אין מקורו בכך שבציבוריות הישראלית איש איננו מוכן להסכים להפסקת העלייה, איש איננו מוכן לתת את הגבולות ואיש איננו מוכן לבינואם ירושלים, והנקודה היחידה אשר פה ושם עוד עומדת לזיכרוננו, זוהי בעיית החזרת חלק מן הפליטים. זוהי החוליה החלשה בעמדה האיתנה של מדינת ישראל. ולכן, בידיעת העניין הזה, בידיעת החולשה הזאת של חלק מדעת הציבור בארץ, מנסים ללחוץ באותה חוליה חלשה. עלינו להסיק איפוא את המסקנות ולהבין מה העמדה שצריכים אנו לנקוט.

לגבי סוכנות הפליטים ונציב הפליטים — מרוב דאגה להדוף את תכנית ג'ונסון ומרוב דאגות בבעיות רבות, כמעט לא הגבנו על הדרך של דייוויס, נציב הפליטים. הייתי מציע איפוא לשקול, שמא צריכה מדיניות ישראל לומר שהגיע הזמן שסוכנות הפליטים עם הנציב העומד בראשה תבוטל לגמרי. אינני מעלה לרגע על הדעת שיפסיקו את התמיכה הכספית לפליטים. אבל אינני חושב שהתמיכה הכספית הזאת, הנמסרת למדינות ערב דרך סוכנות זו ודרך נציב הפליטים, היא הדרך הטובה ביותר לדאגה לפליטים ולפתרון הבעיה. טבעי היה שנעריך שסוכנות אובייקטיבית, נייטרלית, שוחרת שלום, של ארגון האומות המאוחדות תספג בכל הכספים המתחלקים. אבל כאשר סוכנות זו ונציב פליטים זה, במסווה של אובייקטיביות גמורה ובפרסטיז'ה הגדולה של פקיד חשוב באו"ם, הופך את תפקידו לתפקיד של כתיבת דו"חות מסל-פיים, משמיצים, כדי לנגח את ישראל בשעה שהוא מסביר שאין שום פתרון לשקיומם וליישובם של פליטי ערב במדינות ערב, בניגוד גמור להחלטת האו"ם, ובשעה שהוא טוען שהפתי רון היחידי הוא סעיף 11 של אותה ההחלטה משנת 1948, ודרך חור המעויל של סעיף זה רוצה להחזיר את הפליטים ארצה, הרי אינו טורח, למשל, להודיע לכל מדינות העולם שרגלו מעולם לא דרכה במדינת ישראל, לא שלו ולא של קודמו. הנתיב האמריקני הזה, הנציב החשוב ורם-המעלה של ארגון האומות המאוחדות יושב בביירות, במדינות ערב, ומעולם לא בא למדינת ישראל לראות מה המצב כאן, אם פה מבחינה כלכלית או מבחינה רגשית או מבחינה לאומית יש הכשרה לקבל את הפליטים. הוא מנתח כל הזמן את עמדתם הגושית, המכלכלית והסוציאלית של הפליטים במדינות ערב. אם מגלים שחוקים בכסף זה בתי-ספר שמחנכים בהם

החליט השלטון לענוש בעונש מוות פושעים כלכליים, במה חוסבר העובדה המזעזעת שרוב הנידונים למוות — כ-80% מהם — הם יהודים? והרי אחוז היהודים באוכלוסיה הכללית אינו עולה על 1.5%; וגם אם נניח שחלקם של היהודים, באותם המקצועות שבהם השלטון מחפש במיוחד את הפשע, עים, עולה על 1.5% — גם אז צורבת הפרופורציה בין היהודים הנידונים למוות ובין נידוני שאר העמים בברית-המועצות. אולם עובדה זו, חברי כנסת נכבדים, מתבהרת ומסתברת כשקוראים את העתונות הסובייטית — שהיתה לי הזכות לקרוא אותה — המרכזית והפרובינציאלית, שבהם מתארים את מהלך המשפטים, את הדמויות והפרצופים של הנידונים, את הארס והרעל אשר ברמוזים האנטישמיים המעורפלים כביכול של השופטים, ואת האנטישמיזם המפורש כי הפושעים היהודיים אינם רק פושעים מלידתם, אלא שהפשע הוא בדמם, כבני גזע — כך כתוב בעתונים אלה — שלידתם ברמאות, ברדיפת בצע, בסגידה לזהב, בחמירות נטולת רגש אנושי —

אסתר וילנסקה (מק"י):
„גזע" כתוב שם?

יונה כסה (מפא"י):
כן.

— ובכוננות להמיר כל דבר קדוש וכל אמונה כנה במטבעות של זהב ובאבנים טובות. לנגד עיני, כשהכי נותי את נאומי . . .

אסתר וילנסקה (מק"י):
שקר הדבר שכתוב שם על גזע.

(חברי כנסת ד. ה. כ. ה. ק. ר. א. ק. ר. י.)
את ביניים

יונה כסה (מפא"י):

לנגד עיני, כשהכינוי את דברי כדי לנאום מעל במה זו, היו עשרות עתונים שהקריאה בהם מזעזעת, בוכר כי עתונות זו מתפרסמת במדינה סוציאליסטית, בידועה ברורה של השלטון, ובשיטות החקירה המכוונות של השופטים לעורר את זעם ההמונים על הנוכלים היהודיים שבהם האשמה למצוקה, למחסור, ולדיסלוקציה של המשק הסובייטי.

אסתר וילנסקה (מק"י):

על אסיפות של פאשיסטים בלונדון אינך מדבר, על אנטישמיות במקום שהיא ישנה.

חיים כהן-מגורי (תנועת החירות):
עכשיו הוא מדבר על רוסיה.

יונה כסה (מפא"י):

ראש ממשלת ברית-המועצות מר חרושצ'וב מתאר — ובצדק — שגירת ארץ הסטאליניזם מעל אדמת רוסיה הרחבה, והשיב את עטרת הלניניזם ליושנה. ועל כן, במה יצדיק את הפרת תורתו של לנין, אשר אמרה בפירוש: מי שאינו מודה בשוויון-הזכויות של עמים ושל לשונותיהם, מי שאינו לוחם נגד זיכוי לאומי ונגד אפליה — איננו מארכסיסט, ואפילו איננו דמוקרט?

חיים לנדאו (תנועת החירות):
זאת באמת טוענים הסינים.

יונה כסה (מפא"י):

יהודי ברית-המועצות הם אזרחים נחותי-דרגה מכל הבחינות, בגושפנקה רשמית של השלטון. ההגדרה „יהודי"

מעז לומר — על-פי כתובת ראש ממשלת ברית-המועצות. תבינו שאני מתכוון לחליפת המכתבים שנתקיימה בימים האחרונים בין ראש ממשלת ברית-המועצות לבין הפילוסוף הדגול ברטראנד ראסל. אמנם יודעים אנו שגם הפילוסוף החשוב שלנו, המכובד בעולם הגדול, פנה אל מר חרושצ'וב, אבל לא זכה לתשובה, כנראה מפני שמר חרושצ'וב נאמן לתפיסה הקיימת בברית-המועצות — שאין קשר בינינו לבין יהודי ברית-המועצות והדבר אינו נוגע לנו.

אבל אני רוצה לומר שחליפת המכתבים הזאת, והעובדה שהיא נתפרסמה בברית-המועצות — היא בעלת חשיבות פוליטית ראשונה-במעלה. בפעם הראשונה, באופן בולט ופומבי, הוצגה בעיית יהודי ברית-המועצות קבל העולם כולו.

ולגבי התשובה של ראש ממשלת ברית-המועצות, רוצה אני קודם כל להשתמש במשל של חכם אנגלי אחד, אשר אמר שכל אחד רוצה, כמובן, שהאמת תעמוד לצדו, אבל לא כל אחד רוצה בכנות לעמוד לצד האמת. אימרה זו כוחה יפה מאד להגדיר את תשובתו של ראש ממשלת ברית-המועצות אל הפילוסוף ברטראנד ראסל, שהביא לפניו את דאגתו העמוקה נוכח רדיפת היהודים ברוסיה, על רקע מלחמה בפשעים כלכליים, ועל משפטי מוות שהופעלו כלפי רבים מהם, בעיקרם יהודים.

חברי כנסת נכבדים. אפשר להבין את מצוקתו של מר חרושצ'וב כבואו להגן על ענין שאינו ניתן להגנה כלל ועיי. קר. אולם אין להבין כיצד מניח מר חרושצ'וב — שלפקחתו יצאו מוניטין — שתשובתו תניח את הדעת ותשקט את החרדה בלבותיהם של יהודים ולא-יהודים. חרושצ'וב אומר בתשובתו: אין ולא היתה מדיניות של אנטישמיות, מכיוון שעצם מהותה של מדינתנו הסוציאליסטית רבת הלאומים מונעת אפשרות של מדיניות כזאת.

נרשום לפנינו שמר חרושצ'וב איננו מכחיש שיש אנטישמיות בברית-המועצות, אלא הוא אומר שאין מדיניות של אנטישמיות. כלומר: השלטון הסובייטי הכליכלי איננו מפלה בין יהודים כיחידים ובין יהודים כקבוצה לאומית, ביחס לשאר העמים והמיעוטים. אני מעז לומר שזוהי הכחשה שאין לה שחר, והיא סותרת את כל העובדות הידועות לנו. כי מר חרושצ'וב הודה בעצמו כי בתקופת הפולחן האישי של סטאלין היתה מדיניות אנטישמית כלפי היהודים, והוא בכבודו ובעצמו הסביר כי תפקיד „משפט הרופאים" הידוע לשימצה נועד לשטות עם בעם. האם במשטר החדש שמר חרושצ'וב מתאגד בו שונה המצב לטובה? כל אכן מקיר תזעק. גם קירות אלה שאין מודבקים עליהם פלאקאטים „שטירמרים" מעידים כי היהודים מקופחים ומופלים לרעה בזכויותיהם הלאומיות, בזכויותיהם הרחוקות, ובזכויותיהם כאזרחים פורטיים.

וניגע קודם כל, חברי כנסת נכבדים, במשפטים הכלכליים.

מר חרושצ'וב מתחמק באופן אלגנטי מן הטענה היסודית של ברטראנד ראסל: כיצד ייתכן להוציא להורג אנשים על פשעים כלכליים? כיצד ייתכן שבמשטר סוציאליסטי יהיו חיי אדם זולים במידה כזאת, ושעקרון העונש לא יודרך בעקרון לא פחות חשוב של אמונה בתיקון האדם על-פי שיטות הקרימינולוגיה ההומאנית המודרנית לפחות, שאפילו מדינות קאפיטליסטיות — רחמנא לצלן — משתמשות בהן? ואגב, ספק אם גם משפטי ראווה ופסקי דין מוות אלה יעקרו מן השורש את גזע הפשיעה הכלכלית שפשה בברית-המועצות בשל סיבות, שמטעמים של רצון לקיים יחסים טובים עם מדינה זו לא נעמוד עליהן כאן. אולם, גם אט

יונה כסה (מפא"י):

חברת הכנסת וילנסקה, לא יועיל לך, — אני אסיים את דברי.

(חברת הכנסת א. וילנסקה קוראת קריאת ביניים)

היו"ר ב. אידלטון:

חברת הכנסת וילנסקה, אני מודיעה לך שעליך לעזוב את האולם. אם תוסיפי להפריע, אבקש סדרן להוציאך מן האולם.

יונה כסה (מפא"י):

לפני כמה חודשים הופיע בבית המועצות ספרו של הולבאך „גלריית הקדושים". הספר נכתב כידוע לפני מאתיים שנה.

אסתר וילנסקה (מק"י):

יהודי נהרג בחצות ניריורק . . .

יונה כסה (מפא"י):

מטרתו של הספר היא אנטי-דתית, אתאיסטית, וולגארית, והוא מוכיח כי הדת הישראלית היא אבי כל תרמית, הונאה ושחיתות של הדתות הנוצרית והמוסלמית אשר ינקו ממנה. ספר זה הופץ ברבבות אכסמפלרים והומלץ עליידי ההוצאה כ„ספר קלאסי" להבנת הערך ההיסטורי של דת ישראלי. רק „שטורמר" של שטרייכר יכול להתחרות בו. הרעיון היסודי של האתאיזם החולני הוא כזה: אתם הנוצרים מכירים את היהודים. אתם יודעים שהם רמאים, רוצחים, מוצצי דם, בוגדים מועדים בארצות מושבם, מקוללי התולדה על שפלותם ושחיתותם. ומדוע הם כאלה? מפני שהדת שלהם, החל ממיסד דתם משה, הקנתה להם את התכונות המיוחדות להם. כל גיבוריהם ההיסטוריים הלאומיים היו גבזים וחדלי אישים. אין פלא שהיהודים אשר ראו בהם דמויות מופת נהפכו אף הם לגבזים ולחדלי אישים, עד שהיו לאויבי המין האנושי. וטבעי הדבר שכל בני האדם מתקוממים נגד היהודים ורוצים לפגוע בהם. וכאן באה האזהרה של האתאיזם הנאור: מכיוון שהנצרות יונקת מן היהדות, דעו לכם שגם אתם, הנוצרים, עתידים להיות כיהודים אם לא תפנו עורף לדת ולכנסיה.

ספר השמצה נבזה היא יצא בגושפנקה של מלכות. — ללמדך שגם עכשיו צריך ללחם מלחמה אתאיסטית נגד כל הדתות על-ידי הבלטת הצד השלילי שבדת היהודית. ספק אם תעמולה זו עוקרת מלב האזרחים הסובייטיים את אמונתם בדתותיהם. אולם קל להבין באיזו מידה תעמולה שטנית כזאת מלבה את השנאה האנטישמית ואת יצרי הרצון לפגוע ביהודים מתוך הרגשה טובה של קיום מצווה פטריסטית סובייטית.

ומה נוסף ולא ידוע על הקיפוח וההפליה של יהודי ברית המועצות בתחומי התרבות, ההווי, הלשון והרשות להושיט יד-אחים אל אחיהם מעבר למסך, שאף הם — לרבות יהודי מדינת ישראל — מתוארים בעיניהם כמכורים לעגל הזהב, כשמשוי האימפריאליזם, הקולוניאליזם, האנטי-סובייטיזם, האנטי-קומוניזם, וגם . . . כמשרתי הנאציזם.

כיצד תואר משפט אייכמן בבית המועצות, אותו משפט שריתק לב כל העולם? כיצד הוא תואר בעתונות ברית המועצות, ברדיו ובנאומים באסיפות בכל רחבי הרפובליקה הסובייטית? הוא תואר כ„קנוניה נמבזה" בין ראש ממשלת ישראל אל דוד בן-גוריון ובין ראש ממשלת גרמניה אדנאואר „לטהר" את העם הגרמני מאשמת הנאציזם ומתורת דולריי. חברת הכנסת וילנסקה, אם את רוצה לראות את המאמר, אני מוכן להראותו לך.

בתעודת הזהות שלהם היא בבחינת כרטיס של יציאה והוצאה ממקצועות, מעמדות, מתפקידים ומאפשרויות להתקדם בסולם החברה הסובייטית הכללית, כפי שהגדיר מנהיג סובייטי באחת המסיבות את מדיניות ממשלתו כלפי היהודים: לא למנות, לא לפטר, לא להעלות.

אולם, גם הגדרה זו נראית ליברלית ואיננה מדויקת לגבי מצבם הריאלי של היהודים בברית המועצות. היהודים משול-לים זכויות דתיות. לכנסיות הנוצרית, המוסלמית, הבאפט-סיסטית ולכנסיות אחרות, מובטחות זכויות לקיום כנסיות ומסגדים, לקיום ארגונים ארציים, אפילו לקיום קשר עם כנסיות מאותה האמונה מעבר למסך. ומותר להן ליצור תש-מישי קדושה מכל המינים. מותר להן לקיים סמינרים, להכ-שיר משרתי דת וכלי קודש למיניהם. לפי הסטטיסטיקה הרש-מית של ברית המועצות, למרות התעמולה האנטי-דתית, קיי-מים ברוסיה על כל 500 מאמינים — מקום תפילה אחד ומשרת בקודש אחד. על אף ההכוונה האתאיסטית מלמעלה מופיעים בבית המועצות ספרים, חבורות ועלונים אינפורמטיביים מצד מרכזי הכנסיות למיניהם. כל הזכויות הללו נשללו מן היהו-דים ביסודיות ובאכזריות ובהטלת עונשים על אלה המנסים במסירות נפש, שלא ברשות, לקיים פעולות דתיות מסורתיות.

(חברת הכנסת א. וילנסקה קוראת קריאת ביניים)

אני יודע שהדברים אינם נעימים לאוזן. צר לי מאד. הייתי רוצה לתת שבחים . . .

(חברת הכנסת א. וילנסקה קוראת קריאת ביניים)

היו"ר ב. אידלטון:

חברת הכנסת וילנסקה, אבקשך לא להפריע.

יונה כסה (מפא"י):

לכל שיטת הקיפוח וההפליה הזאת אפשר למצוא הסבר שהופיע באוקראינה, בקיבו. המזעזע הוא שכותב המאמר הוא יהודי ושמו ימפולסקי. שם המאמר הוא „המקור והמהות המעמדית של הטקסים היהודיים ושל התגים". הוא כותב במאמר: „התכונות המיוחדות של התגים היהודיים הן ביטוי מובהק של לאומנות. תגים כגון הפסח, למשל, מעוררים רג-שות לאומיים ומרעילים את מוחותיהם של יהודים בהפנתם את מחשבותיהם לישראל, „ארץ האבות שלהם". והוא ממשיך בהצהרה רבת משמעות: „היהודאים רוצח את האהבה למולדת הסובייטית". מאמר זה נתפרסם ב„סובייטסקאי מולדאביה". ולא די בהשמצה האקטואלית, והשלטון צריך למצוא סמוכין לנקלות הגזע היהודי המורשת בשחר ההיסטוריה של עם ישראל.

אסתר וילנסקה (מק"י):

אולי תספר מה אמר . . .

היו"ר ב. אידלטון:

חברת הכנסת וילנסקה, אני מזוהה אותך בפעם האחרונה.

(חברת הכנסת א. וילנסקה קוראת קריאת ביניים)

חברת הכנסת וילנסקה, אני קוראת אותך לסדר.

(חברת הכנסת א. וילנסקה קוראת קריאת ביניים)

ויכוח בשער, ואין לי ספק שמשרד החוץ, ממשלת ישראל ואזרחי ישראל ימשיכו בוויכוח הזה עד שיימצא הפתרון.

היו"ר ב. אידלסון:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אונא, ואחריו — לחבר הכנסת ברזילי.

משה אונא (המפלגה הרתית לאומית):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה. העובדה המעוררת והמזמחת ביותר בפעולתנו הפוליטית ובמצבנו בעולם נראית לי ההתפתחות בעניני השיתוף הבין לאומי, כפי שנקראות כיום פעולות הסיוע והפיתוח במדינות המתפתחות. מפליא ממש הגידול שחל בפעולתנו בשטח זה בזמן זה קצר, ושרת החוץ נתנה לנו את המספרים בענין זה המדברים בעצמם, ולא רק המדינות החדשות פונות אלינו, גם מדינות כגון מדינות דרום אמריקה ומדינות אגן הים התיכון הן בין הארצות המפשות קשר אתנו והמפיקות תועלת מקשרים אלה. ואם לפני שלוש שנים היה מקום לפקפק ביכולתנו לגבי פעולה זו, כשמודדים אותה בקנה מידה של תועלת מדינית, הרי כיום לא יוכל להיות ספק שהצלחנו בכך, הצלחנו להשתלב השתלבות של ממש באחד התהליכים הקובעים של העולם של היום, אשר בלא ספק מעצבים את דמות העולם של מחר — פיתוח הארצות הנחשלות והעלאת רמתם של העמים המשתחררים מבחינה תרבותית ומבחינת יכולת העמידה ברמת עצמם.

מצאנו דרך ומכשיר לקשירת קשרים בעולם אשר הוכיח את יעילותו ואת התאמתו למצבנו ולמצבן של מדינות רבות בעולם. הרי מלכתחילה לא היה כל יסוד סביר להניח שנוכל לעמוד בהתחרות כלשהי עם מדינות אדירות הפועלות בשטח זה. אנו מדינה קטנה, בעלת אמצעים מוגבלים, והנה, דווקא חולשתנו הפכה להיות כוחנו. נכונותנו לסייע בלבם לראות במקבלים את הסיוע נחוצה להם, ובלי שתעורר בלבם חשש כלשהו לגבי כוונותינו — יכולה לשמש ערובה שאמנם נמי שך בדרך זו והיא תשמש גם כמנוף להרחבת הפעולה.

אמנם יש גם סימנים אחרים בין העמים האלה, אבל אין, לדעתי, לחשוש יתר על המידה מפני תופעות כגון החלטות מושי וכדומה. אלה תופעות-לוואי של השפעות שונות בתוך המדינות האלה, ואף אם הן באות מגורמים שהם מוסמכים יותר מוועידה זו, נראה לי שנתגבר על כך ונוכל ללחוץ נגד השפעתן ביצילות.

לענין זה של שיתוף-פעולה בין לאומי אעיר שתי הערות: (א) עלינו למצוא ולפתח גורמים בין לאומיים שיתנו בידינו את האמצעים להגביר את פעילותנו בלי שנצטרך להשקיע אמצעים נוספים ממקורותינו אנו. אמנם הגדלנו סעיף זה בתקציב במידה ניכרת, ובוודאי יש הצדקה מלאה לכך — ואילו יכולנו לעשות יותר, בוודאי היינו צריכים לעשות יותר. אבל אין, לדעתי, שום סיכוי שנוכל להדביק את הצרכים המתרחים בים בדרך זו. לכן עלינו ללכת בדרך של הפעלת אמצעים ממקורות אחרים, אלא שכאן יש להקפיד שאמצעים אלה לא יבואו ממקורות העלולים להיות חשודים בעיני המדינות המתפתחות ושלא נשרת בעקיפין אינטרסים לא לנו. בענין זה בוודאי הדרך הטובה ביותר הייתה אילו יכולנו להשתמש אך ורק באמצעים ממקורות אלו, אבל יש גם אמצעים אחרים הבאים בחשבון, ועל אף בחינה קפדנית בוודאי נוכל למצוא גם כאלה. (ב) עלינו להגיע לריכוז יותר ולהכוונה מלאה של פעולות אלה הנעשות בשטחים שונים ובדרכים שונות. יש גורמים שונים הפועלים ויש לפעמים הרושם שקיימת עצמאות יתר של הגורמים האלה. באותה מידה שהפעולה מתרחבת

ובאחד העתונים הסובייטים תמצאו מסופר באריכות סיפור כוב נאלח על "פגישה" כביכול שנתקיימה בניו יורק בין הציונים האמריקאיים לבין נציגי הכנופיות הרצחניות, הבנדלוביצים והוולאטובים" אשר יחד עם הסט. והסא. רצחו יהודים באוקריינה, פגישה שבה תוכננה תכנית אנטי קומוניסטית ואנטי סובייטית גלובאלית. זה נדפס בעתון נכבד במדינה סוציאליסטית המתפארת, כדברי מיי חרושצ'וב, שב"תוכה, איש אל איש ועם אל עם — אח וידיד". אוי לידידות כזאת.

מה נוסף ולא נאמר על העמדה הסובייטית כלפי מדינת ישראל, כלפי פעולותיה הקונסטרוקטיביות של ישראל באסיה ובאפריקה? שמענו היום את הדין המרהיב של שרת החוץ. יש תחת ידי חומר מלא קטרוג, שמיצה והשמצה על פעולתנו באפריקה, בו נאמר כי אנו סוס טרויאני לאימפריאליזם, ועושים עבודתנו במחיר הדולרים שאנו מקבלים מארצות הברית (בגלל הזמן הקצר העומד לרשותי לא אוכל לקרוא חומר זה). האם אנו יכולים לשכוח, חברי הכנסת, כי נציג ברית המועצות בוועדה המדינית של עצרת האו"ם, נציג יחיד בין כל חברות האו"ם פרט לערכים, קם והודיה עם נאומי ההשמצה והחללה של שוקירי, אשר אמר כי אנו ולא אחריהם הם "יורשי היטלר" בעולם, ואף שלח ברכה לתנועה הפאשיסטית בארגנטינה "סוקוארה", אשר חתרה על דגלה "השמדת יהודי ארגנטינה". זו עובדה או לא עובדה? כאן יושבים חברי כנסת שהיו במשלחת שלנו בעצרת האו"ם, והם זוכרים זאת.

זכות גדולה לראש ממשלת ברית המועצות חרושצ'וב אשר מתאמץ לעקור מברית המועצות את שרידי הסטאליניזם. אני מודה שמסך הברזל נעשה דק יותר. אבל לצערנו, לגבי בעיית יהודי רוסיה, יוצר חרושצ'וב מסך עשן שהוא לעתים קרובות יותר ממסך ברזל, המערפל, מטשטש ומרכך את הטראגיות והאימה המצבים הפוליטי והנפשי של יהודי ברית המועצות. כי מה יוכל להיות יותר טראגי שהרבעון שהחל להופיע לפני שנה במוסקבה ואשר צריך לשמש תעודה מו"מ את הקיפוח של יהודי ברית המועצות בשטח התרבות והלשון נקרא "סאביעטיש היימלאנד". ובהקדמה לגיליון הראשון נאמר מה תפקיד העתון: "להאיר את החיים המגוונים של עמי ברית המועצות הנאבקים לבנות חברה קומוניסטית, להבטיח שלום וידידות בין העמים". ואיפה כאן העם היהודי בעולם? איפה העם היהודי היושב בצנזר? זה אינו גוגע ל"סאביעטיש היימלאנד"?

הזעקה הדוממת של יהודי ברית המועצות חודרת לאזניים וללבבות בכל רחבי העולם. העתונות מוסרת כי חתנו של מר חרושצ'וב אדוויי היה ללעג ולקלס בעיני עותנאי רומא בתשובותיו המנוכחות לראיונותיו והקובות על מצב יהודי ברית המועצות. העתונות מוסרת כי במוסקבה פורסמה חליפת המכתבים בין חרושצ'וב לברטראנד ראסל, הוויכוח, שנדחק למרתפים, עלה לעין השמש והוא לא יחדל עד אשר תסיק ממשלת ברית המועצות את המסקנה היסודית: החזרת השוויון המלא ליהודי ברית המועצות, הכרה בהם כבעם, כחלק של עם הרוצה לפתור את האנומליות של חייו עליידי בנין מולדתו המוכנה לקלוט את כל אלה הרוצים לעלות אליה ואת כל אותם היהודים שארצות מגוריהם אינן רצות בהם למעשה. וההלכה המטשטשת אינה לענין.

חברי הכנסת הנכבדים, לא יכולתי שלא להשמיע את הדברים האלה מעל הבמה הזאת. היה ויכוח ונמשך הוויכוח כיצד עלינו להגיב נגד העוול הזה — בשתיקה או בלחש או להרים את דגל המאבק. אנחנו הכרענו לדרך ולכיוון של

עם מצב זה. סבורני שאפשר להפעיל את הגורם הזה עליידי הסגל שלנו בחוץ. מותר לנו לחבוש מציבור זה של אינטלי-גנציה, שסוף סוף צריך לתפוש מקום חשוב במדינה בעתיד הלא-רחוק, נכונות לעשות למען המדינה וענייניה.

אומרים שהסטודנטים שלנו מעוניינים בלימודיהם ומתמסרים להם, ועל כך אינם נדחפים לפעולה כזאת, כפי שעושים זאת הסטודנטים הערביים, שאין להם ענין כה רב בלימודים. עובדה זו אינה נראית בעיני כהצדקה לכך שהסטודנטים שלנו יהיו סטודנטים מן האחריות כלפי מדינתם, ומן החובה לפעול בשטח זה של הסברה והדיפת ההתקפות מצד גורמים עוינים. מובטחני שאם הסטודנטים שלנו יופעלו, יוכלו לשמש גורם חשוב ביצירת דעת-הקהל ובביטול השפעת הסטודנטים הערביים, גם אם בלא ספק מספרם הרבה יותר קטן ממספר הסטודנטים הבאים מארצות ערב; אך יכולתם ודאי אינה נופלת משל אלה.

מלבד זה נראה לי שלא תמיד מנצלים את הכוחות המתאימים לפעולה זו. נראה לי שהסברה אשר אינה יודעת להרים על נס את ערכי היהדות ותרבותה המקוריים, בהכרח תהיה לקויה גם בעיני רבים מבין הגויים, ובוודאי בעיני רבים מן היהודים. עלינו לתת את הדעת על העובדה הזאת שכאשר מדינת ישראל מופיעה בחוץ, אינה יכולה להופיע אך ורק כארץ הפיתוח, כדוגמה להפרכת השממה וליכולת חומרית ומדעית; אנחנו חייבים להופיע גם כנושאי תרבות, כנושאי תרבות עתיקה וכנושאי המהות היהודית בעולם. דווקא כשיכולים אנו להראות על הישגים מפוארים בשטח העזרה לעמים אחרים, יש משנה-חיבות לכך שהצד הזה של מהותנו לא יקופח כי אם יועמד באור המלא.

מצבנו המדיני השתפר בשנה האחרונה בדרך כלל, אם כי לפנינו עוד בעיות חמורות ביותר. רצוני להזכיר בעיה אחת והיא — בעיית השוק המשותף, ענין אשר שוב נעשה פרובלמטי ביותר בזמן האחרון. אין ספק שהמאורעות בזירה האירופית השפיעו כאן על המעלות בין צרפת וחבל רותיה בשוק המשותף השפיעה לרעה לגבי ענייננו. אולם אנחנו חייבים להמשיך במאמצים מלאים, כדי להתגבר על הקשיים האלה, וחזקה על משרד החוץ שאמנם יעשה את הדבר. אם הגענו סוף סוף לידי ההכרה שכאן לפנינו אחד המפתחות להבטחת קיומנו ושגשוגנו מבחינה כלכלית; אם הגענו לכך שההכרה הזאת חדרה ונעשתה אחד מנכסי צאן ברזל של תודעת הציבור, ייקל לנו על סמך זה להמשיך בפעולה ולהגיע לידי הישגים.

עלינו להמשיך בדרך הפוליטית בתכונה ובהתמדה, ומו"ט שחני שברוך זו נוכל להגיע אל תוצאות טובות, ולהבטיח קיומה ושגשוגה של מדינת ישראל.

היו"ר י. טרלין:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת ברזילי.

ישראל ברזילי (מ"מ):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אינני בטוח אם זהו נוהג נכון, שהדיון על התקציב נהפך לגנרל דבאטה" בענייני מדיניות החוץ. ראוי ענין. התקציב שנדון בו לגופו, וכוח דאי ראוייה מדיניות החוץ שנקיים עליה דיון מקיף בלי קשר עם עניינים תקציביים דווקא. אבל לא אוכל הפעם לשנות את הנוהג, ומכיוון שבמסגרת הזמן כופה עלינו גישה סלקטיבית לגבי הנושא, לא נשאר אלא לברור מן השפע בעיה אחת או שתיים. אין זאת אומרת כי עניינים שלא אגע בהם הם פחותי חשיבות מאשר אלה שציינתי.

שרת החוץ והנאומים שקדמו לה הזכירו את התמורות

ומסתעפות, נדמה לי שיש צורך וגדל להבטיח את התיאום המלא ואת השליטה במקום אחד — והוא משרד החוץ. אנחנו עוללים כאן להיכשל אם לא נקפיד על צד זה דווקא של הפעולה, כלומר, על הארגון המדוקדק והשלם בעניינים אלה. יש להבטיח, כאמור, תיאום וריכוז מלא גם מבחינה תקציבית וגם מבחינה מדינית, ארגונית ואנושית.

בהודמנות זו רצוני לברך את כל העוסקים בעבודה גדולה וחשובה זו. הרגשת השליחות האנושית והלאומית תחזק את ידם.

רצוני להתייחס לבעיה שניה שיש לה, לדעתי, נגיעה רבה וישירה לפעילותנו הנוכחת בכלל ולפעילותנו זו באפר-ריקה בפרט. כוונתי למצב במזרח התיכון. אין כל ספק שההתפתחויות באזור שלנו משפיעות וישפיעו השפעה עמוקה על עמי אפריקה. לא רק נאצר, שידיו בכלל, פועל. עסקי הנפט והאינטרסים הבינלאומיים, הקשורים בהם, שהעמים החדשים רואים אותם כדוגמה קלאסית לסכנות הנשקפות לריבונותם, עושים במלאכה. אין ספק שאפריקה עוקבת אחרי הנעשה באזור שלנו בשבע עיניים.

כיום כל חצי-האי ערב נמצא שוב במצב של תסיסה חריפה. שיעבודו של תימן למצרים, בהכרח שיתחזק בכל יום ששלא נשען על עזרתה של זו. נראה שהמגמות להידוק הקשרים בין ארצות ערב השונות לבין מצרים, שוב מתחזקות. הניגודים בין מצרים ועיראק הוקדו, עם נפילתו של קאסם. אולם ההרגשה שגורמי חוץ בוחשים בקדירה, חזקה היא, ויש לה על מה לסמוך.

לא רק גרמניה מצביעה על הקשר ההדוק ואף הדמיון בין המאורעות במזרח התיכון ובאפריקה; וגם כלפינו מתקיים שמה שעושים במקום אחד מורגש במקום השני. אם כי אין, לצערנו, לראות כיום דרך קרובה לשלום, שכולנו מתגעגעים לו, הרי גם במצב זה עלינו לעשות כל צעד הנותן לשאיפתנו לשלום גזון מציאותי. בחינת — שלח לחמך על פני המים.

אליהו מרידור (תנועת החירות):

מה צריך לעשות ולא עשינו עוד?

משה אונא (המפלגה הדתית-לאומית):

על כן יש לקדם בברכה את היום-המצדו בהצעה לפירוק נשק בינינו לבין שכנינו. אנו מציעים, ובצדק, פירוק נשק מלא ומוחלט. אבל מטרה זו, אם בכלל תושג, תושג בצורה הדרגתית. הצעה לפירוק חלקי, ובמיוחד לפירוק אטומי, עשויה ליהפך לפתח תקוה ולפתח לנכס פוליטי. נשקול נא בקפדנות גם אפשרות כזאת, כי אין בידנו הרבה אפשרויות לקדם את פני הדברים. כל זמן שאין לפנינו דרך ישראל לשלום, נחפש את דרכי הפיתוי, ואמנם צריך לחפש גם אם לא קל הדבר לגלותו. כי בשעה זו תפקיד נכבד הוא במדיניות-החוץ שלנו.

שמה הטוב של ישראל בעולם הוא מן הנכסים הפוליטיים החשובים ביותר שיש לנו. על כן ההסברה הפוליטית היא בשבילנו פעולה מדינית חשובה ביותר, חשובה יותר מאשר בשביל כל מדינה אחרת. אמנם נעשתה פעולה יפה בעניין, ויש לנו דוגמות לא מעטות של הסברה נאותה ומוצלחת, אבל נדמה לי שיכולים היינו לעשות יותר.

אתן דוגמה אחת. הנה אנחנו רואים באיוז מידה משמשים הסטודנטים ממדינות ערב, הלומדים בארצות תבל, נושאים התעמולה הערבית. ואילו הסטודנטים שלנו אינם מהווים כל גורם בענין זה, אפילו לא בקרב הציבור היהודי. אולי הייתי צריך לומר: במיוחד לא בקרב הציבור היהודי. אין להשלים

בהצעות לפירוק נשק כללי במסגרת גלובלית, והצעות לפי רוח אזורי באות משום שאין עדיין — וכל עוד אין עדיין — הסכם אוניברסלי על פירוק נשק.

ובראש וראשונה קיימת הדאגה שלא להחזיר נשק אטומי אל אזורים רגישים מבחינת היחסים הבין-לאומיים וריווי מתיחות מבחינת יחסי השכנים. על כן הציע שר החוץ הפולני ראפאצקי להכריז על מרכז אירופה כאזור מפורז מנשק גרעיני, ועל כן חייבים היינו אנחנו...

מנחם בגין (תנועת החירות):
הוא הציע זאת לפני עשר שנים.

ישראל ברזילי (מפ"ם):
והוא ממשיך ומציע זאת גם כיום.

מנחם בגין (תנועת החירות):
מפני שמאחוריו עומדת מעצמה אטומית.

ישראל ברזילי (מפ"ם):
על כן חייבים גם אנחנו לתבוע פירוז של אזורנו, וכאשר אני אומר אזורנו, כוונתי בראש וראשונה למרחב הערבי-ישראלי. ומדובר בפירוז דו-צדדי.

כאשר דיברתי על כך לפני שנה, שאלה אותי שרת החוץ בקריאת-ביניים: האם הערבים יסכימו לכך? עם כל הכבוד, גברתי שרת החוץ, איני סבור כי שאלה זו היתה במקומה. כאשר את מציעה הסכם ישראלי-ערבי על פירוק נשק כללי או משאומתן ישיר עם שכנינו על הסדר של שלום, האם את מתנה גילויי הצלחותייך בהסכמה מוקדמת של הצד השני? את מציעה מה שנראה לך נכון, צודק, ראוי לתמיכתן של מדינות שוחרות שלום. אותו דבר חל על הצעת הפירוז מנשק אטומי. אם את פוסלת את ההצעה לגופה, אנא הביאי את גימוקייך, אך בבקשה ממך, אל נא תחזרי על כך כי הפירוז כלול בתכנית של פירוק נשק כללי וכי הערבים לא יסכימו להצעה זו.

שרת-החוץ ג. מאיר:
מדוע לא לחזור על זאת?

ישראל ברזילי (מפ"ם):
מכיוון שאת בכל ענין אחר ובכל זאת דומה נוהגת אחרת. כל מהותה וערכה של הצעת הפירוז מנשק אטומי הם בכך, שהיא באה כצעד מגביל את התפשטות הסכנה האטומית, כצעד ראשון למען הפסקת המירוץ האטומי ונגד גריפת מדינות בינוניות וקטנות לתוך מירוץ זה.

יש מטיפים לאוריינטציה אירופית על ציר פאריס-בון, בלי שים לב ואולי למרות הידיעה כי אוריינטציה אירופית זו עשויה להתחזק את יחסינו לא רק עם הגוש המזרחי והנייטרליסטי כי אם גם עם ארצות-הברית.

יונה כסה (מפא"י):
מי מטיפ לזאת?

ישראל ברזילי (מפ"ם):
שמעתי, למשל, את סגן שר הבטחון מטיפ לזאת. האוריינטציה על פאריס-בון יכולה להתבסס רק על כשלון מאמצי ארצות-הברית וברית-המועצות להגיע לידי הסדר בענין הנשק האטומי ועל כשלוננו של קנדי להבטיח לארצות-הברית את השליטה המלאה או העיקרית בעולם המערבי על הפעלת כוח-המוץ האטומי. צרפת וגרמניה, כידוע, שואפות לפיתוח כוח אטומי עצמאי. שאיפה זו היא מקור סכסוך חמור בין ארצות-הברית וצרפת. ארצות-הברית וברית-המועצות מש-

והתהפוכות שחלו באזור ועלולות לחול בו. שרת החוץ הדגישה בצדק כי אין אנו נוקטים עמדה לגופו של המאבק הפנימי בתימן ובעיראק. זהו ענינם הפנימי. ועם זאת, לאור התהפוכות וכל עוד מדינות ערב מקיימות מצב של לוחמות כלפי ישראל, חובתנו היא, מעבר לכל ויכוח על דרכי מדיניות החוץ הישראלית, לשקוד על חיטול כוחו של צה"ל, על ביזור הספר ועל קיום כוונותנו הבטחוניות וההגנתיות.

אנו חיים בתקופה כאשר מטוטלת היחסים בין המעצמות הגדולות והגושים היריבים נעה בין מתיחות גוברת לבין סימני הפוגה וסיכויים להסדרים, שיש בהם כדי להבטיח דרך קיום בין הגושים בדרכי שלום. הנה היינו עדים לשיא של מתיחות בימי משבר קובה, ומיד אחר-כך באו מאמצים להגיע לידי הסדר בתחום הסיכויים האטומיים ובתחום כיבוש החלל החיצון. ויש יסוד לתקווה כי למרות חילוקי-הדעות סביב ענין הפיקוח על הניסויים האטומיים — מנגנון הפיקוח, מספר הניסויים וכו' — יגיעו שתי המעצמות להסדר שהוא כה חיוני לאנושות כולה. ואל המאמץ להביא לידי הסדר בין שתי המעצמות הגדולות אשר בידיהן נמצא המלאי העיקרי והעצום של נשק גרעיני, מתלוות התכנית למנוע את חדירתו של הנשק הקטלני אל אזורים ומדינות אשר טרם חדר אל תוכם הנשק האטומי עד כה.

אם לפני שנים לא מעטות היתה תכניתו של ראפאצקי על פירוז של מרכז אירופה תכנית בודדת באוסף הבין-לאומי, הרי בעצרת האו"ם האחרונה עשרות מדינות מכל היבשות העלו הצעות לפירוז אזורים מנשק גרעיני, וביניהן מדינות אסיה ואפריקה ואף מדינות השוכנות במזרח התיכון. הצעות אלו מדברות על הסכם אזורי שלא לייצר, לא לרכוש, לא לאחסן ולא להתיר ניסוי של נשק גרעיני בתוך האזורים ועל פיקוח האו"ם על ביצוע הסכם כזה בין מדינות האזור.

החידוש איפוא לעומת השנים הקודמות היה הפעם בכך, שבמקום יזמות בודדות לפירוז אזורי מנשק אטומי היינו עדים בעצרת האחרונה לנתיבות והצעות מצדדים שונים, מצד דים רבים ומכל הגושים. החידוש המיוחד היה בכך שזו הפעם הראשונה גם נציג ארצות-הברית דיבר מתוך תמיכה בהצעות שונות של פירוז אזורי. אולי ידע כבר אז על השינוי המכריע באסטרטגיה הגרעינית האמריקנית, המעדיפה טילים בין יבשתיים וניידות גרעינית — אם אפשר כך להתבטא — על פני בסיסים סטטיים. אם אפשר איפוא לוותר על בסיסים קבועים, מצד אחד, ואין צורך להרחיב את מעגל יצרני הנשק האטומי, מצד שני, הרי טבעית התמיכה בפירוז אזורים מנשק זה גם מצד ארצות-הברית.

במצב דברים זה אין להבין מדוע מדינת ישראל לא תצטרף אל חוג היוזמים פירוז המרחב בו היא חיה, המרחב הישראלי-ערבי מנשק גרעיני.

יוסף שופמן (תנועת החירות):
אל מי להצטרף?

ישראל ברזילי (מפ"ם):
אל כל אלה שמציעים פירוז גרעיני באזוריהם.

מנחם בגין (תנועת החירות):
מר ברזילי, בעצרת האו"ם לא הסדרתם את הענין הזה?

ישראל ברזילי (מפ"ם):
כנראה לא. הטענה שהצהרתנו לטובת פירוק נשק עולמי כללי ולטובת פירוק נשק מלא בינינו לבין שכנינו, כוונתה גם אוטומטית פירוק נשק גרעיני, אינה תופסת. כל אלה אשר מציעים פירוז אזורי מנשק גרעיני, אף הם תומכים

לוח והגושים המרוכזים סביבן וקו של השתלבות במרחב האפראסיאני שאנו שוכנים בו.

ראוי משרד החוץ לשבת על המאמצים שהוא משקיע עליידי פעולות של עזרה קונסטרוקטיבית בתחום המשק, החינוך, הבריאות ועוד, בריקמת קשרי ידידות בין מדינתנו לבין מדינות רבות באפריקה ובאסיה. העזרה הקונסטרוקטיבית, שהיא חשובה כשלעצמה, אין בה כדי לבוא במקומו של הקו המדיני.

אני רוצה לציין כי בשורת הענינים החיוניים בשביל אפריקה, התייצבו ישראל לימינה גם בזירה המדינית הבין לאומית, באו"ם, נגד מדיניותה הגזענית של דרום אפריקה ועוד. תוך שנים של פעולה בקרב יבשת אפריקה נתברר למשרד החוץ, כי העזרה הקונסטרוקטיבית החשובה כשל עצמה, לא תספיק אם אמנם יתגלה ניגוד קבוע ועמוק בין המדיניות הישראלית לבין האינטרסים של אפריקה.

שרת החוץ ג. מאיר :

היכן נתגלה הניגוד?

ישראל ברזילי (מפ"ם) :

שרת החוץ לא שמעה את הדברים שאמרתי.

צינתי כי תוך שנים של פעולה בקרב יבשת אפריקה נתברר למשרד החוץ, כי העזרה הקונסטרוקטיבית כשלעצמה לא תספיק אם יתגלה ניגוד קבוע ועמוק בין המדיניות הישראלית לבין האינטרסים של אפריקה. והיכן נתגלה הניגוד? — מיד אומר גם זאת. מבחינה זו התייצבותה של ישראל לצידה של צרפת ונגד חלק ניכר של עמי אפריקה, כמו בשאלת אלג'יר, או הניסיונים האטומיים בסהרה — לא שירתה את ההתקרבות הישראלית-אפריקנית.

שרת החוץ ג. מאיר :

ידידות ישראל אפריקה לא גברה ?

ישראל ברזילי (מפ"ם) :

ישראל התייצבה לימין אפריקה בזירה הבין לאומית בשורה ארוכה של ענינים חיוניים, לא רק נגד המדיניות הגזענית, אלא גם בענינים אחרים של מאבק לשחרור לאומי של עמי אפריקה.

אני רוצה להוסיף ולומר, כי הסדר הבעיה האלג'ירית חוסך אולי מישראל את ההתלבטות בין עמדה פרוצרפתית לבין עמדה פראאפריקנית.

אך שאלת האוריינטציה הכללית ומדיניות החוץ בעינה עומדת: השתלבות במערב או איזהוהו?

משרד החוץ דוחה לפי שעה את ההצעות לחזור אל המדיניות של איזהוהו, מדיניות אשר ממשלת ישראל נקטה עד מלחמת קוריאה. היא מוסיפה להיות כרוכה אחרי מדיניותה של ארצות הברית ללא צורך. אקח כדוגמה את ההצבעה בענין קבלת סין העממית לאו"ם. ישראל נמנעה מהצבעה בה בשעה שמדינות מערביות חברות נאט"ו העזו שלא להצביע בענין זה יחד עם ארצות הברית. אנגליה — בעלת בריתה הקרובה ביותר של ארצות הברית — מצביעה בעד קבלת סין העממית לאו"ם; נורבגיה, חברה בנאט"ו, מצביעה בעד קבלת סין העממית; הודו, לאחר שטענה חמורות שהות קפה עליידי סין, מצביעה בעד קבלת לאו"ם; יוגוסלאביה, שעומדת בוויכוח חמור עם סין, מצביעה בעד קבלת לאו"ם.

חיים לנדאו (תנועת החירות) :

עוד מעט תצביע רוסיה נגד.

קיעות מאמץ עליון כדי להגביל את הנשק האטומי בידיהן ואולי לצרף גם את בריטניה. ארצות הברית, כמו ברית המועצות, אינן מעונינות להמציא נשק גרעיני לאירוסה, מתוך חשש כבד שמא עשייה גרמניה לסבך את העולם במלחמה קטלנית נושאת שואה לאנושות כולה. האם אין זו גם חרדתנו אנו כיהודים וכשוחריו שלום גם יחד? האומנם אין העתונות מביאה יומיום ידיעות על השתלבות נאצים לשעבר במערכות השלטון והשיפוט של גרמניה של היום. זו גרמניה, "האחרת"?

ואם אמנם יקום הסכם בין ברית המועצות וארצות הברית על הניסיון האטומיים ועל הגבלת הנשק האטומי לשתיים שלוש מעצמות, זה ימנע את התפשטותו של הנשק האטומי על פני מדינות גדולות וקטנות, וזה ישחרר גם אותנו מן הסיט שבידי אויבנו ימצא הנשק הקטלני. כי אין להניח שמה שלא ינתן לצרפת וגרמניה ינתן לידי מדינות באזורנו, וטוב הסדר אשר מונע משני הצדדים נשק קטלני מן האשליות המסוכנות על נשק "הכתבה".

פירון אזורי מנשק אטומי יכול להיות גם צעד חשוב לקראת הסדר בין המעצמות על נייטרליזציה של האזור תוך הבטחתן את הסטטוס קוו המדיני והטריטוריאלי בו, ותוך התחייבות מצד מדינות האזור למדיניות נייטרלית כלפי המעצמות והגושים היריבים. האומנם דבר זה הוא בלתי אפשרי? האומנם השינויים באיסטרטגיה האטומית של ארצות הברית, המעבר ממוצבים סטטיים הפנימים בגלל קרבתם לגבולות היריב לכוח גרעיני נייד ולטילים בין יבשתיים, אין בהם כדי לשנות את כל המבנה של בריתות צבאיות אזוריות? האם רתיעתה של ברית המועצות בזמן האחרון מפני נסיונות השתלטות של נאצר על העולם הערבי אין בה כדי לחדש את הצעותיה מראשית 1956 בדבר הוצאת המזרח התיכון מתחום ההתמודדות הבין גושים?

הצהרותיו של מנהיג הלייבור מר וילסון בדבר פירון המזרח התיכון והנייטרליזציה של אזורנו — עשויות להשפיע אולי משהו על גורל הדיונים המדיניים של המעצמות הגדולות בענין אזורנו.

בעצרת האחרונה של האו"ם דיבר נציגה של גאנה על אפשרות של הסדר שלום במזרח התיכון על יסוד נייטרליזציה של האזור. אני מצטט רק פסוק אחד מדבריו באנגלית: "A stage may be reached, where some kind of arrangement on the pattern of Austria or Laos may be feasible, with guarantees designed to allay fears of extermination or expansionism on one side or the other".

כלומר, נסיון של נייטרליזציה דוגמת לאוס ואוסטריה.

יונה כסה (מפ"ם) :

יש הבדל בין לאוס ואוסטריה.

ישראל ברזילי (מפ"ם) :

אני מצטט את נציג גאנה. הכוונה היתה להסדר על יסוד של נייטרליזציה.

בימים אלה הוסיף ראש ממשלת גאנה את התביעה למדינות ערב להכיר במדינת ישראל על גבולותיה, כפי שנקבעו בהסכמי שבית הנשק. יש חשיבות מרובה להצהרה זו אם נזכור, שגאנה שייכת לגוש קאזאבלנקה. במה דברים אמורים? אם ישראל מצויה תחת אף היא נייטרליזציה של האזור תוך קבלת ערובה מצד האו"ם והמעצמות הגדולות להבטחת שלמותן הטריטוריאלי והבטחת ריבונותן המדינית (איתה ערבות בחייהן הפנימיים) של מדינות האזור; אם יש ראל תקבע לעצמה קו של איזהוהו כלפי המעצמות הגדולות.

ישראל ברזילי (מפ"ם):

מדוע צריכה ישראל להימנע מהצבעה בענין זה? מדוע צריכה היא לחכות עד שארצות-הברית תיכנס אף היא לגזירת המציאות הפוליטית וההגיונית הפוליטית ותשתכנע? הן ענין קבלת סין לאו"ם הוא קרוב מאד, ענין של שנה שנתיים. האומנם מוכרחים אנו לחכות עד לרגע שאמריקה תחליט על כך גם במצב שמדינות מערביות וחברות נאט"ו מפירות את חוק הסולידריות עם ארצות-הברית בענין זה?

נדמה לי כי גם למען יחסינו עם ארצות-הברית ועם הגוש המזרחי ועם ידידנו באסיה ואפריקה, ואף עם ידידנו באירופה, נטיב לעשות עם נחזור לקו של אי-הזדהות ועצ-מאות.

רצוני להעיר הערה על הדיון בבעיית הפליטים באו"ם ועל המסקנות, אשר נראה לי כי יש להסיק ממנו. רצוני למלא חובה נעימה ולציין את הפועתה הגאה והנבונה של משלחתנו הקבועה באו"ם, ובראשה שרת החוץ ומר קומי, בוויכוח החמור עם נציגי ערב ותומכיהם, עם ד"ר דיוויס והדין-וחשבון שלו, עם שוללי המשאומתן הישיר בינינו לבין מדינות ערב, שוללים מן הגוש המערבי והמזרחי כאחד.

ראויה לציון העובדה כי הפעם הגיע מספר מגישי ההצעה למשאומתן ל-21, לעומת 16 אשתקד, ומי שעקב אחרי המאמץ לרכוש מספר כזה של תומכים אינו יכול שלא להביע דברי הערכה לפעולה שנעשתה, ואין זה הישג מבוטל. יש רק להצטער כי ההצעה לא הובאה לידי הצבעה.

ועם זאת חשוב לדעת כי ידידנו המובהקים אשר עמדו לימינו נגד ההתקפות וההשמצות מצד נציגי ערב, תבעו גם מיישראל לקלוט מספר מסויים של פליטים בתנאי שמדינות ערב יכירו במדינת ישראל ויפסיקו את איומי ההשמדה. איש מיידינו המובהקים לא העלה על הדעת כי גם לאחר הפסקת הלוחמות נגדנו מצד הערבים ולאחר הסדר של שלום לא נהיה מוכנים לקלוט מספר מסויים, מוסכם עלינו, של פליטים. מכאן לזיכוח הפנימי בתוך הכנסת. לא מעטים מבין חברי הכנסת אשר הצביעו על ההחלטה האומרת כי הפתרון היחידי לבעיית הפליטים הוא קליטתם במדינות ערב —

מנחם בגין (תנועת החירות):
או יישובם.

ישראל ברזילי (מפ"ם):

— או יישובם במדינות ערב, לוחשים לאוון, כי ברגע שהערבים יסכימו לקלוט את הרוב המכריע של הפליטים בארצותיהם, אף אנו נרים תרומתנו ונקלוט מספר מסויים. אולם למה להכריז על כך בטרם עת — טוענים הם כלפינו. ומתקבל מצב מוזר. אלה אשר כמונו נכונים במסגרת הסדר כולל של שלום ופתרון סופי של בעיית הפליטים לקלוט מספר מסויים של פליטים שותקים או מתלחשים בחשאי, בינתיים מצביעים יחד עם אלה אשר מכריזים בקול רם כי אין לקלוט אף פליט אחד ויוצאים נגדנו בוויכוח חריף. סיעת חירות מכריזה בפירוש כי הכנסת, בהצביעה בעד ההחלטה שהפתרון היחידי לבעיית הפליטים הוא ביישובם במדינות ערב, הכריזה בפירוש כי כל הפליטים ייקלטו במדינות ערב וישראל לא תקלוט אף פליט אחד.

חיים לנדאו (תנועת החירות):
זהו הפירוש המדוייק.

ישראל ברזילי (מפ"ם):

האומנם זוהי דעתם של חברי הכנסת מסיעת מפא"י אשר הצביעו יחד עם חירות בשאלת הפליטים? בהפועל

הצעיר" מס' 15 קראנו במאמרו של יושב-ראש ועדת החוץ והבטחון, חבר-הכנסת ארגוב, את הדברים הבאים, ואני מצטט: „בעיית הפליטים תצוץ ביתר שאת ובכל הזדמנות ובכל מסגרת אפשרית, ואנו נשאלים תמיד אותה שאלה: אם כן, מה אנו מציעים לפתרון של בעיה אנושית ומדינית זו והופכת להיות הנשק החריף ביותר נגדנו מדי שנה בשנה וההולכת ומחריפה משנה לשנה? אנסה לענות על השאלה בשלוש: א) ישראל רואה את פתרון הבעיה ביישוב רוב הפליטים מחדש בארצות השכנות; ב) ישראל מוכנה לשלם פיצויים גם בעד קרקעות ובעד רכוש, אם שאלה זו תבוא על פתרונה; ג) אם תבוא הודעה מוצהרת מצד מדינות ערב שהן מוכנות ליישב את הפליטים בארצותיהן, תתרום ישראל את תרומתה היא. כל עוד אין הודעה כזאת ותמדינות הער-ביות עומדות בסירובן המוחלט ורואות את הפתרון בהחזרת כל הפליטים לישראל, אין ישראל יכולה לזוז מעמדתה“.

עם זאת מודיע חבר-הכנסת ארגוב כי הוא בעד ההחלטה הכנסת האומרת שהפתרון לבעיה זו הוא ביישובם מחדש של הפליטים בארצות השכנות. גם הצגת השאלה וגם התשובות שניתנו לה עלידי חבר-הכנסת ארגוב יש בהן ענין. לא פעם שמענו: הערבים יתעייפו, האו"ם יתעייף, הפליטים ייקלטו בסביבתם הטבעית — עלינו רק להצטרף על אורזירוח ועצבים חזקים. והנה אומר חבר-הכנסת ארגוב כי לא כן הוא, כי השאלה מחריפה מדי שנה ותצוץ ביתר שאת, ומה תשובתו לשאלה? שימו לב: „ישראל רואה את פתרון הבעיה ביישוב רוב הפליטים בארצות השכנות“.

כאשר אנו אומרים „רוב מכריע“, או מתחכמים ושואלים אותנו: 51% זהו רוב מכריע? 49% מוכנה ישראל לקלוט? אנו לא נשאל את חבר-הכנסת ארגוב כמה זה רוב פשוט וכמה זה רוב מכריע. אנו מניחים כי זה הרבה יותר מ-51%.

אחר-כך הוא אומר שכאשר תהינה מדינות ערב מוכנות ליישוב הפליטים בארצותיהן, תתרום ישראל את תרומתה. כל עוד מדינות ערב דורשות החזרת כל הפליטים לישראל, אין ישראל יכולה לזוז מעמדתה, ומכלל לאו אתה שומע הן, וההן הוא: כאשר מדינות ערב יקבלו עמדת ישראל, שהיא „יישוב רוב הפליטים מחדש בארצות השכנות“, נוזו גם אנחנו מעמדתנו.

על מה הנך חולק, חבר-הכנסת ארגוב? על כך שאנו אומרים שמדינות ערב צריכות לקלוט רוב מכריע ולא רק, כדבריהן, רוב? הגיעה השעה שבענין רציני ידובר ברצינות ובבהירות. אי אפשר, חבר-הכנסת ארגוב, להצביע יחד עם סיעת חירות, הדוגלת בגלוי ב„אף לא פליט אחד חזרה“ ו„כל הפליטים למדינות ערב“ ולכתוב אחר-כך כפי שציטטתי. קליטת רוב הפליטים עלידי מדינות ערב היא דבר שונה לחלוטין מקליטת כל הפליטים עלידי מדינות ערב. נכונות מצד ישראל לזוז מעמדתה בתנאים מסויים היא דבר שונה לחלוטין מסיסמא „אף לא פליט אחד בחזרה“. האם מותר כך „להסתדר“ בהצבעה משותפת עם סיעת חירות בענין זה, במידה שאחם חולקים על דעותיה המובעות בבהירות ובגלוי?

מדוע לא תצהיר הממשלה כי במידה שרוב הפליטים הרוב המכריע, יתחלל בארצות ערב, ובמידה שמדינות ערב יכירו בישראל ויפסיקו את הלוחמות נגדה ויביעו נכונות להסדר של שלום, נהיה נכונים גם אנו לקלוט מספר מסויים מוסכם עלינו? מצבנו בשאלה זו באו"ם חמור למדי ואין הזמן פועל לטובתנו. מצבם של הפליטים מחמיר ואף ידידי ישראל מובהקים אינם מוכנים לפטור אותנו מנטילת חלק בפתרון בעיה כאובה זו.

גילוי כוננותו להשתתף בפתרון הבעיה בתנאים מוסכ-

הקשבתו לדבריו כאשר דיברה על העדפת עמים הנמצאים באזורנו, מתוך חשבון מדיני מסויים. הדברים הללו ראויים להישמע, ואני חושב שאנחנו נוהגים כך. אניני רוצה בהזדמנות זו לחזור על עצמי ועל שבחיהם של רבים מחברי הכנסת על הערכת הפעולה הזאת של משרד החוץ, בסעד ובשיתוף הפעולה לארצות הזקוקות לכך. אבל אני רוצה במיוחד להודיש את הבחירה הנכונה של השליחים הרשמיים של השגרירים, שהם בחלקם הגדול אנשי עבודה, אנשי עמל, בעלי עבר חלוצי, אשר הצליחו ליצור להם מעמד ללא גינונים שיגרתיים של דיפלומטים, אך עמדו במבחן ברמה דיפלומטית. הייתי רוצה לעודד את שרת החוץ להמשיך בדרך זאת. אני סומך על אנשינו מסוג זה, גם על נימוסיהם היפים ובעיקר על בור לבם, בגשתם לתעודה שלמענה הם נוטלים על עצמם שליחות מדינית אחראית זו.

בהזדמנות זאת מן הראוי להעיר שמשרד החוץ והמדינה כולה רשאים וחייבים לפקוד גם את כל החברות וכל האישים והשליחים הנוסעים בשמם בכורה בחוץ-לארץ. גם הם מופיעים שם כשגרירים שלנו. גם על אלה, על דרכי חייהם, גם על פעולתם האישית, וגם על פעילותן של החברות שהם מייצגים, רובצת אחריות ממלכתית וחייב להיות פיקוח חמור. הענין רציני מאוד. אניני רוצה שדברי יתפרשו כאילו אני פוקד את פעולותיהם לכף חובה. אבל ברור שזריכה להיות עין פקחה עליהם, בכל שטחי פעולתם. זאת זכותה של המדינה, ומשרד החוץ ממונה על כך במישרין. פעולות אלו ברובן הגדול הן תוצאה ישירה מן הפוטנציאל הגדול הכללי של מעשינו בארץ ומן הקונוונקטורה המדינית שנוצרה על-ידי עצם קיומה של מדינת ישראל, ששמה הולך לפנייה.

אדוני היושב-ראש, שרת החוץ דיברה בסקירתה על הדכאון שהיה לכולנו, לכל אלה שהיו נציגי המדינה בארץ, כשהיינו נאלצים לשמוע את ההשמצות ואת דברי השיטנה האנטישמיים והנאציים שהשמיעו בעשרות נאומים נציגי הערבים. התרועה והשבחים לנאציזם, לכל תנועה נאצית, שנשמעו מפי הערבים — נשמעים עכשיו רק מעל בימה אחת, מעל בימת האומות המאוחדות. שרת החוץ הזכירה שהיו על כך תגובות. אני מצטער שמעט תגובות היו; בודדות היו. מצד נציגיהם של עמים אירופיים נאורים שעבר עליהם הנאציזם, כמעט לא באו תגובות. אף נציג אחד של האומות הגדולות: של אמריקה, של אנגליה, של צרפת, של איטליה — כל אלה שיועדו היטב מה זה פאשיזם ומה זה נאציזם — לא הגיב על כך בדבריו. במת האו"ם היא במתם. והיתה להם היכולת החופשית לצאת במחאה חריפה על ניצול הוויכוח על הפליטים, בעיה השנויה במחלוקת בין יהודים וערבים, לתעמולה אנטישמית. היתה עליהם החובה להגיב על כך ולא הגיבו. נכון שזה לא עזר לערבים. נכון שסלוד מזה רבים. שמעתי זאת מפי נציגים במסדרונים; אך שמעתי גם טעמים יוצאי דופן על התמקדות להעלות את הבעיה מהבמה. שמעתי תגובות כאלה לפעמים גם מפי נציגים של מדינת אירופה, גם מיוגוסלבי. יש להזכיר במיוחד את נאומי של הנציג הרוסי המחוסר כל תוכן מבחינה של תרומה לעצם הוויכוח בענין הפליטים, שראה לנכון להצביע בנאומי שהוא מסכים עם כל מה שאמר שוקיירי. את שוקיירי מצא מכל הערבים, להלל ולשבח את הנאצי שביניהם.

אני משוכנע שאילו היו לנו יחסים של כבוד עם ברית-המועצות, היה זה נושא לאיגרת דיפלומטית אליה. אך יוצא נציגה בהכרזה כזאת שהוא מסכים ותומך בכל מה שאומר שוקיירי? לרבות הסתה אנטישמית גלויה?

חיים לנדאו (תנועת החירות):

מיקונים יסביר לך זאת מיד.

מים על-ידינו רק תרים את קרנה של ישראל ותחזק את כוח עמידתנו מול לחץ כבד אשר צפוי בענין זה מצדדים שונים, וארצות-הברית בכלל זה ואולי בשורה הראשונה. גם בגילוי נכונותנו לקלוט מספר מסויים של פליטים אין חידוש. ישראל הביעה אותה לא פעם.

חזרה למדיניות של אי-הזדהות. חזרה לגישה ריאליסטית לגבי בעיית הפליטים, גילוי יומה בחיפוש מתמיד של דרכים לשלום עם שכנינו, שקידה מתמדת על חישול כוח המגן של צה"ל — זו הדרך המדינית אשר יש בה כדי לקרבנו אל השלום והבטחון.

דוד הכהן (מפא"י):

אדוני היושב-ראש. מדיניות החוץ שלנו ושל כל מדינה חייבת לראוי למעמד המדינה בחברת העמים ולהשתמש בנורע של משרד החוץ כדי לשמור באמצעות רורע זו — במידה שהדבר ניתן — על המשך קיום המדינה. מבחינה זו של שמירה על קיום המדינה, על עצמאותנו ועל חירותנו, אין מצבנו דומה לשל עמים אחרים, כדברי שרת החוץ שאנו רוצים לשמור על קיום מדינתנו ככל עם אחר; כי במקרה שלנו, לא חירות ועצמאות בלבד עומדות למבחן, אלא נשקפת סכנה של הכחדת העם הזה בארצו בנוסף על אובדן חירותנו ועצמאותנו. במידה שאומות אחרות איבדו חירותן ואחר כך חורו והשיגו אותה, הרי בתקופת הביניים ישובו על אדמתן, אמנם תחת שלטון זר. ואילו לגבינו זו הכחדת העם ונללות ואובדן תקוותו שפעם, לאחר אלפיים שנה, יחיה שוב חיי חירות ועצמאות. עלינו מוטל התפקיד של שמירת החירות והעצמאות המדינית ועצם קיום האומה הישראלית, ללא כל דמיון עם מדינה אחרת.

עלי לומר עתה כמה משפטים על מקומה של מדינת ישראל בין העמים ועל המאמצים — כפי ששמענו עליהם בהוצאתה של שרת החוץ — שעושה משרד החוץ, ביחוד מאז כהונתה של שרת החוץ, כארצות חרושות באסריקה וביתר חלקי תבל.

כמה מלים לחברה-הכנסת לנדאו. נכון שאפשר לנהוג בעדיפויות, וצריך להקשיב להצהרות של נשיאים וראשי מדינות של עמים בכינוסים השונים, על-פי המען של מדינת ישראל. אולם, צריך לזכור: אנחנו חייבים לתת לאומות — ביחוד לאומות הזקוקות לכך — כל כמה שיש לנו לתת, למען האדם החי שם, למען יוכלו לבסס את עצמאותן, וזה מגיע להן, ללא כל מאון של שוויון בינינו ובינן, מאון של קת ותן. דיבור על זה, והסבירו זאת לא פעם. הם רשאים לקבל מאלה שיש להם, ואלה שיש להם — במידה שיכולים לתת — חייבים לתת. הצהרותיהם — זו פרשה שונה. זה לא נעים; מוטב שלא יהיו. אבל מי שיועד להבחין בין המציאות המסוימת של האיגודים השונים והכינוסים השונים, יודע באיזו צורה נעשות הצהרות אלו. לשרת החוץ היו לא פעם הזדמנויות להסביר זאת, ולחברה-הכנסת לנדאו היו הזדמנויות לשמוע על כך. הענינים אינם כה חמורים ורציניים.

יש תנאים מסוימים לעמים. לא כולם זהירים בלשונם — זה נכון. אניני אומר שאיננו צריכים להגיב על כך. אבל לא צריך לעשות חשבון הנוגע לעצמאותם, הנוגע לקיבת ילדיהם ולחינוכם.

חיים לנדאו (תנועת החירות):

לא הצעתי זאת.

דוד הכהן (מפא"י):

מה טוב. חשבון זה מוטב שלא ננהל.

ויכוח בשער, ואין לי ספק שמשדר החוק, ממשלת ישראל ואזרחי ישראל ימשיכו בוויכוח הזה עד שיימצא הפתרון.

היו"ר ב. אידלסון:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת אונא, ואחריו — לחבר-הכנסת ברוילי.

משה אונא (המפלגה הדתית-לאומית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. העובדה המעודדת והמזמחת ביותר בפעולתנו הפוליטית ובמצבנו בעולם גוראת לי להתפתחות בעיני השיתוף הבין-לאומי, כפי שנקראות כיום פעולות הסיוע והפיתוח במדינות המתפתחות. מפליא ממש הגידול שחל בפעולתנו בשטח זה בזמן כה קצר, ושרת החוץ נתנה לנו את המספרים בענין זה המדברים בעד עצמם, ולא רק המדינות החזקות פונות אלינו, גם מדינות כגון מדינות דרום אמריקה ומדינות אגן הים התיכון הן בין הארצות המפשות קשר אתנו והמפיקות תועלת מקשרים אלה. ואם לפני שלוש שנים היה מקום לפקפק ביכולתנו לגבי פעולה זו, כשמודדים אותה בקנה-מידה של תועלת מדינית, הרי כיום לא יוכל להיות ספק שהצלחנו בכך, הצלחנו להשתלב השתלבות של ממש באחד התהליכים הקובעים של העולם של היום, אשר בלא ספק מעצבים את דמות העולם של מחר — פיתוח הארצות הנחשלות והעלאת רמתם של העמים המשתחררים מבחינה תרבותית ומבחינת יכולת העמידה בר-שות עצמם.

מצאנו דרך ומכשיר לקשירת קשרים בעולם אשר הוכיח את יעילותו ואת התאמתו למצבנו ולמצבן של מדינות רבות בעולם. הרי מלכתחילה לא היה כל יסוד סביר להניח שנוכל לעמוד בהתחרות כלשהי עם מדינות אדירות הפועלות בשטח זה. אנו מדינה קטנה, בעלת אמצעים מוגבלים, והנה, דווקא חולשתנו הפכה להיות כוחנו. נכונותנו לסייע בלי לראות במקבלים את הסיוע נחוצת-דרגה, ובלי שיתעורר בלבם חשש כלשהו לגבי כוונותינו — יכולה לשמש ערובה שאמנם נמי שך בדרך זו והיא תשמש גם כמנוף להרחבת הפעולה.

אמנם יש גם סימנים אחרים בין העמים האלה, אבל אין, לדעתי, לחשוש יתר על המידה מפני תופעות כגון החלטות מושי וכדומה. אלה תופעות-לאומי של השפעות שונות בתוך המדינות האלה, ואף אם הן באות מגורמים שהם מוסמכים יותר מוועידה זו, נראה לי שנתגבר על כך ונוכל ללחוץ נגד השפעתן בייעלות.

לענין זה של שיתוף-פעולה בין-לאומי אעיר שתי הערות: (א) עלינו למצוא ולפתח גורמים בין-לאומיים שיחנו בידנו את האמצעים להגביר את פעילותנו בלי שנצטרך להשקיע אמצעים נוספים ממקורותינו אנו. אמנם הגדלנו סעיף זה בתקציב במידה ניכרת, ובוודאי יש הצדקה מלאה לכך — ואילו יכולנו לעשות יותר, בוודאי היינו צריכים לעשות יותר. אבל אין, לדעתי, שום סיכוי שנוכל להדיבק את הצרכים המתרחים בים בדרך זו. לכן עלינו ללכת בדרך של הפעלת אמצעים ממקורות אחרים, אלא שכאן יש להקפיד שאמצעים אלה לא יבואו ממקורות העוליים להיות חשודים בעיני המדינות המתפתחות ושלא נשרת בעקיפין אינטרסים לא לנו. בענין זה בוודאי הדרך הטובה ביותר היתה אילו יכולנו להשתמש אך ורק באמצעים ממקורות א"מ, אבל יש גם אמצעים אחרים הבאים בחשבון, ועל אף בחינה קפדנית בוודאי נוכל למצוא גם כאלה. (ב) עלינו להגיע לריכוזיות ובהכונה מלאה של פעולות אלה הנעשות בשטחים שונים ובדרגים שונות. יש גורמים שונים הפועלים ויש לעצמים הרושם שקיימת עצמאות יתר של הגורמים האלה. באותה מידה שהפעולה מתרחבת

ובאחד העתונים הסובייטים תמצאו מסופר באריכות סיפור כוב נאלח על "פגישה" כביכול שנתקיימה בניו-יורק בין הציונים האמריקאיים לבין נציגי הכנופיות הרצחניות, הבנדלוביצים והוולאטובים" אשר יחד עם הס.ס. והס.א. רצחו יהודים באוקריינה, פגישה שבה תוכננה תכנית אנטי-קומוניסטית ואנטי-סובייטית גלובאלית. זה נדפס בעתון נכבד במדינה סוציאליסטית המתפארת, כדברי מן חרושצ'וב, שב"תוכה, איש אל איש ועם אל עם — אח וידיד". אוי לידידות כזאת.

מה נוסף ולא נאמר על העמדה הסובייטית כלפי מדינת ישראל, כלפי פעולותיה הקונסטרוקטיביות של ישראל באסיה ובאפריקה? שמענו היום את הדי"ח המרהיב של שרת החוץ. יש תחת ידי חומר מלא קטרוג, שמיצה והשמצה על פעולתנו באפריקה, בו נאמר כי אנו סוס טרויאני לאימפריאליזם, ועושים עבודתנו במחירי הדולרים שאנו מקבלים מארצות-הברית (בגלל הזמן הקצר העומד לרשותי לא אוכל לקרוא חומר זה). האם אנו יכולים לשכוח, חברי הכנסת, כי נציג ברית-המועצות בוועדה המדינית של עזרת הא"מ, נציג יחיד בין כל חברות הא"מ פרט לערכים, קם והודעה עם נאומי ההשמצה והחללה של שוקירי, אשר אמר כי אנו ולא אח-רים הם, "יורשי היטלר" בעולם, ואף שלח ברכה לתנועה הפאשיסטית בארגנטינה, "ולקואדה", אשר חרתה על דגלה "השמדת יהודי ארגנטינה". זו עובדה או לא עובדה? כאן יושבים חברי כנסת שהיו במשלחת שלנו בעזרת הא"מ, והם זוכרים זאת.

זכות גדולה לראש ממשלת ברית-המועצות חרושצ'וב אשר מתאמץ לעקור מברית-המועצות את שרידי הסטאליניזם. אני מודה שמסך הברזל נעשה דק יותר. אבל לצערנו, לגבי בעיית יהודי רוסיה, יוצר חרושצ'וב מסך עשן שהוא לעתים קרובות יותר ממסך ברזל, המערפל, מטשטש ומרמז את הטראגיות והאימה המצבים הפוליטי והנפשי של יהודי ברית-המועצות. כי מה יכול להיות יותר טראגי שהרבעון שהחל להופיע לפני שנה במוסקבה ואשר צריך לשמש תעודה מו"מ את הקיפוח של יהודי ברית-המועצות בשטח התרבות והלשון נקרא "סאבינעטיש היימלאנד". ובהקדמה לגליון הראשון נאמר מה תפקיד העתון: "להאיר את החיים המגוונים של עמי ברית-המועצות המאבקים לבנות חברה קומוניסטית, להבטיח שלום וידידות בין העמים". ואיפה כאן העם היהודי בעולם? איפה העם היהודי היושב בציון? זה אינו גוגע ל"סאבינעטיש היימלאנד"?

הזעקה הדוממת של יהודי ברית-המועצות חודרת לאזניים וללבבות בכל רחבי העולם. העתונות מוסרת כי חתנו של מר חרושצ'וב אדוויי היה ללעג ולקלס בעיני עותונאי רומא בתשובותיו המגוחכות לשאלותיהם שהוקבלו על מצב יהודי ברית-המועצות. העתונות מוסרת כי במוסקבה פורסמה חליפת המכתבים בין חרושצ'וב לברטראנד ראסל, הוויכוח, שנדחק למתפחים, עלה לעין השמש והוא לא יתדל עד אשר תסיק ממשלת ברית-המועצות את המסקנה הסיודית: החזרת השו"י ויון המלא ליהודי ברית-המועצות, הכרה בהם ככעם, כחלק של עם הרוצה לפתור את האנומליות של חייו עלי-ידי בנין מולדתו המוכנה לקלוט את כל אלה הרוצים לעלות אליה ואת כל אותם היהודים שארצות מגוריהם אינן רצות בהם למעשה. וההלכה המטשטשת אינה לענין.

חברי הכנסת הנכבדים, לא יכולתי שלא להשמיע את הדברים האלה מעל הבמה הזאת. היה ויכוח ונמשך הוויכוח כיצד עלינו להגיב נגד העוול הזה — בשתיקה או בלחש או להרים את דגל המאבק. אנתנו הכרענו לדרך ולכיוון של

עם מצב זה. סבורני שאפשר להפעיל את הגורם הזה עליידי הסגל שלנו בחוק. מותר לנו לתבוע מציבור זה של אינטלי גנציה, שסוף סוף צריך לתפוש מקום חשוב במדינה בעתיד הלא-רחוק, נכונות לעשות למען המדינה וענייניה.

אומרים שהסטודנטים שלנו מעוניינים בלימודיהם ומתמסרים להם, ועל כך אינם נדחים לפעולה כזאת, כפי שעושים זאת הסטודנטים הערביים, שאין להם ענין כה רב בלימודים. עובדה זו אינה נראית בעיני כהצדקה לכך שהסטודנטים שלנו יהיו פטורים מן האחריות כלפי מדינתם, ומן החובה לפעול בשטח זה של הסברה והדיפת ההתקפות מצד גורמים עוינים. מובטחני שאם הסטודנטים שלנו יופעלו, יוכלו לשמש גורם חשוב ביצירת דעת-הקהל ובביטול השפעת הסטודנטים הערביים, גם אם בלא ספק מספרם הרבה יותר קטן ממספר הסטודנטים הבאים מארצות ערב; אך יכולתם ודאי אינה נופלת משל אלה.

מלבד זה נראה לי שלא תמיד מנצלים את הכוחות המתאימים לפעולה זו. נראה לי שהסברה אשר אינה יודעת להרים על נס את ערכי היהדות ותרבותה המקוריים, בהכרח תהיה לקויה גם בעיני רבים מבין הגויים, ובוודאי בעיני רבים מן היהודים. עלינו לתת את הדעת על העובדה הזאת שכאשר מדינת ישראל מופיעה בחוק, אינה יכולה להופיע אך ורק כארץ הפיתוח, כדוגמה להפרכת השממה וליכולת חומרית ומדעית; אנחנו חייבים להופיע גם כנושאי תרבות, כנושאי תרבות עתיקה וכנושאי המהות היהודית בעולם. דווקא כשיכולים אנו להראות על הישגים מפוארים בשטח העזרה לעמים אחרים, יש משנה-חשיבות לכך שהצד הזה של מהותנו לא יקופח כי אם יועמד באור המלא.

מצבנו המדיני השתפר בשנה האחרונה בדרך כלל, אם כי לפנינו עוד בעיות חמורות ביותר. רצוני להזכיר בעיה אחת והיא — בעיית השוק המשותף, ענין אשר שוב נעשה פרובלמטי ביותר בזמן האחרון. אין ספק שהמאורעות בוירה האירופית השפיעו כאן לא המחלוקת בין צרפת וחברותיה בשוק המשותף השפיעה לרעה לגבי ענייננו. אולם אנחנו חייבים להמשיך במאמצים מלאים, כדי להתגבר על הקשיים האלה, וחזקה על משרד החוץ שאמנם יעשה את הדבר. אם הגענו סוף סוף לידי ההכרה שכאן לפנינו אחד המסגרות להבטחת קיומנו ושגשוגנו מבחינה כלכלית; אם הגענו לכך שההכרה הזאת חדרה ונעשתה אחד מנכסי צאן ברזל של תודעת הציבור, ייקל לנו על סמך זה להמשיך בפעולה ולהגיע לידי הישגים.

עלינו להמשיך בדרך הפוליטית בתבונה ובהתמדה, ומו"ב שתני שבדרך זו נוכל להגיע אל תוצאות טובות, ולהבטיח קיומה ושגשוגה של מדינת ישראל.

היו"ר י. סרלין:

רשות-הדיבור לחבריה-הכנסת ברזילי.

ישראל ברזילי (מ"מ):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אינני בטוח אם זהו נוהג נכון, שהדיון על התקציב נהפך ל"גנרל דבאטה" בענין יני מדיניות החוץ. ראוי ענין התקציב שנדון בו לגופו, ובזאת דאי ראיה מדיניות החוץ שנקיים עליה דיון מקיף בלי קשר עם עניינים תקציביים דווקא. אבל לא אוכל הפעם לשנות את הנוהג, ומכיוון שבמסגרת הזמן כופה עלינו גישה סלקטיבית לגבי הנושא, לא נשאר אלא לברור מן השפע בעיה אחת או שתיים. אין זאת אומרת כי העניינים שלא אגע בהם הם פחות חשיבות מאלה שאורבר עליהם.

שרת החוץ והנאמנים שקדמו לה הזכירו את התמורות

ומסתעפות, נדמה לי שיש צורך הולך וגדל להבטיח את התיאום המלא ואת השליטה ממקום אחד — והוא משרד החוץ. אנחנו עוללים כאן להיכשל אם לא נקפיד על צד זה דווקא של הפעולה, כלומר, על הארגון המדוקדק והשלם בעניינים אלה. יש להבטיח, כאמור, תיאום וריכוז מלא גם מבחינה תקציבית וגם מבחינה מדינית, ארגונית ואנושית.

בהודמנות זו רצוני לברך את כל העוסקים בעבודה גדולה וחשובה זו. הרגשת השליחות האנושית והלאומית תחזק את ידם.

רצוני להתייחס לבעיה שניה שיש לה, לדעתי, נגיעה רבה וישירה לפעילותנו הנוכחת בכלל ולפעילותנו זו באפרירקה בפרט. כוונתי למצב במזרח התיכון. אין כל ספק שההתפתחויות באזור שלנו משפיעות וישפיעו השפעה עמוקה על עמי אפריקה. לא רק נאצר, שידיו בכלל, פועל. עסקי הנפט והאינטרסים הבינלאומיים, הקשורים בהם, שהעמים החדשים רואים אותם כדוגמה קלאסית לסכנות הנשקפות לריבונותם, עושים במלאכה. אין ספק שאפריקה עוקבת אחרי הנעשה באזור שלנו בשבע עיניים.

כיום כל חצי-האי ערב נמצא שוב במצב של תסיסה חריפה. שיעבודו של תימן למצרים, בהכרח שיתחזק בכל יום שסלא נשען על עזרתה של זו. נראה שהמגמות להידוק הקשרים בין ארצות ערב השונות לבין מצרים, שוב מתחזקות. הניגודים בין מצרים ועיראק הוקהו, עם נפילתו של קאסם. אולם ההרגשה שגורמי חוץ בוחשים בקדירה, חזקה היא, ויש לה על מה לסמוך.

לא רק נקורמה מצביע על הקשר ההדוק ואף הדמיון בין המאורעות במזרח התיכון ובאפריקה; וגם כלפינו מתקיים שמה שעושים במקום אחד מורגש במקום השני. אם כי אין, לצערנו, לראות כיום דרך קרובה לשלום, שכולנו מתגעגעים לו, הרי גם במצב זה עלינו לעשות כל צעד הנותן לשאיפתנו לשלום גוון מציאותי. בחינת — שלח לחמך על פני המים.

אליהו מרידור (תנועת החירות):

מה צריך לעשות ולא עשינו עוד?

משה אונא (המפלגה הדתית-לאומית):

על כן יש לקדם בברכה את היוזמה מצדנו בהצעה לפירוק נשק בינינו לבין מצרינו. אנו מציינים, ובצדק, פירוק נשק מלא ומוחלט. אבל מטרה זו, אם בכלל תושג, תושג בצורה הדרגתית. הצעה לפירוק חלקי, ובמיוחד לפירוק אטומי, עשויה ליהפך לפתח תקוה ולפחות לנכס פוליטי. נשקול נא בקפדנות גם אפשרות כזאת, כי אין בידנו הרבה אפשרויות לקדם את פני הדברים. כל זמן שאין לפנינו דרך ישראל לשלום, נחפש את דרכי העקיפין, ואמנם צריך לחפש גם אם לא קל הדבר לגלותן. כי בשעה זו תפקיד נכבד הוא במדיניות-החוץ שלנו.

שמה הטוב של ישראל בעולם הוא מן הנכסים הפוליטיים החשובים ביותר שיש לנו. על כן ההסברה הפוליטית היא בשבילנו פעולה מדינית חשובה ביותר, חשובה יותר מאשר בשביל כל מדינה אחרת. אמנם נעשתה פעולה יפה בענין, ויש לנו דוגמות לא מעטות של הסברה נאותה ומוצלחת, אבל נדמה לי שיכולים היינו לעשות יותר.

אתן דוגמה אחת. הנה אנחנו רואים באיוז מידה משמית שם הסטודנטים ממדינות ערב, הלוומדים בארצות תבל, נושאי התעמולה הערבית. ואילו הסטודנטים שלנו אינם מהווים כל גורם בעיני זה, אפילו לא בקרב הציבור היהודי. אולי הייתה צריך לומר: במיוחד לא בקרב הציבור היהודי. אין להשלים

בהצעות לפירוק נשק כללי במסגרת גלובאלית, והצעות לפי רון אזורי באות משום שאין עדיין — וכל עוד אין עדיין — הסכם אוניברסלי על פירוק נשק.

ובראש וראשונה קיימת הדאגה שלא להחזיר נשק אטומי אל אזורים רגישים מבחינת היחסים הבין-לאומיים ורוויי מתיחות מבחינת יחסי השכנים. על כן הציע שר החוץ הפולני ראפאצקי להכריז על מרכז אירופה כאזור מפורז מנשק גרעיני, ועל כן חייבים היינו אנחנו...

מנחם בגין (תנועת החירות):
הוא הציע זאת לפני עשר שנים.

ישראל ברזילי (מפ"ם):
הוא ממשיך ומציע זאת גם כיום.

מנחם בגין (תנועת החירות):
מפני שמאחוריו עומדת מעצמה אטומית.

ישראל ברזילי (מפ"ם):

על כן חייבים גם אנו לתבוע פירוז של אזורנו, וכאשר אני אומר אזורנו, כוונתי בראש וראשונה למרחב הערבי-ישראלי. ומדובר בפירוז דו-צדדי.

כאשר דיברתי על כך לפני שנה, שאלה אותי שרת החוץ בקריאת-ביניים: האם הערבים יסכימו לכך? עם כל הכבוד, גברתי שרת החוץ, אני סבור כי שאלה זו היתה במקומה. כאשר את מציעה הסכם ישראלי-ערבי על פירוק נשק כללי או משאומתן ישיר עם שכנינו על הסדר של שלום, האם את מתנה גילויי הצעותיך בהסכמה מוקדמת של הצד השני? את מציעה מה שנראה לך נכון, צודק, ראוי לתמיכתן של מדינות שוחרות שלום. אותו דבר חל על הצעת הפירוז מנשק אטומי. אם את פוסלת את ההצעה לגופה, אנא הביאי את נימוקיך, אך בבקשה ממך, אל נא תחזרי על כך כי הפירוז כלול בתכנית של פירוק נשק כללי וכי הערבים לא יסכימו להצעה זו.

שרת-החוץ ג. מאיר:
מדוע לא לחזור על זאת?

ישראל ברזילי (מפ"ם):

מכיוון שאת בכל ענין אחר ובכל זאת דומה נוהגת אחרת. כל מהותה וערכה של הצעת הפירוז מנשק אטומי הם בכך, שהיא באה כצעד מגביל את התפשטות הסכנה האטומית, כצעד ראשון למען הפסקת המירוץ האטומי וגגד גריפת מדינות בינוניות וקטנות לתוך מירוץ זה.

יש מטיפים לאוריינטציה אירופית על ציר פאריס-בון, בלי שים לב ואולי למרות הידיעה כי אוריינטציה אירופית זו עשויה להחריק את יחסינו לא רק עם הגוש המזרחי והנייטרליסטי כי אם גם עם ארצות-הברית.

יונה כסה (מפ"ם):
מי מטיפ לזאת?

ישראל ברזילי (מפ"ם):

שמעתי, למשל, את סגן שר הבטחון מטיפ לזאת. האוריינטציה על פאריס-בון יכולה להתבסס רק על כשלון מאמצי ארצות-הברית וברית-המועצות להגיע לידי הסדר בענין הנשק האטומי ועל כשלוננו של קנדי להבטיח לארצות-הברית את השליטה המלאה או העיקרית בעולם המערבי על הפעלת כוח-המחץ האטומי. צרפת וגרמניה, כידוע, שאפות לפיתוח כוח אטומי עצמאי. שאיפה זו היא מקור סכסוך חמור בין ארצות-הברית וצרפת. ארצות-הברית וברית-המועצות מש-

והתהפוכות שחלו באזור ועוללות לחול בו. שרת החוץ הדגישה בצדק כי אין אנו נוקטים עמדה לגופו של המאבק הפנימי בתימן ובעיראק. זהו ענינם הפנימי. ועם זאת, לאור התהפוכות וכל עוד מדינות ערב מקיימות מצב של לוחמות כלפי ישראל, חובתנו היא, מעבר לכל ויכוח על דרכי מדיניות החוץ הישראלית, לשקוד על חישול כוחו של צה"ל, על ביצור הספר ועל קיום כוונותנו הבטחוניות וההגנתיות.

אנו חיים בתקופה כאשר מטוטלת היחסים בין המעצמות הגדולות והגושים היריבים נעה בין מתיחות גוברת לבין סימני הפוגה וסיכויים להסדרים, שיש בהם כדי להבטיח דרך קיום בין הגושים בדרכי שלום. הנה היינו עדים לשיא של מתיחות בימי משבר קובה, ומיד אחר-כך באו מאמצים להגיע לידי הסדר בתחום הניסויים האטומיים ובתחום כיבוש החלל החיצון. ויש יסוד לתקווה כי למרות חילוקי-הדעות סביב ענין הפיקוח על הניסויים האטומיים — מנגנון הפיקוח, מספר הסיוורים וכו' — יגיעו שתי המעצמות להסדר שהוא כה חיוני לאנושות כולה. ואל המאמץ להביא לידי הסדר בין שתי המעצמות הגדולות אשר בידיהן נמצא המלאי העיקרי והעצום של נשק גרעיני, מתלוות התכניות למנוע את חדירתו של הנשק הקטלני אל אזורים ומדינות אשר טרם חזר אל תוכם הנשק האטומי עד כה.

אם לפני שנים לא מעטות היתה תכניתו של ראפאצקי על פירוז של מרכז אירופה תכנית בודדת באופק הבין-לאומי, הרי בעצרת האו"ם האחרונה עשרות מדינות מכל היבשות העלו הצעות לפירוז אזורים מנשק גרעיני, וביניהן מדינות אסיה ואפריקה ואף מדינות השוכנות במזרח התיכון. הצעות אלו מדברות על הסכם אזורי שלא לייצר, לא לרכוש, לא לאחסן ולא להחזיר ניסוי של נשק גרעיני בתוך האזורים ועל פיקוח האו"ם על ביצוע הסכם כזה בין מדינות האזור.

החידוש איפוא לעומת השנים הקודמות היה הפעם בכך, שבמקום יזמות בודדות לפירוז אזורי מנשק אטומי היינו עדים בעצרת האחרונה לפניות והצעות מצדדים שונים, מצד דים רבים ומכל הגושים. החידוש המיוחד היה בכך שזו הפעם הראשונה גם נציג ארצות-הברית דיבר מתוך תמיכה בהצעות שונות של פירוז אזורי. אולי ידע כבר אז על השינוי המכריע באסטרטגיה הגרעינית האמריקנית, המעדיפה טילים בין-יבשתיים וניידות גרעינית — אם אפשר כך להתבטא — על פני בסיסים סטטיים. אם אפשר איפוא לוותר על בסיסים קבועים, מצד אחד, ואין צורך להרחיב את מעגל יצרני הנשק האטומי, מצד שני, הרי טבעית התמיכה בפירוז אזורים מנשק זה גם מצד ארצות-הברית.

במצב דברים זה אין להבין מדוע מדינת ישראל לא תצטרף אל חוג היוזמים פירוז המרחב בו היא חיה, המרחב הישראלי-ערבי מנשק גרעיני.

יוסף שופמן (תנועת החירות):
אל מי להצטרף?

ישראל ברזילי (מפ"ם):
אל כל אלה שמציעים פירוז גרעיני באזוריהם.

מנחם בגין (תנועת החירות):
מר ברזילי, בעצרת האו"ם לא הסדרתם את הענין הזה?

ישראל ברזילי (מפ"ם):

כנראה לא. הטענה שהצהרותינו לטובת פירוק נשק עולמי כללי ולטובת פירוק נשק מלא בינינו לבין שכנינו, כר-ללת גם אוטומטית פירוק נשק גרעיני, אינה תופסת. כל אלה אשר מציעים פירוז אזורי מנשק גרעיני, אף הם תומכים

לוח והגושים המרוכזים סביבן וקו של השתלבות במרחב האפרו-אסיאתי שאנו שוכנים בו.

ראוי משרד החוץ לשבח על המאמצים שהוא משקיע על-ידי פעולות של עזרה קונסטרוקטיבית בתחום המשק, החינוך, הבריאות ועוד, ברקמת קשרי ידידות בין מדינתנו לבין מדינות רבות באפריקה ובאסיה. העזרה הקונסטרוקטיבית, שהיא חשובה כשלעצמה, אין בה כדי לבוא במקומו של הקו המדיני.

אני רוצה לציין כי בשורת העניינים החיוניים בשביל אפריקה, התייצבה ישראל לימינה גם בזירה המדינית הבין לאומית, באו"ם, נגד מדיניותה הגזענית של דרום-אפריקה ועוד. תוך שנים של פעולה בקרב יבשת אפריקה נתברר למשרד החוץ, כי העזרה הקונסטרוקטיבית החשובה כשל-עצמה, לא תספיק אם אמנם יתגלה ניגוד קבוע ועמוק בין המדיניות הישראלית לבין האינטרסים של אפריקה.

שרת-החוץ ג. מאיר:
היכן נתגלה הניגוד?

ישראל ברזילי (מפ"ם):
שרת החוץ לא שמעה את הדברים שאמרתי.

צינתי כי תוך שנים של פעולה בקרב יבשת אפריקה נתברר למשרד החוץ, כי העזרה הקונסטרוקטיבית כשלעצמה לא תספיק אם יתגלה ניגוד קבוע ועמוק בין המדיניות הישראלית לבין האינטרסים של אפריקה. והיכן נתגלה הניגוד? — מיד אומר גם זאת. מבחינה זו התייצבותה של ישראל לצידה של צרפת ונגד חלק ניכר של עמי אפריקה, כמו בשאלת אלג'יר, או הניסויים האטומיים בסהרה — לא שירתה את ההתקרבות הישראלית-אפריקנית.

שרת-החוץ ג. מאיר:
ידידות ישראל אפריקה לא גברה?

ישראל ברזילי (מפ"ם):
ישראל התייצבה לימין אפריקה בזירה הבין-לאומית בשורה ארוכה של עניינים חיוניים, לא רק נגד המדיניות הגזענית, אלא גם בעניינים אחרים של מאבק לשחרור לאומי של עמי אפריקה.

אני רוצה להוסיף ולומר, כי הסדר הבעיה האלג'ירית חוסך אולי מישראל את ההתלבטות בין עמדה פרו-צרפתית לבין עמדה פרו-אפריקנית.

אך שאלת האוריינטציה הכללית ומדיניות החוץ בעינה עומדת: השתלבות במערב או איהודנות?

משרד החוץ דוחה לפי שעה את ההצעות לחזור אל המדיניות של איהודנות, מדיניות אשר ממשלת ישראל נקטה עד מלחמת קוריאה. היא מוסיפה להיות כרוכה אחרי מדיניותה של ארצות-הברית ללא צורך. אקח כדוגמה את ההצבעה בענין קבלת סין העממית לאו"ם. ישראל נמנעה מהצבעה בה בשעה שמדינות מערביות חברות נאט"ו העזו שלא להצביע בענין זה יחד עם ארצות-הברית. אנגליה — בעלת בריתה הקרובה ביותר של ארצות-הברית — מצביעה בעד קבלת סין העממית לאו"ם; גורכניה, חברה בנאט"ו, מצביעה בעד קבלת סין העממית; הודו, לאחר שטענה חמורות שהות"קפה על-ידי סין, מצביעה בעד קבלתה לאו"ם; ויגוסלאביה, שעומדת בוויכוח חמור עם סין, מצביעה בעד קבלתה לאו"ם.

חיים לנדאו (תנועת החירות):
עוד מעט תצביע רוסיה נגד.

קיעות מאמץ עליון כדי להגביל את הנשק האטומי בידיו ואולי לצרף גם את בריטניה. ארצות-הברית, כמו ברית-המו"עצות, אינן מעונינות להמציא נשק גרעיני לאירופה, מחוץ חשש כבד שמא עשויה גרמניה לסבך את העולם במלחמה קטלנית נושאת שואה לאנושות כולה. האם אין זו גם חרדתנו אנו כיהודים וכשוחריו שלום גם יחד? האומנם אין העתונות מביאה יום-יום ידיעות על השתלבות נאצים לשעבר במערכות השלטון והשיפוט של גרמניה של היום, זו גרמניה, "האחרת"?

ואם אמנם יקום הסכם בין ברית-המועצות וארצות-הברית על הניסויים האטומיים ועל הגבלת הנשק האטומי לשתיים-שלוש מעצמות, זה ימנע את התפשטותו של הנשק האטומי על פני מדינות גדולות וקטנות, וזה ישחרר גם אותנו מן הסיט שבידי אויבנו ימצא הנשק הקטלני, כי אין להניח שמה שלא ינתן לצרפת וגרמניה ינתן לידי מדינות באזורנו, וטוב הסדר אשר מונע משני הצדדים נשק קטלני מן האשליה המסוכנת על נשק "הכתבה".

פירוז אורי מנשק אטומי יכול להיות גם צעד חשוב לקראת הסדר בין המעצמות על נייטרליזציה של האזור תוך הבטחתן את הסטטוס-קוו המדיני והטריטוריאלי בו, ותוך התחייבות מצד מדינות האזור למדיניות נייטרלית כלפי המעצמות והגושים היריבים. האומנם דבר זה הוא בלתי-אפשרי? האומנם השינויים באיסטרטגיה האטומית של ארצות-הברית, המעבר ממוצבים סטטיים הפגניים בגלל קרבתם לגבולות היריב לכוח גרעיני נייד ולטילים בין-יבשתיים, אין בהם כדי לשנות את כל המבנה של בריתות צבאיות אזוריות? האם רתיעתה של ברית-המועצות בזמן האחרון מפני נסיונות השתלטותו של נאצר על העולם הערבי אין בה כדי לחדש את הצעותיה מראשית 1956 בדבר הוצאת המזרח התיכון מתחום ההתמודדות הבין-גושית?

הצהרותיו של מנהיג הלייבור מר וילסון בדבר פירוז המזרח התיכון והנייטרליזציה של אזורנו — עשויות להשפיע אולי משהו על גורל היוונים המדיניים של המעצמות הגדולות בענין אזורנו.

בעצרת האחרונה של האו"ם דיבר נציגה של גאנה על אפשרות של הסדר שלום במזרח התיכון על יסוד נייטרליזציה של האזור. אני מצטט רק פסוק אחד מדבריו באנגלית: "A stage may be reached, where some kind of arrangement on the pattern of Austria or Laos may be feasible, with guarantees designed to allay fears of extermination or expansionism on one side or the other".

כלומר, נסיון של נייטרליזציה דוגמת לאוס ואוסטריה.

יונה כסה (מפא"י):
יש הבדל בין לאוס ואוסטריה.

ישראל ברזילי (מפ"ם):
אני מצטט את נציג גאנה. הכוונה היתה להסדר על יסוד של נייטרליזציה.

בימים אלה הוסיף ראש ממשלת גאנה את התביעה למדינות ערב להכיר במדינת ישראל על גבולותיה, כפי שנקבעו בהסכמי שבית-הנשק. יש חשיבות מרובה להצהרה זו אם נזכור, שגאנה שייכת לגוש קאזאבלנקה. במה דברים אמורים? אם ישראל מצידה תתבע אף היא נייטרליזציה של האזור תוך קבלת ערובות מצד האו"ם והמעצמות הגדולות להבטחת שלמותן הטריטוריאלי והבטחת ריבונותן המדינית (איהתערבות בחייהן הפנימיים) של מדינות האזור; אם יש ראל תקבע לעצמה קו של איהודנות כלפי המעצמות הגדולות.

הצעיר" מס' 15 קראנו במאמרו של יושב-ראש ועדת החוק והבטחון, חבר-הכנסת ארגוב, את הדברים הבאים, ואני מצטט: „בעיית הפליטים חצוף ביתר שאת ובכל הזדמנות ובכל מסגרת אפשרית, ואנו נשאלים תמיד אותה שאלה: אם כן, מה אנו מציעים לפתורנה של בעיה אנושית ומדינית זו ההופכת להיות הנשק החרף ביותר נגדנו מדי שנה בשנה וההולכת ומחריפה משנה לשנה? אנסה לענות על השאלה בשלוש: א) ישראל רואה את פתרון הבעיה ביישוב רוב הפליטים מחדש בארצות השכנות; ב) ישראל מוכנה לשלם פיצויים גם בעד קרקעות ובעד רכוש, אם שאלה זו תבוא על פתרונה; ג) אם תבוא הודעה מוצהרת מצד מדינות ערב שהן מוכנות ליישב את הפליטים בארצותיהן, תתרום ישראל את תרומתה היא. כל עוד אין הודעה כזאת והמדינות הערביות עומדות בסירובן המוחלט ורואות את הפתרון בהחזרת כל הפליטים לישראל, אין ישראל יכולה לזוז מעמדתה.“

עם זאת מודיע חבר-הכנסת ארגוב כי הוא בעד החלטת הכנסת האומרת שהפתרון לבעיה זו הוא ביישובם מחדש של הפליטים בארצות השכנות. גם הצגת השאלה וגם התשובות שניתנו לה על-ידי חבר-הכנסת ארגוב יש בהן ענין. לא פעם שמענו: הערבים יתעייפו, האו"ם יתעייף, הפליטים ייקלטו בסביבתם הטבעית — עלינו רק לשמור על אורח-החיים ועצבים חזקים. והנה אומר חבר-הכנסת ארגוב כי לא כן הוא, כי השאלה מחריפה מדי שנה וחצוף ביתר שאת, ומה תשובתו לשאלה? שימו לב: „ישראל רואה את פתרון הבעיה ביישוב רוב הפליטים בארצות השכנות“.

כאשר אנו אומרים „רוב מכריע“, אז מתחכמים ושואלים אותנו: 51% זהו רוב מכריע? 49% מוכנה ישראל לקלוט? אנו לא נשאל את חבר-הכנסת ארגוב כמה זה רוב פשוט וכמה זה רוב מכריע. אנו מניחים כי זה הרבה יותר מ-51%.

אחר-כך הוא אומר שכאשר תהינה מדינות ערב מוכנות ליישוב הפליטים בארצותיהן, תתרום ישראל את תרומתה. כל עוד מדינות ערב דורשות החזרת כל הפליטים לישראל, אין ישראל יכולה לזוז מעמדתה, ומכלל לאו אתה שומע הן, וההן הוא: כאשר מדינות ערב יקבלו עמדת ישראל, שהיא „יישוב רוב הפליטים מחדש בארצות השכנות“, נוזז גם אנחנו מעמדתנו.

על מה הנך חולק, חבר-הכנסת ארגוב? על כך שאנו אומרים שמדינות ערב צריכות לקלוט רוב מכריע ולא רק, כדברך, רוב? הגיעה השעה שבענין רציני ידובר ברצינות ובהחלטות. אי אפשר, חבר-הכנסת ארגוב, להצביע יחד עם סיעת חירות, הדוגלת בגלוי ב„אף לא פליט אחד חזרה“ ו„כל הפליטים למדינות ערב“ ולכתוב אחר-כך כפי שציטטתי. קליטת רוב הפליטים על-ידי מדינות ערב היא דבר שונה לחלוטין מקליטת כל הפליטים על-ידי מדינות ערב. נכונות מצד ישראל לזוז מעמדתה בתנאים מסוימים היא דבר שונה לחלוטין מסיסמה. אף לא פליט אחד בתורה“. האם מותר כך „להסתדר“ בהצבעה משותפת עם סיעת חירות בענין זה, במידה שאחם חולקים על דעותיה המובעות בבהירות ובגלוי?

מדוע לא תצהיר הממשלה כי במידה שרוב הפליטים, הרוב המכריע, יתחללו בארצות ערב, ובמידה שמדינות ערב יכירו בישראל ויפסיקו את הלוחמות נגדה ויביעו נכונות להסדר של שלום, נהיה נכונים גם אנו לקלוט מספר מסוימים, מוסכם עלינו כשאלה זו באו"ם חמור למדי ואין הזמן פועל לטובתנו. מצבם של הפליטים מחמיר ואף ידידי ישראל מובהקים אינם מוכנים לפטור אותנו מנטילת חלק בפתרון בעיה כאובה זו.

גילוי כוננותו להשתתף בפתרון הבעיה בתנאים מוסכ-

ישראל ברזילי (מפ"ם):

מדוע צריכה ישראל להימנע מהצבעה בענין זה? מדוע צריכה היא לחכות עד שארצות-הברית תיכנע אף היא לגזירת המציאות הפוליטית וההגיון הפוליטי ותשתכנע? הן ענין קבלת סין לאו"ם הוא קרוב מאד, ענין של שנה שנתיים. האומנם מוכרחים אנו לחכות עד לרגע שאמריקה תחליט על כך גם במצב שמדינות מערביות וחברות נאט"ו מפירות את חוק הסולידריות עם ארצות-הברית בענין זה?

נדמה לי כי גם למען יחסינו עם ארצות-הברית ועם הגוש המזרחי ועם ידידינו באסיה ואפריקה, ואף עם ידידינו באירופה, נטיב לעשות עם נחזור לקו של אי-הזדהות ועצ-מאות.

רצוני להעיר הערה על הדיון בבעיית הפליטים באו"ם ועל המסקנות, אשר נראה לי כי יש להסיק ממנו. רצוני למלא חובה נעימה ולציין את הופעתה הגאה והנבונה של משלחתנו הקבועה באו"ם, ובראשה שרת החוץ ומר קומי, בוויכוח החמור עם נציגי ערב ותומכיהם, עם ד"ר דייזיס והדין-וחשבון שלו, עם שוללי המשאומתן הישיר בינינו לבין מדינות ערב, שוללים מן הגוש המערבי והמזרחי כאחד.

ראויה לציון העובדה כי הפעם הגיע מספר מגישי ההצעה למשאומתן ל-21, לעומת 16 אשתקד, ומי שעקב אחרי המאמץ לרכוש מספר כזה של תומכים אינו יכול שלא להביע דברי הערכה לפעולה שנעשתה, ואין זה הישג מבוטל. יש רק להצטער כי ההצעה לא הובאה לידי הצבעה.

ועם זאת חשוב לדעת כי ידידינו המובהקים אשר עמדו לימינו נגד ההתקפות וההשמצות מצד נציגי ערב, תבעו גם מיישראל לקלוט מספר מסויים של פליטים כתנאי שמדינות ערב יכירו במדינת ישראל ויפסיקו את איומי ההשמדה. איש מיידינו המובהקים לא העלה על הדעת כי גם לאחר הפסקת הלוחמות נגדנו מצד הערבים ולאחר הסדר של שלום לא נהיה מוכנים לקלוט מספר מסויים, מוסכם עלינו, של פליטים. מכאן לזיכוח הפנימי בתוך הכנסת. לא מעטים מבין חברי הכנסת אשר הצביעו על ההחלטה האומרת כי הפתרון היחידי לבעיית הפליטים הוא קליטתם במדינות ערב —

מנחם בגין (תנועת החירות):
או יישובם.

ישראל ברזילי (מפ"ם):

— או יישובם במדינות ערב, לוחשים לאוזן, כי ברגע שהערבים יסכימו לקלוט את הרוב המכריע של הפליטים בארצותיהם, אף אנו נרים תרומתנו ונקלוט מספר מסויים. אולם למה להכריז על כך בטרם עת — טוענים הם כלפינו. ומתקבל מצב מוזר. אלה אשר כמונו נכונים כמסגרת הסדר כולל של שלום ופתרון סופי של בעיית הפליטים לקלוט מספר מסויים של פליטים שותקים או מתלחשים בחשאי, כנתינים מצביעים יחד עם אלה אשר מכריזים בקול רם כי אין לקלוט אף פליט אחד ויוצאים נגדנו בוויכוח חריף. סיעת חירות מכריזה בפירוש כי הכנסת, בהצביעה בעד ההחלטה שהפתרון היחידי לבעיית הפליטים הוא ביישובם במדינות ערב, הכריזה בפירוש כי כל הפליטים ייקלטו במדינות ערב וישראל לא תקלוט אף פליט אחד.

חיים לנדאו (תנועת החירות):
זהו הפירוש המדויק.

ישראל ברזילי (מפ"ם):

האומנם זוהי דעתם של חברי הכנסת מסיעת מפא"י אשר הצביעו יחד עם חירות בשאלת הפליטים? בהפועל

הקשבתו לדבריו כאשר דיברת על העדפת עמים הנמצאים באזורנו, מתוך חשבון מדיני מסויים. הדברים הללו ראויים להישמע, ואני חושב שאנחנו נוהגים כך. אינני רוצה בהזדמנות זו לחזור על עצמי ועל שבחיהם של רבים מחברי הכנסת על הערכת הפעולה הזאת של משרד החוץ, בסעד ובשיתוף הפעולה לארצות הזקוקות לכך. אבל אני רוצה במיוחד להדגיש את הבחירה הנבונה של השליחים הרשמיים של השגרירים, שהם בחלקם הגדול אנשי עבודה, אנשי עמל, בעלי עבר חלוצי, אשר הצליחו ליצור להם מעמד ללא גינונים שיגרתיים של דיפלומטים, אך עמדו במבחן ברמה דיפלומטית. הייתי רוצה לעודד את שרת החוץ להמשיך בדרך זאת. אני סומך על אנשינו מסוג זה, גם על נימוסיהם היפים ובעיקר על בור לבם, בגשתם לתעודה שלמענה הם נוטלים על עצמם שליחות מדינית אחרת.

בהזדמנות זאת מן הראוי להעיר שמשרד החוץ והמדינה כולה רשאים וחייבים לפקד גם את כל החברות וכל האישים והשליחים הנוסעים בשמם לעבודה בחוץ-לארץ. גם הם מופיעים שם כשגרירים שלנו. גם על אלה, על דרכי חייהם, גם על פעולתם האישית, וגם על פעילותן של החברות שהם מייצגים, רובצת אחריות ממלכתית וחייב להיות פיקוח חמור. הענין רציני מאוד. אינני רוצה שדברי יתפרשו כאילו אני פוקד את פעולותיהם לכף חובה. אבל ברור שצריכה להיות עין פקחה עליהם, בכל שטחי פעולתם. זאת זכותה של המדינה, ומשרד החוץ ממונה על כך במישרין. פעולות אלו ברובן הגדול הן תוצאה ישירה מן הפוטנציאל הגדול הכללי של מעשינו בארץ ומן הקוגניטוסה המדינית שנוצרה על-ידי עצם קיומה של מדינת ישראל, ששמה הולך לפנייה.

אדוני היושב-ראש, שרת החוץ דיברה בסקירתה על הוכאון שהיה לכולנו, לכל אלה שהיו נציגי המדינה באו"ם, כשהיינו נאלצים לשמוע את ההשמצות ואת דברי השיטנה האנטישמיים והנאציים שהשמיעו בטרירות נאומים נציגי הערבים. התרועה והשבחים לנאציזם, לכל תנועה נאצית, שנשמעו מפי הערבים — נשמעים עכשיו רק מעל בימה אחת, מעל בימת האומות המאוחדות. שרת החוץ הזכירה שהיו על כך תגובות. אני מצטער שמעט תגובות היו; בודדות היו. מצד נציגיהם של עמים אירופיים נאורים שעבר עליהם הנאציזם, כמעט לא באו תגובות. אף נציג אחד של האומות הגדולות: של אמריקה, של אנגליה, של צרפת, של איטליה — כל אלה שיודעים היטב מה זה פאשיזם ומה זה נאציזם — לא הגיב על כך בדבריו. במת האו"ם היא במתם. והיתה להם היכולת החופשית לצאת במחאה חריפה על ניצול הוויכוח על הפליטים, בעיה השנויה במחלוקת בין יהודים וערבים, לתעמולה אנטישמית. היתה עליהם התובה להגיב על כך ולא הגיבו. נכון שזה לא עזר לערבים. נכון שסלדו מזה רבים. שמעתי זאת מפי נציגים במסדרונים; אך שמעתי גם טעמים יוצאי דופן על התמלקות התעלות את הבעיה מהבמה. שמעתי תגובות כאלה לפעמים גם מפי נציגים של מדינות אירופה, גם מיוגוסלבי. יש להזכיר במיוחד את נאומו של הנציג הרוסי המחוטר כל תוכן במחנה של תרומה לעצם הוויכוח בענין הפליטים, שראה לנכון להצביע בנאומו שהוא מסכים עם כל מה שאמר שוקירי. את שוקירי מצא מכל הערבים, להלל ולשבח את הנאצי שבניהם.

אני משוכנע שאילו היו לנו יחסים של כבוד עם ברית-המועצות, היה זה נושא לאיגרת דיפלומטית אלה. איך יוצא נציגה בהכרזה כזאת שהוא מסכים ותומך בכל מה שאומר שוקירי? לרבות הסתה אנטישמית גלויה?

חיים לנדאו (תנועת החירות):
מיקונים יסביר לך זאת מיד.

מים עליידינו רק תרים את קרנה של ישראל ותחזק את כוח עמידתנו מול לחץ כבד אשר צפוי בענין זה מצדדים שונים, וארצות-הברית בכלל זה ואולי בשורה הראשונה. גם בגילוי נכונותנו לקלוט מספר מסויים של פליטים אין חידוש. ישראל הביעה אותה לא פעם.

חזרה למדיניות של איהודדות. חזרה לגישה ריאליסטית לגבי בעיית הפליטים, גילוי יומה בחיפוש מתמיד של דרכים לשלום עם שכנינו, שקידה מתמדת על חישול כוח המגן של צה"ל — זו הדרך המדינית אשר יש בה כדי לקרבנו אל השלום והבטחון.

דוד הכהן (מפא"י):

אדוני היושב-ראש. מדיניות החוץ שלנו ושל כל מדינה חייבת לדאוג למעמד המדינה בחברת העמים ולהשתמש בזרוע של משרד החוץ כדי לשמור באמצעות זרוע זו — במידה שהדבר ניתן — על המשך קיום המדינה. מבחינה זו של שמירה על קיום המדינה, על עצמאותנו ועל חירותנו, אין מצבנו דומה לשל עמים אחרים, כדברי שרת החוץ שאנו רוצים לשמור על קיום מדינתנו ככל עם אחר; כי במקרה שלנו, לא חירות ועצמאות בלבד עומדות למבחן, אלא נשקפת סכנה של הכחדת העם הזה בארצו בנוסף על אובדן חירותנו ועצמאותנו. במידה שאומות אחרות איבדו חירותן ואחר כך חזרו והשיגו אותה, הרי בתקופת הביניים ישבו על אדמתן, אמנם תחת שלטון זר. ואילו לגבינו זו הכחדת העם וגולתו ואובדן תקוותו שפעם, לאחר אלפיים שנה, יחיה שוב חיי חירות ועצמאות. עלינו מוטל התפקיד של שמירת החירות והעצמאות המדינית ועצט קיום האומה הישראלית, ללא כל דמיון עם מדינה אחרת.

עלי לומר עתה כמה משפטים על מקומה של מדינת ישראל בין העמים ועל המאמצים — כפי ששמענו עליהם בהרצאתה של שרת החוץ — שעושה משרד החוץ, ביחוד מאז כהונתה של שרת החוץ, בארצות חרושת באפריקה וביתר חלקי תבל.

כמה מלים לחבריה-הכנסת לנדאו. נכון שאפשר לנהוג בעדיפות, וצריך להקשיב להצהרות של נשיאים וראשי ממשלות של עמים בכינוסים השונים, עליהם המען של מדינת ישראל. אולם, צריך לזכור: אנחנו חייבים לתת לאומות — ביחוד לאומות הזקוקות לכך — כל כמה שיש לנו לתת, למען האדם החי שם, למען יוכלו לבסס את עצמאותן, וזה מגיע להן, ללא כל מאון של שוויון בינינו ובינן, מאון של קח ותן. דיברו על זה, והסבירו זאת לא פעם. הם רשאים לקבל מאלה שיש להם, ואלה שיש להם — במידה שיכולים לתת — חייבים לתת. הצהרותיהם — זו פרשה שונה. זה לא נעים; מוטב שלא יהיו. אבל מי שיועד להבחין בין המציאות המסוימת של האיגודים השונים והכינוסים השונים, יודע באיזו צורה נעשות הצהרות אלו. לשרת החוץ היו לא פעם הזדמנויות להסביר זאת, ולחבריה-הכנסת לנדאו היו הזדמנויות לשמוע על כך. העניינים אינם כה חמורים ורציניים.

יש תנאים מסויימים לעמים. לא כולם זהירים בלשונם — זה נכון. אינני אומר שאיננו צריכים להגיב על כך. אבל לא צריך לעשות חשבון הנוגע לעצמאותם, הנוגע לקיבת ילדיהם ולחניכום.

חיים לנדאו (תנועת החירות):
לא הצעתי זאת.

דוד הכהן (מפא"י):
מה טוב. חשבון זה מוטב שלא ננהל.

שמואל מיקונים (מק"י):

לא אסביר, כיוון שאין זאת עובדה.

דוד הכהן (מפא"י):

שמעתי זאת באוני. ראיתי אותו מדבר. מדוע אתה חייב להגן על זה?

שמואל מיקונים (מק"י):

אינני מגן על דברים כאלה, אבל אני מגן...

תופיק טובי (מק"י):

אלה הם דברי בלע אם אתה רוצה להגיד שהנציג הסובי ייטי מצד דברים נאציים או אנטישמיים. הוא צידד בזכות הפליטים, וזוהי עמדתה המוצהרת של ברית-המועצות, ואל תסלף דברים.

דוד הכהן (מפא"י):

אני שומע את הנאומים בשפה הרוסית. במשפטים הקצרים שהוא אמר, לא תרם שום תרומה. הוא לא הציע שום דבר. הוא אמר דברים לא-חשובים, אבל הוא הדגיש שהוא מסכים לכל מה שאמר מר שוקיירי, וזה החשוב בעיני.

על כל פנים הייתי מציע — ואני מציע זאת ברצינות — לפרסם את נאומי הערבים באו"ם בצורת ספר. לו היה לי איוה קשר עם מו"ל בארץ, הייתי מעודדו שיוציא ספר סטנוגרפי של כל נאומי הערבים באו"ם. אני חושב שהיה זה ספר רב מכר. קריאה בספר זה תהיה לתועלת לעם היושב בציון, כדי שיהיה לו ברור מי ומי הם יריביו, וכדי שתהיה לו התודעה הבטחונית למדינה, כאשר יקרא נאומים אלה. לא די שחצי תריסר חברי כנסת ועובדים בכירים של משרד החוץ עם שרת החוץ יושבו שם, אלא צריך שידע דברים אלה כל איש היושב בישראל. אינני אומר מה צפוי לו, אבל טוב שידע מה זוממים. אני ברצינות מציע הצעה זו.

אשר לעצם שאלת הפליטים, אני רוצה לומר לידידי ברזילי — ואינני יודע אם דברי מופנים דווקא לחברה-הכנסת ברזילי, או גם לחברה-הכנסת ארגוב ולאחרים. אולי לא הצלחנו לשכנע בצדקת עמדתנו שאין אפשרות לקבל את הפליטים בארץ. לא הצלחנו לשכנע ידידים רבים כי גורל הפליטים — וגורלם כפליטים אמנם רע ומר, אבל יש להם פתרונות טובים — אינו קשור בכל פתרון בארצנו. ישנם פתרונות טובים לפליטים, בהתאם לנסיון המוצלח והעשיר של פתרון גות שהיו עד כה לכל הפליטים ברחבי עולם. מה שמצער מאד הוא שידידים רבים אינם משתכנעים מן ההסברות והנאומים שלנו, אינם משתכנעים מנאומי שרת החוץ ומר קומי, ואין הם משתכנעים אפילו מנאומי שוקיירי וחבריו המצביעים ללא שטטוש שכונתם להשמיד את מדינת ישראל. העובדה המצערת שאינם מתרשמים מזה, סיבתה העיקרית — במלחמה הקרה, בטמטום לגבי החשש למלחמה חמה, בחי שובים של הגושים השונים, כיצד לבצר מספר קולות בענין מן הענינים באו"ם לתועלת אומה פלוגית או אלמונית. אבל לגבינו החשבון ברור.

אני רוצה לומר לחברים, לאלה מחברי העומדים על קבלת פליטים לארץ והואמרים שיש איוה מוצא אפילו באותו סעיף 11, בסיג האומר, שאם הם ירצו להיות אורחים ממושעים וכו'... ד"ר גרונסון הממליץ שחלק מהם יחורו בתנאי שחובה עליהם להיות אורחים ממושעים, כוונתו בודאי לא לבטל את קיום מדינת ישראל. אבל אני אינני מתפעל אפילו מסיג זה. מה זו ההתחייבות להיות אורח ממושע? מה זה שווה בחברה דמוקרטית? ההתחייבות כזו ערכה כקליפת השום. חברה-הכנסת סנה וחברה-הכנסת טובי

הם אורחים ממושעים, "אוהבי מדינת ישראל" ויושבים בכנסת. ישבו עוד כאלה שהם יהיו "אוהבי ישראל". האם אסמך על הבטחתם שישמרו את הקונסטיטוציה של ישראל? מה זאת בכלל התחייבות להיות אורח ממושע כאשר אינו נאמן למדינה ולעצם קיומה? מי ימנע אותו בדרך קונסטיטור ציונית מלהחליט על צירוף מדינת ישראל למצרים? אני מתפלא על ידידי הערבים שאינם ששים לקראת קבלת ההסתייגות הזאת, של "אורחים ממושעים", אבל אותי הם לא ישכנעו. לשום פשרה כזאת לא אסכים.

אני יכול להסכים עם חברה-הכנסת ברזילי — כאשר נגיע למצב של ארקהזיה אידילית וישרור שלום ואהבה וידידות כללית, ובכלל יטושטשו הגבולות ולא תהיה בעיה של דרכונים ואשרות. ואני אהיה השגריר הראשון במעלה, בקהיר או בדמשק, מכובד מפני שאני שכן טוב, ואם כך יהיה הדבר והיה לנו בריאות תרבות, ונחיה יחד בכבוד עם ארצות ערב, או לא איכפת לי אם יהיו עוד חמישים אלף ערבים או מאה אלף בינינו. אנו נסע לשם, הם יבואו הנה. אבל על מה מדובר? מדובר על פליטים, שלמראית-עין יתחייבו להיות אורחים טובים, אך יבואו למדינת ישראל כנציגי האומות המבקשות להלמיננו. על זה אסמך? על התחייבות כזו? אלה דברים בטלים ואין למדינת ישראל במצב הזה להסכים לשום פשרה. הנאומים האלה באו"ם — ואני יושב באו"ם ומקשיב יפה גם להם וגם לרדיו קהיר — משמעותם ברורה: שמור על בטחונך, גייס כוחות להרתיע, ואל תקבל אף לא פליט אחד. ואלוהים יהיה בעזרי.

אני רוצה לומר משהו על ענין שהוא חורג מן הוויכוח הפוליטי, אבל הוא נכלל בתקציב. תשומת-לבי ניתנה לו בהודמנויות שונות ואני רוצה להעיר עליו. אמנם זהו דבר בנאלי למדי לאור הוויכוחים כאן. אני מציע למשרד החוץ — והיה מקום להצביע על כך עם תחילת קום המדינה — שהוא יראה יותר חוש מעשי לקביעת שגרירויות ושיכון נאה לשגרירים בבעלות מדינת ישראל, בכל רחבי העולם. נציגינו הם יושבי קבע במדינות שונות, ואין טעם שישבו במשרדים שכורים.

מנחם בגין (תנועת החירות):

לפי מראה עיני, אינם גרים במעברות.

דוד הכהן (מפא"י):

אין זה ענין של מעברות. גם אתה אינך רוצה שיגורו במעברות.

אני מסב את תשומת-לבה של שרת החוץ שראוי למדינת ישראל, בכל מדינה ששגרירינו יושבים בה, שהשגרירות ומעונו של השגריר, ואם אפשר גם מעונם של כמה מן העובדים הקבועים, יהיו בבעלות מדינת ישראל. זו הוצאה של כך וכך מיליונים, אבל זאת הוצאה שהריבית על ההלוואה — אם נצטרך לקחת הלוואה — תהיה פחותה מן השכר שאנו משלמים כעד דירות שכורות, וגם ההשקעה תשתלם פי כמה. כולנו עדים, כיצד עולה הרכוש העירוני ברחבי העולם, לא פחות מאשר בתל-אביב ובחיפה. אמנם יש לנו בארצות שונות שגרירויות משלנו ושיכון לשגרירים משלנו, אבל לא בכל מקום המבנים מתאימים. לפי נסיוני — ואם טעות בידי, תתקן אותי — כמדומים שהמשלחת לאו"ם יושבת בכיתה היא. היא יושבת בכיתה היא בניו-יורק, לדעתי אין זה משרד מתאים מבחינה פונקציונלית. ואין לי צל של ספק שבקלות אפשר היה לקבוע משדרים הרבה יותר נוחים בקרבת מקום, בשדרה השלישית או במקום אחר, וההשקעה בהם הייתה משתלמת בלי כל ספק גם מבחינה כספית וגם מבחינה פונקציונלית. כך צריך לעשות בכל עיר

בסוף פברואר, על ענין ישראל—השוק המשותף קבל וקבע כי „לא ייתכן שחרם אירופי יתווסף על החרם הערבי נגד ישראל“, חרמות כלפי ישראל אינם חסרים, כידוע, גם באסיה; אינם נדירים גם באפריקה, למרות הפעילות הישראלית הגדולה באותה יבשת. אין גם כל מקום להקל ראש בהחלטות הוועידה האפריסאניאני במושי שבטאנגאניקה. הטענה של שרת החוץ, כי יציגי המדינות הערביות מצרים שם את צעדינו — הנכונה כשלעצמה — אינה עונה על השאלה היסודית ועל הסיבה היסודית של כל התופעות האלה. והסיבה היסודית לכל התור פעות האלה היא: רתימת ישראל למרכבת הכוחות האימפריאליסטיים התוקפניים השנואים על כל העמים. הסיבה היסודית היא באוריינטציה החצרדית של מדיניותנו על נאט"ו, על חלקה האמריקני-בריטי ועל חלקה הצרפתי-גרמני, המוליכה אותנו אל הבידוד ואל מפחית-הנפש הפריזיים. הסיבה היסודית נעוצה בהתנכרות של המדינות הישראליות למגמות ולתהליכים ההיסטוריים האובייקטיביים בתקופתנו, המתבטאים במאבק העצום נגד המלחמה ובעד השלום, נגד הקולוניאליזם ובעד העצמאות הלאומית, נגד הפאשיזם ובעד הדמוקרטיה, נגד הקפיטליזם ובעד הסוציאליזם.

זוהי גם הסיבה היסודית, שלמרות כל הידידות והשירור תים של הממשלה למעצמות המערב, אין הן נחפזות להראות יחס אוהד כלפיה — וענין השוק המשותף יוכיח.

שרת החוץ לא דייקה הערב, כאשר קבעה שצרכים כלכליים חיוניים, כביכול, הם שדחפו אותנו אל השוק הזה. האמת היא כי מניעים מדיניים בעיקר הם שדחפו את הממשלה אל השוק: המגמה להדק את חיבור ארצנו אל הציר בון-פאריס, סיבוך ישראל באינטרסים של הניארוקולוניאליזם באפריקה ובאסטרטגיה המלחמתית של נאט"ו. אולם, יהיו מה שיהיו המניעים, האם היה יסוד כלשהו לשרת החוץ לנסות להשלות את הכנסת והציבור ב„תקוות טובות“ לגבי „השוק“? האם לא ברור כעת כי ישראל הועמדה לפני שער נעול של השוק המפולג והמפוער?

אנחנו, הקומוניסטים, מתנגדים עקרונית לכל צורה של התקשרות אל השוק המשותף — מטעמים כלכליים, מדיניים ובטחוניים, ואנו בטוחים כי לא ירחק היום ולא נהיה יחידים במערכה זו.

אחת הבעיות החמורות הניצבות לפנינו, ושעליה פסחה שרת החוץ, היא בעיית הסכנה של מידוך זיון אטומי בישראל ובארצות הערביות, באזור המזרח התיכון. ראש הממשלה הכריז בראיון שפורסם בעתון הבריטי „אספקט“ בחודש פברואר, שקטעים ממנו פורסמו ב„מעריב“, כי „ישראל עשויה להיות למעצמה אטומית בעוד שמונה עד עשר שנים“ הכרוה זו מתיישבת עם ההכרזות של גושאי כליו — שמעון פרס ואחרים — באותה הרוח, ומה שגרוע יותר — עם המאמץ צים לבסס „דוקטרינה בטחונית“ חדשה, מודרנית ובעלת עצמה להרתעת השכנים, הקשורה בהכרח בהצטיידות גרעינית. המגמה הזאת והמאמצים האלה, הכרוכים בהוצאות של מיליארדים — והלואי והיתה זו רק הוצאה של מיליארדים — מחרידים כל אדם ברידת בארצנו לגורל חיינו ממש.

עשרות מאות הפרופסורים ואנשי הרוח, אשר מזעיקים לא פעם, וגם בזמן האחרון, את הציבור נגד סכנה זו, מבטאים את חרדת העם; מבטאים את המצפון של העם; מבטאים את חרדת העם לגורל ארצנו.

במצב הנתון, כאשר כוחות גדולים בעולם לוחמים נגד התפשטות הנשק הגרעיני, ונדמה לי שמבחינה זו אין נחת לבן-גוריון גם אצל קנדי, כאשר גם מקהיר ומבירות נשמעו קולות מפי דוברים רשמיים בזכות הפיכת אזורנו לאזור

ועיר ובכל בירה ובירה ששם אנו מצויים. אני מציע לחשוב על זה. אולי יגרמו ענין זה למאבק בין שרת החוץ לבין שר האוצר, אך חושבני ששרת החוץ תדע לשכנע את שר האוצר, או לקבוע לעצמה בכוחות עצמה מיבצע תקציבי שלא תתאכזב ממנו.

היו"ר י. סרלין:

רשות-הדיבור לחברה-הכנסת מיקוניס, ואחריו — לחבר-הכנסת גרוס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד הוישבראש, כנסת נכבדה. לו נמדדה פעולתו של משרד החוץ לפי הבהירות ההדוים המרובים של אישי מדינה בישראל, ומישראל—בארצות אחרות, אותם מנתה אחד לאחר שרת החוץ, היינו באים לידי מסקנות אוסטימיות מאד. אולם ברור כשמש, כי לא זהו קנה-המידה. קנה-המידה העיקרי הוא: האם הצליחה או לא הצליחה מדיניות-החוץ שלנו לפתור במשך כל השנים האלה את הבעיות החיוניות ביותר הניצבות לפנינו? האם השקיעה או לא השקיעה מאמצים בכיוון הנכון כדי להכשיר, לפחות, את הקרקע לפתרון הבעיות האלה בעתיד הנראה לעין?

מדי שנה בשנה באה שרת החוץ אלינו לפתוח את הדיון על תקציב משרדה, ומדי שנה בשנה עם אותו מטען הבעיות שלא נפתרו. הגרוע ביותר הוא שאין מדיניות-החוץ שלנו מסיקה כל מסקנה ריאליסטית ונכונה מן הכשלונות-של-שנים המחרת, למשל, לבעייתנו היסודית — לבעיית חיסול הסכסוך הישראלי-ערבי.

מה מונח ביסוד הכשלונות האלה? — ביסודם מונחת ההתעלמות של המדיניות שלנו מן הזכויות הצודקות של הצד שכנגד, של העם הערבי; הברית מן המציאות, מן השכל הישר, ההתעלמות מדבר אלמנטרי כזה, שלהסכם בדרכי שלום בין שני צדדים דרושה הכרה הדדית בזכויות הצודקות של שני הצדדים. מה תועיל ומה תוסיף החזרה בפי שרת החוץ מדי שנה בשנה על כך שאנו מכריזים הכרזות שלום ואילו הצד שכנגד מכריז הכרזות איבה, אם אין מראים דרך לחיסול יחסי האיבה הקיימים בין ישראל לארצות הערביות? הכרזות שלום, אגב, אין מירושן מאמץ שלום, ובמיוחד — כאשר הן מלוות אקטיביות בטוויסטיות. אין אנו מתעלמים מן החומרה שבהכרזות האיבה מצד שליטי המדינות השכנות, אולם אין אנו רואים להתעלם מן הגישה הבלתי-מצניעות של הממשלה לשאלת היחסים הישראליים-ערביים, מן האשליה ההרפתקנית על הכרעה צבאית של הסכסוך הישראלי-ערבי.

כל שנה העוברת ללא פתרון מחמירה את הבעיה. למדיניות הרשמית של הממשלה בשאלה זאת אין כל תמיכה בירה הבין-לאומית, במוסדות האו"ם. לאחר כל דיון באו"ם בשאלת הפליטים הערביים חוזרת משלחתנו במפחית-נפש. ואם אין אנו יכולים לשקול את צעדי השליטים של הארצות השכנות, הרי חייבים אנו לשקול את צעדינו אנו, חייבים אנו לשקול אותם תוך גישה ריאליסטית וראייה כוללת של הבעיה הישראלית-ערבית, חייבים אנו לעמוד על זכויותינו הצודקות תוך הכרה בזכויות הצודקות של העם הערבי. זאת היא הדרך היחידה האפשרית לחלץ את ארצנו מן המבוי הסתום ולפתוח לפנינו דרך חדשה ורחבה לחיי שלום ושיתוף-פעולה כל-צדדי בינינו לבין שכנינו.

כנסת נכבדה. מדיניות-החוץ שלנו הכניסה את ישראל למבוי סתום לא רק בשאלת הסכסוך הישראלי-ערבי. שגריר ישראל בצרפת, מר ולטר איתן, ביטא במידה מסויימת מציאות זו כאשר נואמו לפני חברי אגודת „צרפת ישראל“,

לאזור מפורז מנשק גרעיני; להפסיק את המשאומתן עם השוק המשותף ולכוון את המאמצים לקשירת קשרי מסחר חדשים עם שווקים חדשים הן בארצות קפיטליסטיות והן בארצות סוציאליסטיות. עת לשנות את המדיניות, עת לשנות את השלטון.

היו"ר י. סרלין:

רשות היבוא לחברה הכנסת גרוס, ואחריו — לאחרון הנואמים, חברה הכנסת כהנא.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. סקירתה של שרת החוץ על פעולות משרד החוץ היתה מקיפה, כוללת ועניינית. שרת החוץ נגעה כמעט בכל הבעיות העומדות על הפרק במדיניות החוץ שלנו. אולם עיקר החידוש בנאומה של שרת החוץ הוא אולי בכך שהיא השכיחה לא לדבר על בעיות רגישות, ולהתחמק מלאת הסבר על כמה תופעות שליליות בפעולות משרד החוץ.

אני שותף לדעה שהובעה כאן, שלשון המאון של משרד החוץ נוטה יותר לחיוב מאשר לשלילה, אולם ישנן תופעות המבקשות הסבר, ואת זה לא שמענו מפי שרת החוץ.

אתעכב רק על אחדות מן התופעות הללו. יודעים אנו כי בעיית הפליטים היא הבעיה ב"הא הידועה". זה חמש-עשרה שנה שארצות ערב השכנות הפכו בעיה כאובה זו לנשק מסוכן. הם הפכו את הפליטים לקרניים לנגח בהן את ישראל באופן מתמיד, ואי אפשר לומר שהן עושות זאת בלי הצלחה. לא נהיה כנים אם נאמר שמשרד החוץ לא היה פעיל בשטח זה, בהסברת בעיית הפליטים בין האומות בכל ההודמ"נויות, אבל אין להתעלם מעובדה מצערת כי מדי פעם, כשארצות יבשת אפריקה מזדמנות לפונדק אחד, נולדת החלטה אנטיישראלית מובהקת, על רקע בעיית הפליטים. בכל פעם כאשר מתאספות ארצות אפריקה, בדרך כלל יש החלטה אנטיישראלית.

שרת החוץ ג. מאיר:

אולי תנקוב את שמה של ועידה אחת של מדינות אפריקה, שנחקקה בה החלטה אנטיישראלית?

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

ב"יוגוסלאביה, בגאקארטה, ועוד, היו החלטות כאלה, וזו עובדה.

למרות הביקורים המרובים והרצויים של ראשי מדינות אפריקה, למרות העזרה בטכניקה ובידע שאנחנו מושיטים למדינות הללו, לא הצלחנו להחזיר במדינות אלה הסברה ברורה ומקיפה על עמדתנו לגבי בעיית הפליטים, ואולי אין לנו עמדה כל-כך ברורה בענין זה. כפי ששמענו, יש אומרים שאי אפשר להחזיר אף פליט אחד, יש אומרים שחלק אפשר להחזיר. מכל מקום, אין עמדה ברורה.

נכון שלמעשה אין המדינות הללו משנות את יחסן הידידותי לישראל, אבל מבחינה מוסרית ומדינית, החלטות אלה מביאות לנו נזק בעיני העולם. ציינו להסבר מפי שרת החוץ על צעדו של נציג קפריסין באו"ם, שדווקא נציג של מדינה שכנה וידידותית, הוא שפעל במרץ להכניס תיקון אנטיישראלי בהצעה האמריקנית ברגע האחרון, במושב האו"ם האחרון.

אולי מותר בהזדמנות זו להעיר כי ייתכן שאזרחי ישראל, המרבים לבקר בקפריסין ולערוך טיולים באי זה, הם שגרמו לתיקון זה. הנהירה של אזרחי ישראל לקפריסין איננה עשויה

חופשי מנשק גרעיני — יהיה זה חטא בל יסולה, אם הממשלה לא תנקוט יומה פוליטית רבת-ממדים למען מטרת הפירוק של האזור מנשק גרעיני. יומה כזאת היתה תורמת לא רק למטרה חיונית ונעלה זו, אלא גם לשינוי מעמדנו ומצבנו בזירה הבינלאומית, ואף באזור המזרח התיכון. ואין ספק שצעד כזה יכול היה להיחשב לאחד הצעדים החשובים והרצויים מאוד לאינטרס של שיפור היחסים בין ישראל וברית-המועצות ושאר המדינות הסוציאליסטיות.

אני רוצה לומר כמה מלים על ההשמצה האנטי-סובייטית שהושמעה מעל הדוכן הזה מפי חברי-הכנסת כסה ודוד הכהן. למרות כל ידיעתי את החברים האלה ואת הפוליטיקה של מפלגתם, עלי לומר כי אני פשוט נהדתי לשמע דבריהם. נהדתי מן העובדה, שזמן קצר כל-כך לאחר ההשמדה הגדולה ולאחר ההצלה הגדולה במלחמת-העולם השנייה, ולאור הצרות של ישראל במערב — שלא לדבר כבר על אזורים אחרים — לא מצאו לעצמם חברי הכנסת הנכבדים האלה נושא אחר, אלא להסית נגד ברית-המועצות, ולסלף עובדות מעל הבמה הזאת. ואני שואל: מה זה יתן לנו? למה לנו, לארץ הקטנה הזאת ולעם הקטן הזה, להיכנס לריב ולהתגרות בכוחות גדולים כאלה, אשר גם הצילו מיליוני יהודים מהשמדה?

בבה אידולסון (מפא"י):

מגיעה להם תורה בעד זה?

שמואל מיקונים (מק"י):

ולמה לא? הרי אלה הם אותם הכוחות שיוסיפו להציל את היהודים מסכנת השמדה. כוחות אלה של ברית-המועצות עומדים על משמר השלום, לוחמים נגד הפאשיזם והמיליטריזם הגרמני, אשר דווקא עמו אתם מתקשרים, ושבראשו שוב הנג'רלים של היטלר. כוחות אלה לוחמים נגד האויב הגרוע והחמור ביותר של העם היהודי. מה תועלת לנו, מה טעם והצדקה לכל ההסתה הזאת? לשם מה זה נחוץ לנו?

דוד הכהן (מפא"י):

אבל העובדות הן נכונות.

שמואל מיקונים (מק"י):

מסגרת הזמן שברשותי אינה מאפשרת לי להתייחס להפרכת ה"עובדות" שלך. אולם חייב אתה לזכור את עובדות היסוד על ברית המועצות, המעוגנות במלחמה העקבית נגד המלחמה, נגד הפאשיזם והמיליטריזם, — דבר אשר שירת ויוסיף לשרת את אינטרס החיים, פשוטם כמשמעם, של היהודים בכל אתר ואחר. אלה הן עובדות היסוד.

יורשה לי בהקשר זה לומר שתגובתם העוינת של החוגים הרשמיים בארצנו לאיגרת ראש ממשלת ברית-המועצות אל ברתראנד ראסל בגנות האנטישמיות, מוכיחה שאין הם מעוניינים בגורלם של היהודים הסובייטים, אלא בליכוי האויב לברית-המועצות והקומוניזם. זה אינו משרת לא את ישראל, ולא את העם היהודי. זהו שירות לריאקציה האימפריאליסטית השחורה ביותר. זוהי התעללות בזכר ששת מיליוני קרובי תינו, אשר ציפו לגאולה מידי הצבא הסובייטי והתפללו להצלתו במלחמתו ההירואית ורבת הקרבות נגד המרצחים ההיטלריסטיים.

אני רוצה לסיים בכמה מסקנות. הענין החיוני והגורלי העומד לפנינו הוא הצורך לשנות את המדיניות הישראלית; הצורך לנקוט מדיניות של שלום, אירחאות ונייטרליות. יש לשפר את היחסים עם ברית-המועצות ושאר המדינות הסוציאליסטיות; לנטוש כל כוונה ומאמץ להצטיידות גרעינית, ולעומת זאת לנקוט יומה במגמה להפוך את המזרח התיכון

עם ישראל ואין ניתנת לו האפשרות לחיות חיי תורה ודת כרצונו. אנו מרגישים בכאב גדול זה של אחינו בני ישראל. אבל, רבות חברי הכנסת, איננו משוכנעים שהדרך הנכונה והמשכנעת היא זו שהציעו כאן חברי כנסת מסויימים, איננו בטוחים אם צריכים אנו לצאת בחרב ובקשת. עלינו לשקול היטב מה דורשת טובתם של אחינו בני ישראל הנתונים בצרה. עלינו להעריך את הכוחות העומדים זה מול זה, ויש עוד חשבונות פוליטיים אחרים. אינני חושב שאנחנו יכולים להתמודד עם מעצמה גדולה. צריך לחשוב באיזו דרך לבחור, ואולי יש הרהור שני בדבר, אולי עלינו לגקוט מדיניות שקטה ועניונית. איננו משוכנעים כי מדיניות רעשנית ותקיפה, הגובלת לפעמים בהתגרות, תביא את התועלת ואת התוצאה המקווה והיעילה. נהיה זהירים מאד בשאלה רגישה זו, הנוגעת למיליוני נפשות ישראל.

ודאי שמצב בטחוננו איננו קל, ואולי יותר מזאת, אנו רואים בדאגה עמוקה את ההתגרויות של הסורים בכינרת ובגבול הצפוני בחודשים האחרונים. ובכד האוהרה ששמענו כאן מפי שרת החוק, קוראים אנו לשכננו: חדלו משפכות דמים, אל תאכל לעולם החרב את בשר בנינו וילדינו. אבל אל נשים בטחוננו רק בחרב ובקשת. כי עם ישראל אינו חי על הרבו. "ברכה" זו לעשו ניתנה. אכן אנו נאלצים ללמד את בני יהודה קשת, אבל נדע ונשנן לעצמנו וילדינו שאין מעצור לד' להושיע ברוב או במעט. כשאחרים דוגלים רק בחרב, אנחנו נדגול בשם השם.

היו"ר י. סרלין:

אחרון, חבר הכנסת כהנא.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. ארשה לעצמי לחרוג קצת ממסגרת הוויכוח. נאמרו כאן הדברים העיקריים שצריך כיום היו להיאמר בקשר עם מדיניות החוץ, ואני אבקש את סליחתה של שרת החוק אם בדברי לא אחיחש לבקצות שהעלתה בסקירתה ואף לא לעניינים המרכזיים שהעלו חברי הכנסת שהשתתפו בדיון.

הנני רואה חובה לעצמי לנצל הזדמנות זו ובמה זו כדי לעמוד במלים מספר על בעיות יהדות הגולה. ידוע לי שצנייניו בארצות-חוץ מקדישים לא מעט תשומת-לב להידוק הקשרים בין היהודים בארצות אלה, במקום שהדבר ניתן, ובין מדינת ישראל. על כך נדמה לי שכן הנהו גם במסגרת ויכוח זה להקדיש תשומת-לב לבעיה החמורה, היא בעיית יהדות הגולה ואחריותנו כלפיה, וכן גם לתופעות מסוימות שקרו לאחרונה במדינת ישראל והמשפיעות עליה. עלינו לשים לב לא רק לבעיית היחסים עם מדינות אחרות אלא אף ליחסים עם יהדות התפוצות.

המבקר בארצות הגולה והעוקב בענין אחרי הפרסומים על יהדות הגולה ייווכח על נקלה בחומרתו של המצב.

אפשר להוכיח זאת בשני שטחים, שהאחד מהם הוא שטח החינוך. אמנם יש עבודה מאומצת, אמנם ישנם הישגים, אבל אם נשווה הישגים אלה למשימה המוטלת עלינו, נראה עד כמה מועטים הם. ניקח לדוגמה את התפוצה היהודית החופשית הגדולה ביותר, הנמצאת כיום בארצות-הברית. חיים שם 5.5 עד 6 מיליון יתורים. ומהם בני-יוצרים עצמה 2.5 מיליון. לפי ביולוגיה של ועד החינוך היהודי שנתפרסם עתה, מתברר, שבבתי-הספר היהודיים מכל הסוגים שבני-יוצרים מבקרים לא יותר מאשר 154,000 ילדים יהודיים. עלינו לחשוב שלפחות כ-20% של האוכלוסיה היהודית הם בגיל החינוך. פרוספור דושיקין, בדין-חשבון שלו מלפני שנתיים, מציין

לתרומם להחזרת דברי ההסברה שלנו בין מנהיגי קפריסין. על זה כבר צווח יעקב אבינו עליו השלום: "למה תתראו". ודי ברמיזה.

ברבכל שנה, עלינו להתעכב גם הפעם על הרכב נציגי ישראל בשירות הדיפלומטי. בקשר לזה רצוני למסור כמה מלים על חוויית האישיות בעת ביקורי לפני כמה חודשים בקאנאדה. רובם של שליחי ישראל בארץ זו דתיים הם, שומרי תורה ומצוות — לא כולם, רובם, אבל כולם מושרשים במסורת. אין לתאר איזה שירות טוב ומועיל עושים הדיפלומטים שלנו בקאנאדה, איזה כבוד ויקר הם מביאים למדינה בתחום המדיני, הכלכלי והחברתי. שמעתי שבחים רבים מפי כל היהודים על הדיפלומטים שלנו בקאנאדה. הדברים עתיקים וידועים, כי השגריר הישראלי בכל ארץ מן הארצות, עליו למלא לא רק תפקיד דיפלומטי ולקשר קשרים מדיניים עם המדינה בה הוא פועל, אלא גם לפתח קשרים ויחסים עם הקהילה היהודית. הקיבוץ היהודי רואה בשגריר הישראלי לא רק שליח של מדינת ישראל, אלא נציג ושלוח של עם ישראל כולו על כל תפוצותיו. ואנחנו יודעים שכבר היו כשלונות וטענות בענין זה, ואינני רוצה לחזור עכשיו על נושא זה. אני יכול להעיד מעל במה זו ללא כל הפרזה, שהנציגים הדתיים הוכיחו את עצמם והביאו כבוד רב ותועלת למדינה. אם כן, אני שואל את שרת החוק, מדוע להתעלם מבעיה חשובה זו?

קרוב ל-40 אלף בוגרים היו לאגודת ישראל בבחירות האחרונות. מדוע אין אף נציג אחד ממפלגתנו בשירות החוץ? בין קרוב ל-750 עובדים במשרד החוץ אין אף חבר אחד, אפילו במקרה, הנמנה על אגודת ישראל, אם כי בוודאי אפשר למצוא בין חברינו אנשים מוכשרים. אל נשכח כי מאז קום המדינה רובם של שגרירי ישראל ואלה העובדים בשירות החוץ היו מצויידים בגירסא דינקותא. הם הוציאו מאמתחתם לעת הצורך את המטען הרוחני מה"חדר הישן".

מסופקני אם בוגרי האוניברסיטה, עם כל מה שלומדים הם בתחום היהדות והציונות, כפי שמענו מפי שרת החוק, יכולים למלא בכשרות תפקיד זה של טיפוח קשרים ויחסים עם יהדות התפוצות, — וחלילה לי מלפגוע בכבודם של בוגרי האוניברסיטה. כי הלימוד כשלעצמו איננו מספיק. יש צורך בויקה נפשית למסורת וליהדות כדי למצוא שפה משותפת עם יהדות התפוצות.

אנו רואים כיצד הסטודנטים ממדינות ערב מפיצים בכל מקום שהם נמצאים תעמולה ארסית נגד ישראל. הסטודנטים הערבים מהווים גורם ראשון-במעלה בהפצת שנאה ואיבה נגדנו, ויש לקבוע בצער שהסטודנטים הישראליים אדישים כמעט לגבי תעמולה ארסית זו. קראנו באחרונה בעתונות שהסטודנטים הישראליים טוענים שהם חסרי אמצעים, אבל אינני סבור שזוהי הסיבה היחידה. ישנו, לדעתי, סיבות עמוקות יותר. אנו רואים כיצד הסטודנטים הישראליים נמנעים מלבוש במגע עם הקיבוץ היהודי בארצות-חוץ. עובדה זו אי-מרת לנו כי כדי להיות בשירות החוץ, אין מספיק תואר אוניברסיטאי בלבד, תואר אקדמי, אלא יש צורך גם בלב יהודי חם ובמניעים נפשיים שבאמצעותם אפשר למצוא את הקשר לעם ישראל.

שמענו כאן מפי שרת החוק על תחיית האנטישמיות בארצות שונות. כן שמענו דברים חמורים ומזעזעים מפי חברי הכנסת על מצב היהודים במדינות מסוימות. הבעיה איננה חדשה, ימיה כימי עם ישראל. למה נקרא שמו סיני, אומרים תו"ל, מפני שירדה שנאה לעם ישראל. יודעים ומכירים רבים אנו את המצב בארצות אלה טוב למדי. בוודאי כואב הדבר מאד, שהחלק החמישי מעם ישראל מנותק מגופו של

שמדינה זו תביא מרפא לבעיות היהודים והיהדות. היו כאלה שחשבו, שבעיית רדיפות היהודים תבוא על פתרונה עלידי נציגות המדינה היהודית, שתוכל להתערב במדינות השונות לטובת אחיהם היהודים, אזרחי המדינות הזרות. אנו יודעים עד כמה באותם מקומות שקיימת שם אנטישמיות פעילה, אין כל אפשרות לנציגי המדינה לפעול את פעולתם. היו שחלמו כי מדינת ישראל, כמרכז רוחני, תשפיע את מלוא השפעתה על חיהם הרוחניים של יהודי התפוצות, והם יתחזקו ביה' דותם ובזיקתם לעם. אך אם נסתכל במספרים שהבאנו בקשר לחינוך, חוששני שגם כאן לעת עתה נחבדנו.

כותב הרב שורין באחד ממאמריו שהזכרתי: „אמנם גדל מספר הילדים המבקרים בתיכסר יהודיים בניוירק חוך 50 שנה פי שלושה, אבל עלינו לדעת שפי שלושה גדל גם מספר יהודי בניוירק, ורק באופן יחסי למספר הילדים גדל מספר ילדי בתיכסר היהודיים“. הוא מסיים את מאמרו במלים דלהלן: „וחשבון זה אנו עושים כיום, בימים שיש ליהודים מדינת ישראל, בימים אשר כה רבות מדובר על התחיה היהודית הדתית באמריקה“. המצב בהחלט לא השתפר.

סלחו נא לי אם בסיום דברי אסטה מן הענין, אבל אשאר למרות הכל באותו ענין.

רק לפני ימים מועטים פסק בתיכסר במשפט בישראל שיש לרשום כנשואים זוג של יהודי ונוצריה אשר נישאו בקפריסין. אמנם לא נקט בתיכסר משפט זה במישרים עמדה לשאלת כשרותם של נישואי תערובת, אבל באורח ברור למדי הובעה הדעה שיש מקום רב אף להכשירם. ואנו עדים היום למצב שמסתמך נח „פשרה“ במסודות המחקקים והשלטוניים של מדינת ישראל, לפיה יכירו לפחות דה־פאקטו, ובמידה מרובה דה־יורה, בנישואי תערובת עלידי רישומם בצורה זו או אחרת בפנקס הרישום של מדינת ישראל. ורק מועטים חלים ומרגיזים שים שפירושו של דבר זה הכרה פחות או יותר ברורה בנישואי תערובת, ורק מועטים מעלים על לב מה פירושה של הכרה זו בשביל התפוצות. הבעיה שם איננה, הטמיעה גזולת מאתנו יום יום קרבות, וחוששני לומר את המלה החמורה הזאת שמדינת ישראל, שצריכה היתה לעזור למניעת אותה טמיעה, חסייע בעקיפין בהרחבתה, כי זו תהיה התוצאה הישירה של ההכרה בנישואי תערובת.

אינני רוצה לגזול עוד מזמנכם. אסתפק בציטוט קטע נוסף מדבריו של בוריס סטולר בקשר לשאלת יחסם של אותם יהודים למדינת ישראל. „הסטודנט היהודי הממוצע“, כותב סטולר, „אין לו שום ענין בישראל. אין הוא נרגש מן העובדה שהיהודים זכו אחרי אפלים שנה למדינה משלהם. אין הוא עוקב אחרי התפתחותה של ישראל ואין מעניינה אותו ההישגים שלה. כל זה תוצאה מהעובדה שהנקודה היהודית“ (דאס פינטעלע איד) שבו מתבטאת רק בזה שאין הוא מתכחש להיותו יהודי. אילו היה לו חינוך יהודי טוב יותר, אולי אז היה לו יחס חיובי יותר לישראל, אולי היה מראה גם ענין בבעיות החיים היהודיים באמריקה גופה“.

נדמה לי שעלידי גישה נכונה, מתאימה, מתחשבת בבעיה זו, יכולים היינו לעזור בפתרון חלק מבעיות אלו. אך לצערנו אנו מתעלמים מהן ועוזרים אף לסבך אותן.

היו"ר י. סרלין :

שרת החוץ תשיב למתווכחים בדיון.

שרת החוץ ג. מאיר :

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. אשתדל לעמוד רק על נקודות מעטות עיקריות.

שבאולוסיה הכללית בארצות־הברית מהווים הילדים שבגיל בית־הספר אפילו 22.4%, אבל אף אם נחשוב שרק 20% מאותם 5.5 מיליון יהודים הם בגיל בית־הספר, הרי שנמצאים בניוירק כחצי מיליון ילדים יהודיים, ולמעלה מ־340,000 מהם אינם מקבלים כל חינוך יהודי. אם זה המצב בניוירק, ולמספרים אלה הגיע הסופר הרב אהרן ב. שורין בסיכומיו שב„פארווערטס“ הניוירקי, יש להניח שבארצות־הברית כולה המצב איננו טוב יותר, ואנו צריכים להניח שמתוך המספר הכולל של מיליון ומאתיים אלף ילדים יהודיים בארצות־הברית, 700 עד 800 אלף אינם מקבלים כל חינוך יהודי. וכשאנו מדברים על כך שאין מקבלים כל חינוך יהודי, עלינו לדעת שבמושג „חינוך יהודי“ כלולים כאן כל סוגי בתי־ספר, אפילו אותם בתי־ספר שלמהיים בהם שעה עד שעתיים בשבוע לימודי יהדות. לא אוסיף להתעכב על הפרטים, אבל דומני שתוצאות המצב הזה ברורות למדי.

אולי יורשה לי לצטט מדבריו של בוריס סטולר, מנהל „איטא“ בניוירק, אשר כתב לפני ארבע שנים על הסטודנט היהודי בארצות־הברית: „הסטודנט היהודי הממוצע איננו יודע אפילו את האלף־בית, ואין לו כל ענין להכירו. ולמותר לומר שאין לו כל ידיעה בהיסטוריה היהודית ובערכים יהודיים אחרים. חלק מהם זוכר שבילדותם ביקרו ב„סאנדי סקול“ ואחרים אפילו לא הלכו ל„סאנדי סקול“.

מול התופעות האלה, אין להתפלא כשסופר כחיים ליברמן פתח בועקה מרה, ובספרו „וואטס אויף, וואטס אויף, דאס יידישע הויז ברענט“ — (עורו, עורו, הבית היהודי בוער) הוא מתאר את המצב לאשורו. והערכתו ליחס המספרי בין ילדים יהודיים מקבלים חינוך יהודי כלשהו בארצות־הברית לבין אלה אשר אינם מקבלים כל חינוך יהודי, היא זו: „נשארת תמיד הפרופורציה הישנה של שלושה מול אחד, ומכל ארבעה ילדים בארצות־הברית מגיע ילד אחד לצל קורת ישיבה, תלמוד תורה או סוג אחר של מוסד חינוך. שלושה בכלל אינם באים למוסד חינוך יהודי“. ונדע ברורות, „ישיבה“ פירושה כאן מוסד חינוך יהודי כל־יומי שבו לומדים גם לימודי יהדות וגם לימודים כלליים. „תלמוד תורה“ הוא המוסד הנותן בסך הכל חמש שעות יהדות בשבוע, ואת לימודיהם האחרים מקבלים הילדים המבקרים בהם במסודות לא־יהודיים. כל זה ביחס לחינוך.

לאחרונה שמענו את אזהרתו החמורה של ד"ר נחום גולדמן, אשר רואה את נישואי התערובת אוכלים בעם היהודי יום יום. והרשוני נא להביא כאן כמה מספרים על אותם נישואי תערובת. הנה כותב בוריס סטולר על נישואים אלה בארצות־הברית: „הם הולכים ומתברבים. בערים מסוימות הם מגיעים ל־10% של כלל הזוגות הנישואים, ובאחרות ל־12%. 90% מן הנישואים בנישואי תערובת הם ילידי אמריקה“.

אינני רוצה להתעכב על הפרטים המרובים הנמצאים בספריו של יעקב לשצינסקי, שהקדיש לחקר בעיה זו זמן רב. הוא בא לכלל מסקנה שנישואי התערובת הגיעו לממדים של זועה ממש, הן בתפוצה של ארצות־הברית והן במקומות אחרים. הנה מדגיש את העובדה, שברוב המקרים של נישואי תערובת הנטיה הכללית היא שהשטף ההיוזי מתבטל בקרב קבוצת הרוב. וזו מסקנתו של לשצינסקי בספרו „הדמות הלאומית“. „נישואי תערובת, הסימן הבולט ביותר להתפוררות והתנוונות לאומית, הולכים ורבים בכל הקיבוצים היהודיים... עם זאת יש לציין כי נישואי תערובת, בהם ברוב המקרים מתחברים הילדים ברוחו של ההורה הנוצרי, חדלו מלהוות טרגדיה משפחתית בעיני היהודים“.

לפני עשרות בשנים קיוו חולמי חלום מדינת היהודים,

ויכול לציין גם דברים גדולים חיוביים. למשל, איננו מחוייב לדעת שזה שנים אחדות עומדים אנשי אפריקה באו"ם...

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
זה נכון. אבל באפריקה המצב אחר.

שרת-החץ ג. מאיר:
לא נכון. עומדים אנשי אפריקה באו"ם, ומגינים על עיני ישראל בכשרון, במסירות, בידיעה, בידירות אמיחה. הם אינם מחוייבים. אין זו חובה עליהם יותר מאשר על מישהו אחר. ובכל אופן, אינם מבקשים תודה. גם הם עושים זאת לא מתוך חשבון; גם הם עושים זאת מפני שבאו לכלל מסקנה שהצדק אתנו. בכל אופן, אין לכלול אותם באיזה משפט כללי מחוסר כל יסוד. ולא נכון שבכל מקום שמדינות אפריקה נפגשות — שם מתקבלת החלטה אנטי-ישראלית.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
היו כמה מקרים.

שרת-החץ ג. מאיר:
"כמה מקרים". טוב. אתה כבר מתקן מה שאמרת קודם. קודם אמרת "בכל מקרה". היו כמה מקרים — ניאח. וכל מקרה אפשר לנתח.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
מדרך האופוזיציה להפריז קצת.

שרת-החץ ג. מאיר:
תודה. קודם כבר הודית שהיו אפריקנים באו"ם שהראו ידיות גדולה. עכשיו אתה אומר: לא בכל המקומות, היו מקרים, — ושהאופוזיציה מגזימה קצת. אם אמשיך עוד מעט — תגיע לכך שהאופוזיציה מגזימה הרבה.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית):
הוא יודע מה זה "מודה במקצת".

חיים לנדאו (תנועת החירות):
אבל איננו יודע מה זו אופוזיציה.

שרת-החץ ג. מאיר:
יש לו ממי ללמוד.

חיים לנדאו (תנועת החירות):
הוא עוד ילמד.

שרת-החץ ג. מאיר:
אינני מסוגלת, ולא אקבל על עצמי, לנהל יחסי ידידות עם עמים בנפסקנות כזאת, בוודאי ובוודאי לא עם עמים צעירים. על בעיותיהם אין לנו מושג. גם אנו מדינה צעירה; גם עצמאותנו המחודשת היא רק בת חמש-עשרה והיו לנו הרבה בעיות, ועדיין יש בעיות. אבל אין לנו מושג מה הן בעיותיהם של העמים האלה שרק השתחררו ומשתחררים עכשיו. אני אבוא לעמים אלה מפני שאני חושבת שכך ראוי לנו, לעם היהודי, כאשר חזר למולדתו ולעצמאותו, שיהיה מעורב ושותף לדבר הגדול ביותר במאה ה-20, לאחד הדברים הגדולים בתולדות האנושות. מי שאינו מרגיש כך, אל יעשה את המעשה, כי בסופו של דבר יהיה החשבון נגדו.

אינני אומרת שאנו איננו מחוייבים להסביר את עצמנו, ואנו עושים זאת כמיטב יכולתנו. חברי-הכנסת לנדאו, עדיין אנו צריכים להסביר את עצמנו. זה מעצבי, אבל זו עובדה. מדינה יהודית עצמאית, אחרי הפסקה של כמעט אלפיים

חברי-הכנסת לנדאו העלה ענין חמור מאד ורציני מאד, ענין הטילים במצרים. הוא שאל: מה פשר השתיקה? ומיד גם הוסיף: יכול להיות שפועלים, אבל מה פשר השתיקה? הוא סיים דבריו בכך, שאם אין שומעים דברים מפי הממשלה, הרי שומעים אותם מפי האופוזיציה. זהו ההבדל בין ממשלה ובין אופוזיציה. האופוזיציה חושבת — כך נדמה לי, אני מודה ומתוודה שמעולם לא התנסיתי בזה — שאם היא אומרת — בכך מילאה את תפקידה. ממשלה שהיתה מסתפקת באמירה, או ממשלה שאין לה אומץ לשמוע ביקורת מדוע איננה אומרת, אם היא צריכה לבחור בין אמירה ובין עשייה — איננה ראויה להיות ממשלה. ממשלה דורשים מעשים; אופוזיציה יכולה להסתפק בדיבורים.

חיים לנדאו (תנועת החירות):
או למה את בכל זאת מדברת, גברתי? את מדברת הרבה מאד.

שרת-החץ ג. מאיר:
זהו ההבדל היסודי בין ממשלה ובין אופוזיציה.

העלית כאן עוד דברים. אם אלה דברים רציניים — אתה יודע בדיוק כמוני שאין מדברים עליהם בפורום זה. אבל אופוזיציה מוכרחה כנראה להעלות דברים, גם כשיש ספק. אין לי כל ספק שאהה מבין בדיוק כמוני שיש יסוד במציאות לדברים אחדים שהעלית כאן — אבל לא כאן המקום. ובכל זאת אתה עושה זאת. אבל ממשלה שתעשה דברים כאלה — איננה ראויה להיות ממשלה.

היו חברי כנסת שדיברו על היסוד לקשרים שלנו עם אפריקה. אני כמוהם אינני מקבלת את הגישה של חברי-הכנסת לנדאו, ואולי של עוד אחד או שניים שדיברו פה בערך באותה הרוח.

אני מתארת לי, שאילו היתה מדינת ישראל שרויה כאן בתוך יחסי שלום וידידות עם שכניה, כשאין לה בעיות ואינה צריכה ללכת ולחפש בעולם תמיכה בה, — אני מקווה שהצדק אתי כשאני אומרת שכל מדינה יהודית, ויהיה מצבה כאשר יהיה, אינה יכולה להישאר אדישה להתעוררות של עשרות ומאות מיליונים של בני-אדם שיצאו — ולא במליצה, כי אם בפועל ממש — מעבודות לעצמאות. מדינה יהודית כזאת, שהיתה נשארת אדישה — לא היתה מדינה יהודית. והתגובה האינסטינקטיבית של כל יהודי ברחוב, של כל פועל בבית החרושת ובכפר, של כל ילד, איננה תגובה של חשבון. מעולם לא התחמקתי בפגישות עם אפריקנים, עם אסיינים ועם כל מי ששאל, מה אתם רוצים באפריקה, מן התשובה שאנו רוצים בידידות. זה רצון וזהו דרך בהחלט לגיטימית. אבל אמרתי באסיפה לפני שבוע: לא הנהלת פנקסים של חנווני קטן בעיירה קטנה "קיבלתי — נתתי". זה לא. יש חשבון הרבה יותר גדול.

לא שמענו לעצות של עתונאים ידועים ואחרים, שאמרו: הנה, זה אמר משהו, או זה לא אמר משהו (גם אם זה מכאיב, וברור שזה מכאיב), וצריך לגמור, לטרוק את הדלת. נדמה לי שהדבר שנאצר וכל ידידיו לא הצליחו בו: להוציא אותנו מאפריקה. אילו שמענו לעצות של "חכמים" אלה, מכבר היינו בחוץ.

בא חברי-הכנסת גרוס, ומודיע: בכל מקום שהאפריקנים נפגשים — שם מתקבלת החלטה אנטי-ישראלית. כך אומר חברי-הכנסת גרוס. הוא איננו מחוייב לזכור או לדעת; ואם הוא זוכר, ואם הוא יודע — איננו חייב להגיד זאת כאן. ובכל אופן איננו חייב להגיד "בכל מקום" ולא "בכל מקרה",

וגיסה להשפיע על הנציגויות שיש לו רשות לחשוב שהן קרובות לאידאולוגיה שלו — שמפיו יתרשמו יותר מאשר מפי ומפי חברי. לא אאשים אותו שלא הצליח; חס וחלילה. הוא עשה כמיטב יכולתו, בכשרון. בכל זאת, מה התוצאות? כלום יכול הוא להגיד לי שאילו היה בא לא אל הערבים, אלא אל אותם ידידים או אל אלה שצריכים להיות ידידים, אילו היה בא ואומר: ממשלת ישראל קיבלה מדיניות שבגדר חווה השלום חלק או מספר מסויים, מוסכם, של פליטים יחזרו לישראל, — האם באמת הוא יכול להגיד לי שאילו היה אומר זאת (אינני רוצה לקרוא בשמות הנציגויות שעמהן דיבר), היה זה משנה אף כמלאו נימה את עמדתו? האם היה זה משפיע? אינני מדברת על הערבים דווקא. האם היה זה משפיע שמי שלא הודעו מדברי שוקיירי, יודעו? האם אני חושבת רגע אחד שאיש זה אשר אמר שהוא מודה עם כל מה שאמר שוקיירי הוא נאצי? האם אני חושבת שאינו יודע ולא הרגיש בבשרו מה זה נאציזם? האם בכלל דיבר הוא לגופו של ענין? מה העקשנות הזאת, אחרי כל הנסיגות, לסעון שזהו מטה-קסמים? בכלל, ממש נפלא הדבר, איך אנשים יכולים למסור הודעות בשם איוה קהל שלא באו במגע עמו.

מה אמר חברה-הכנסת ברזילי? „איש מידידני לא העלה על דעתו שלא נחזיר פליטים“. איש מידידני? עם כמה מידידים אלה הוא דיבר? הוא שמע זאת בנאומיהם בעצרת? על סמך מה הוא אומר זאת? ואני מדברת על ידידים שהצביעו אתנו או תמכו בנו, שאמרו לו שהם אינם מעלים זאת על דעתם. אולי ישנם כאלה. אני לא ארשה לעצמי למסור הודעה בשם „כל ידידני“. יש לנו רבים. לא דיברתי עם כל אחד אישית, ולא שאלתי לדעתו. אבל אם אני לא עשיתי זאת, אני מרשה לעצמי להגיד בוודאות שגם חברה-הכנסת ברזילי לא עשה זאת. די לי שהוא מדבר בשמו. איך יכול הוא לדבר בשם כל ידידני?

לחברה-הכנסת ברזילי יש דאגה חדשה, אשר כנראה מט' רידה אותו מאד, שמדינת ישראל עלולה לבוא לידי התנגשות עם ארצות-הברית. דאגה זו, שיישמרו היחסים בין ישראל וארצות-הברית, וישראל חס וחלילה לא תנקוט עמדה שלא תמצא חן בעיני ארצות-הברית, באמת נוגעת ללב. יש — אמר חברה-הכנסת ברזילי — ציר בון-פאריס. ויש אוריינטציה על הציר הזה. ומה יהא עלינו אם הדבר לא ימצא חן בעיני ארצות-הברית? אינני יודעת. אולי יש למשהו אוריינטציה על הציר בון-פאריס. במידה שאני יודעת מעט על הנעשה בממשלה, אינני זוכרת שהממשלה קיבלה החלטה שיש לה אוריינטציה על ציר בון-פאריס; אינני יודעת שהיא שקלה והחליטה שאמנם יביא הדבר לידי מתיחות בינינו ובין ארצות-הברית, אבל מילא. כל הכבוד לחברה-הכנסת ברזילי שדאגה זו אינה נותנת לו מנוח. אם זוהי דאגתו האחרונה ביחס למדינת ישראל, אני יכולה לומר לו בכל התוקף: הוא יכול לישון בשקט. אין כל סכנה כזאת. אין אוריינטציה כזאת ואין התנגשות כזאת. אל ידאג.

חברה-הכנסת ברזילי בנה עוד בנין שאין בו ממש והוא עומד על חלו. הוא אמר שכאשר היתה עמדתנו בענין אל-ג'יריה כאשר היתה, לא היו לנו ידידים באפריקה. כאשר שינינו את עמדתנו בענין אפריקה, יש לנו ידידים. חבר-הכנסת ברזילי, אינני באה להשוות, אני מביאה רק עובדה, אבל זוהי טענתה של סיעה ידועה בכנסת, שעמה אינני מתווכחת: את זאת אומרים הערבים בעצרת; את זאת אומר רים כל אויבי ישראל, שאנו במדיניותנו היינו נגד שחרור עמי אפריקה. אין זו אמת. אין לזה כל שחר. היה מקרה אחד ויחיד, וזה היה מקרה אלג'יריה...

שנה, היא עדיין דבר חדש, שבמקומות רבים אינו מובן עדיין. אני יכולה רק לקנא במדינות, בעמים שאצלם הכל ברור, הכל מוסבר. אנחנו עדיין איננו במצב כזה.

עמים אלה, לא נפגשנו אתם בהיסטוריה, ואינם מכירים אותנו; וכאשר מכירים אותנו, כלום יודעים מיד את כל הבעיות שסביבנו? מה הפלא שמומן לזמן יש איה-בנה? מה הפלא, כאשר כוחות אירים עומדים יחד נגדנו, נגד מדינה קטנטנה? לא רק ערבים (ואם רק ערבים, הרי אלה 13 מדינות ערביות), גם ידידיהם בהרבה מקומות, וביניהם מדינות אדירות — כולם יחד נגד המדינה הקטנטנה הנקראת ישראל. ואולי חושב אתה שבתוך ישראל ובתוך הכנסת אין יושבים אנשים המוכנים בכל הזדמנות להגיד לעמים האפריקניים שישראל נכנסת לאפריקה כשליחת האימפריאליזם? האם מכאן לא נשמעו נאומים כאלה? מה הפלא שמומן לזמן, בכל מיני הכרות ומצבים יש דבר בלתי-נעים, מאד בלתי-נעים? אבל חלילה לנו מלנהל חשבון כזה וסלקציה כזאת. כל יום, חברה-הכנסת לנדאו, תעשה סלקציה? באיזה קנה-מידה תמרוק את הדברים? מדיניות-חץ ישראלית שתעלה על דרך זו, כשלון מובטח לה מראש. אז תצטרך לשבת בכית ולא לצאת לפגישה עם עמים.

אין אני מכירה עם אחד, אשר בכל מקרה, בכל שאלה מותר לנו לדרוש ממנו — ובין העמים האלה יש ידידים, ידידי נפש שאינם צריכים להוכיח עוד את ידידותם — שבאשר הוא ייר, יהיה אלה. אינני מכירה בעיה אחת שאיננו צריכים כמעט שנה שנה לחזור ולהסבירה, ולנסות לרכוש לה תמיכה בין הידידים הגדולים ביותר. אין למדינת ישראל גרורות, ואין 13 מדינות ישראל במזרח התיכון; יש לה יד אחת וקול אחד.

אומר חברה-הכנסת גרוס: הערבים הצליחו לא כמעט. אולי תגיד לי, כמה? הערבים נכנסים לעצרת עם 35 עד 38 קולות בלבד. אינם צריכים לנקות אצבע כדי להשיג קולות אלה. ישראל נכנסת לעצרת עם קול אחד בטוח והיא צריכה להתחיל בקול אחד. אולי תגיד לי איזו החלטה אנטי-ישראלית העבירו הערבים בעצרת במשך כל השנים הללו למרות כוחם הרב ולמרות שיש גוש שלם אשר באופן עיוור, כאילו הוא מן הגרורות של מדינות ערב, מצביע באופן אוטומטי עם הערבים? אולי תגיד לי, מהי ההחלטה שהם הצליחו להעביר? ישנה תשובה: האופוזיציה קצת מפריזה — קצת הרבה.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

ידידתי על כל העולם, לאו דווקא על הא"ם.

שרת-החוג ג. מאיר:

בענין הפליטים רוצה אני להגיד דברים אחדים לחברים שדיברו על כך. חברה-הכנסת ברזילי יודע יפה, מפני שהוא היה בכנסת כאשר זה נאמר פעם, פעמים ושלוש, שלא היתה ואין מדיניות של ממשלת ישראל „אף לא פליט אחד“, ובכל זאת הוא חזר על כך היום. הוא יודע שאין זה כך. הוא שמע הודעה רשמית על כך יותר מפעם אחת מעל במת הכנסת. בכל זאת הוא חזר על כך. אין לי טענות שיש חילוקי-דעות בין חברה-הכנסת ברזילי ומפלגתו לביני, מהי גישה ריאליסטית. היו לנו ויכוחים כאלה בעבר. לא תמיד — איזה זאת ב- „Understatement“ — לא תמיד הוכח שהגישה שנקראה בפי חברי „של חברה-הכנסת ברזילי ריאליסטית, היתה באמת הגישה הריאליסטית. אין לי טענות נגדו שעודנו מאמין משום-מה, לאחר כל מה שהיה, לאחר שישב כמוני שלושה חודשים ויותר בעצרת, שמע וניסה, לא חסך מאמץ

ישיבה רכ"ו, ח' אדר תשכ"ג (4 מארס 1963)
— חוק החקציב לשנת 1963/64 (חזון, מאיר, הררי, לנדאו) —

היום נכרינו יחד עם מ"מ על פירון נשק גרעיני באזור או בינינו ובין הערבים, במה פתרנו בעיה כלשהיא?

אינני רוצה לגזול מזמנה של הכנסת ולספר סיפור שבוודאי כולכם יודעים, על המדריך שבא לכפר רוסי להדריך את האיכרים לקולקטיביזציה, ומדוע הסכימו לקולקטיביזציה של טרקטורים ולא הסכימו לקולקטיביזציה של חזירי — כי חזירים היו להם וטרקטורים לא היו להם.

אני רוצה לשאול אותך, חברה-הכנסת ברזילי, ננית לרעך שלנאצר — עד כמה שידוע — אין עוד פצצה אטומית. אנו יודעים שגם לנו אין. ננית שגם נאצר מסכים לפירון האזור מנשק גרעיני. נפלא. השגנו הישג עצום. אבל בידי נאצר יש איליושנים, יש טי.ו. 16, יש מיג 21, יש טנקים בלי סוף ויש צוללות ויש טילים, כל מיני דברים, אז אלק הביתה וטוב יהיה לי — לא איהרג בפצצה אטומית אלא בפצצות מן המפציצים שהוא מקבל מידידיו. כשאנו אומרים כי אנו תומכים בפירוק כל מיני נשק, הכוונה קודם כל למה שיש לו ולמה שיש לנו. זאת אומרת, שאנו משתחררים — לו היה מקבל את ההצעה — מסכנה שיכולה להיות מחר, בעוד שנה, בעוד חצי שנה, אינני יודעת, אני רק שומעת מה שנאמר אומר: כשהיה בידי די כוח, אתקוף. אני יודעת שיש משהו שמגביר את כוחו מיום ליום, ואינני יודעת מתי יחליט שיש לו די כוח כדי לנצח. הוא לא אמר שהוא מוכרח לתכות עד שתהיה לו פצצה אטומית. אני רוצה בכל זאת להבין הבנה פשוטה, ואני מבקשת שיתביר לי בצורה פופולרית, מה זה יתן לנו מחוץ לדבר אחד. ראפאצקי אומר: פירון אירופה. משהו אומר: פירון במקום אחר. ולפי טענתכם, מתוך איהודות אנו חייבים לומר "פירון כאן". בין שזה מתאים לנו, בין שאינו מתאים לנו, אנו חייבים לומר "פירון" מפני שאחרים אומרים. ראפאצקי — כל הכבוד לו. הוא בודאי עשה חשבון שזה טוב לו ושהוא כדאי, אבל מה זה שייך לנו?

חברה-הכנסת הררי — ובכל הידירות —, כאשר חבר מסייעתך, חברה-הכנסת רימלט, בפאתוס רב דיבר לפני חודשים אחדים על כך שכל אנשי שירות החוץ הם ממפלגה אחת, הראית לי בו במקום שמות אחדים שאתה מכיר אותם, ואני יודעת רק דבר אחד — שהם אינם חברי המפלגה שלי. אין לי מושג, עם איזו מפלגה הם נמנים, ואם בכלל הם משתייכים למפלגה כלשהיא. אתה יודעת שניציגויותינו בארבע בירות מן החשובות ביותר באירופה הן בידי אנשים שאתה מכיר אותם בדיוק כמוני והם אינם אנשי מפא"י. אתה יודעת זאת. אתה יודעת שבאחת המדינות בצפון אמריקה, מדינה חשובה ויקרה לנו, יושב שגריר שאינו חבר מפא"י. אתה יודעת שבמדינה אחרת בצפון אמריקה, גם כן ידידה גדולה וגם כן חשובה, יושב ציר שאינו חבר מפא"י. אתה יודעת שעוד בכירות שונות בעולם יושבים אנשים שאינם חברי מפא"י. אני שואלת אותך בכל ההזדמנות ובכל הידירות: איך אתה שוב קם היום ושר אותו השיד?

חיים לנדאו (תנועת החירות):

אולי אלה הם חברי מפא"י במחתרת.

שרת-החוץ ג. מאיר:

חברה-הכנסת הררי לא יאמר זאת. אתה כנראה עוד לא יצאת מן המחתרת, אבל יש אנשים שיצאו לאור העולם ואינם יושבים במחתרת. כל הכבוד לאלה שישבו במחתרת כאשר היה צורך בכך, אבל אין פירוש הדבר שצריך להישאר במחתרת. המחתרת היא הכרת, אינה אידיאל.

יש תשובה — אוסוויציה. ובכל זאת, הרי זהו דבר

יעקב חזון (מ"מ):

רק על כך דיבר חברה-הכנסת ברזילי?

שרת-החוץ ג. מאיר:

לא. הוא הזכיר ענין אלגיריה ואמר שלאחר ששינינו את עמדתנו באפריקה, יש לנו ידידים. אילו נאמר הדבר רק לגבי אלגיריה, חברה-הכנסת חזון, הרי בכלל אין בזה הגיון. מעולם לא הכחשנו מהי עמדתנו בענין אלגיריה. עוד ב-1958, באקרה בירת גאנה, בפגישה הראשונה עם עשרות מנהיגי תנועות השחרור באפריקה — שאז לא היו נשיאים, אך ביניהם יש כיום נשיאים, סגני נשיאים ושרים — ישבתי אתם יום שלם, ובין השאלות שנשאלתי הועלתה שאלת אלגיריה. לא התחמקתי מתשובה והסברתי מדוע אנו נוקטים עמדה שאנו נוקטים. שאלתי אותם: אתם, במקומנו, מה הייתם עושים? ומשונה מאד: כולם ידידים שלנו.

היתה בעיית אלגיריה, ואיננה עוד. אלגיריה היא עצמית. ואנו מכאן ומן העצרת אמרנו שאנו מוכנים לעשות בשבילם כל מה שאנו יכולים. הם הודיעו ברדיו שהם מסרבים לקבל את עזרתנו. כלום השפיע דבר זה על מדינות אפריקה? על אילו מדינות אפריקה? על מארוקו? על מצרים? יחסן של מארוקו ומצרים נובע מעמדתנו כלפי אלגיריה?

אני מבירה שיש תיאוריה. אבל החיים אינם נוחים כל-כך שתמיד אפשר להתאים את העובדות לתיאוריה. אולי צריך לערוך ביקורת על התיאוריה, כי העובדות הן עובדות.

חברה-הכנסת ברזילי טען נגד המדיניות של "איהודות" עם סין. מה לעשות, כשבשנה שעברה היתה הצעה של משלחת בריית-המועצות להכניס את סין במקום פורמוזה ו"לזרוק את פורמוזה". אמר נציג משלחת בריית-המועצות מעל במת העצרת: "את הפגר הזה צריך להוציא על אלונקה". בעד כך לא רצינו להצביע. באה ציילון — ציילון, לא מדינת ישראל שהיא גרורה של ארצות-הברית — והכניסה תיקון בהצעה. היא הוציאה את המלים "במקום פורמוזה". בעד הצעת ציילון הצבענו.

יוהר הררי (המפלגה הליברלית):

לפני שנתיים.

שרת-החוץ ג. מאיר:

יכול להיות. אבל הצבענו בעד הצעה זו של ציילון. הדבר מסובך למדי. יש עשרות מדינות בא"י שאינן מוכנות בשום פנים ואופן להצביע בעד ההצעה "במקום פורמוזה". ביניהן גם מדינות שיש להן קשרים עם סין העממית, וכל הזמן הצביעו בעד קבלתה, אך לא במקום פורמוזה. וחיפשו דרך, שגם סין וגם פורמוזה תהיינה באו"ם. "אויסגערעכענט" — דווקא אנו מוכרחים לרוץ ולהצביע בעד דבר זה. ואם לא — זאת מדיניות של איהודות ואנו הולכים אחרי אמריקה.

יוהר הררי (המפלגה הליברלית):

הרוסים היו מעוניינים שהצעתם לא תתקבל.

שרת-החוץ ג. מאיר:

זאת כבר פסיכולוגיה.

ולבסוף, עוד דבר אחד מיסודות המדיניות של מפלגתנו של חברה-הכנסת ברזילי — פירון האזור מנשק גרעיני. לא אשאל אותך אם הערבים יסכימו. זה אינו מענין אותי. בזה הוא צודק. אני אומרת: פירוק נשק וכל נשק, ואין אני שואלת אם הערבים יסכימו. אני אומרת: אנו רוצים בשלום עם הערבים והם אינם מסכימים, אבל יבוא יום ויסכימו. אני רוצה להבין, ואני מבקשת שישתדל להסביר לי: אם

במלים אלא גם להתאים, בהתאם לחומרת המצב, את פעור לתנו בגולה — יכול להיות שהיינו משיגים תוצאות הרבה יותר גדולות. רק דוגמה אחת: אם אני באה לניו יורק ואני נפגשת עם מועצת תנועות הנוער העירוניות, ובאים נציגים של שתיים-עשרה תנועות נוער, ולכל אחת ואחת — איך היו אומרים בידיש? — „קלינס אבער מיינס“ — „מעטים אבל שלנו“ במקום „רבים ושלנו“, — אין פירוש הדבר שהם צריכים לבוא הנה חס וחלילה להיכנס רק למפא"י. יבואו הנה ויכנסו למפ"ם, לחירות, למפא"י, לכל מקום שילכו, אבל למען השם. קודם כל, בטרם מחלקים אותם שם ל־12 מפלגות, יהיה חינוך ציוני בסיסי אחד: עליה, עבודה, שפה עברית, יתחלקו כאן, ילכו למקום שרוצים, אבל כאן יעשו זאת ולא בניו יורק.

והיות והשליחים מעטים — אילו לפחות היו חברי תנועות אלו כולם יחד! אבל לא; יש ערים שיושבים שם שליחים מכל התנועות, ויש עשרות ערים ועיירות באמריקה אשר לא ראו פני שליח אחד ממדינת ישראל, שליח לנוער. אילו יכולנו לעשות דבר־מה משותף ולהסתער יחד על הנוער היהודי האמריקני בכל מקום שהוא נמצא בו, יהא זה בבית־הכנסת, יהא זה ב„טמפל“, יהא זה ב„קומיניטי סנטר“, בכל מקום ומקום, כדי להחזיר לו קצת „אידישקייט“, קצת ישראל, קצת עליה, קצת עברית, היינו בלי ספק רואים ברכה במעשינו. אך במקום זאת אנחנו לוקחים את מעט הכוחות הדלים שיש לנו ובמיטב „כשרוננו“ אנחנו מפצלים אותם לפירורים. ברור שהתוצאה היא בדיוק לפי מעשינו.

אני סבורה שלא עשינו כל מה שיש לעשות — לא אנחנו ולא ההסתדרות הציונית —, אבל גם המעט שיכולים אנו לעשות, לפי דעתי אין אנו עושים.

היו"ר י. סרלין:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על תקציב משרד החוץ.

ה צ ב ע

התיקונים א—ג' של חבר־הכנסת י. בדר לא נתקבלו.

התיקון של חבר־הכנסת ש. פרלשטיין לא נתקבל.

התיקון של חבר־הכנסת י. ברזילי לא נתקבל.

התיקון של חבר־הכנסת מ. סנה לא נתקבל.

סעיף 09 — משרד החוץ, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר י. סרלין:

לפני שאנעל את הישיבה אני רוצה להודיע, שמיד לאחר סיום הישיבה תתקיים הרצאתו של אורחנו משבדיה, פרופ"ר סר הקשר. כל חברי הכנסת מוזמנים להרצאה.

הישיבה הבאה מחר בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

שאפשר להוכיחו, זו אינה תיאוריה, זו אינה שיטה מדינית, אלה הן עובדות, אנשים חיים, ביניהם ידידים שלך, ואחת מכיר אותם.

גם לא אוכל להסכים לטענה שמזניחים את מדינות אמריקה הלטינית. כבר אמרתי שאין מרינה אחת בעולם, מאלה שאני מכירה, שתהא מוכנה אוטומטית, או שיש לנו רשות לדרוש ממנה אוטומטית, ללכת אתנו. אינני יודעת אם מצבן של אותן מדינות שאין להן בעיות מיוחדות, הוא „נורמלי“ עד כדי כך, שאם פעם הגיעו לקשרי ידידות עם מרינה אחרת, זה מספיק להן לכל ימי חייהן. אני מודה ומתוודה — לגבי מדינת ישראל אין זה כך. אני יודעת שיש עוד לעשות עבודה רבה באמריקה הלטינית, ואני יודעת שאנו עושים. בוודאי לא הכל. בשום מקום אין אנו עושים הכל. עובדה היא שמספר הנציגויות גדל, עובדה היא שזו הפעם הראשונה היו לנו השנה שני סמינריונים של אנשי אמריקה הלטינית פה בארץ, עובדה היא שיש ההסכם שהוֹכרתי עם ארגון מדינות אמריקה; עובדה היא שנמצאים עכשיו חברים ביבשת אמריקה הלטינית אשר חתמו על הסכמים וחותמים על הסכמים, ואנו נדרשים עליידי מדינות אלה לפעולות גדולות, והלוחאי שיעמדו לנו הכוחות. אינני אומרת שאין דאגה ושלא צריך להגדיל, אבל הונחה — אין.

פה יש איזה דבר שאני פשוט מתפלאת עליו; אני חור־שבת שהיתה זאת פליטת־פה מצד חבר־הכנסת הררי: האם כמעט לא הגבנו על דו"ח דיוויזיה? אני מוכנה לשלוח לך כל מה שנאמר. אתה יושבת באולם ושומעת זאת. הגבנו והגבנו. אינני אומרת שהצלחנו לסלק אותה, אבל לומר שלא הגבנו — אני בטוחה שזו סתם פליטת־פה.

חבר־הכנסת דוד הכהן, אני בעד עצמאות של עמים, אבל אינני יודעת אם אני כליכך בעד זה שחברי הממשלה יצאו לעצמאות וישיגו להם כספים ויעשו מה שרוצים לעשות. זו היא עצמאות שלפעמים קצת מלבבת, אבל גם נואימת, והשאלה הזאת לגבי המבנים של השגרירויות שלנו, בנייני המגורים של השגרירים והעובדים האחרים, אם הם צריכים להיות בבעלותנו או לא — זוהי בעיה, יש לנו שיחות וויכוחים על כך, אבל בוודאי לא הכנסת תחליט על כך, והשאלה לא תיפתר עליידי כך שמשרד החוץ יתפרק מן המרות של שר האוצר בענייני כספים.

ובסוף, לדברי חבר־הכנסת כהנא, שדיבר על עניינים מאד נכבדים ומאד חמורים. זוהי דאגת כולנו, היא צריכה להיות בכל אופן דאגת כולנו. אינני מקבלת את ההנחה שקיום מדינת ישראל מביא לידי התנכרות ותוספות שליליות מבחינת העם היהודי בגולה, אני דוחה זאת; אבל בעיה של הנוער בגולה, של חינוכו, של הקיום היהודי בכלל בגולה — יש.

יכול להיות שאילו ידענו לא רק להביע את דאגתנו